

2/2013
Δεκέμβριος 2013

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
Η οικονομική κρίση και η πρόκληση της αναβάθμισης

Ανδρέας Θεοφάνους
Κυριάκος Αντωνίου
Στέφανη Χρίστου

ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

2/2013
Δεκέμβριος 2013

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
Η οικονομική κρίση και η πρόκληση της αναβάθμισης

Ανδρέας Θεοφάνους
Κυριάκος Αντωνίου
Στέφανη Χρίστου

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
Η οικονομική κρίση και η πρόκληση της αναβάθμισης

2/2013

Λευκωσία, Δεκέμβριος 2013

Copyright © Ανδρέας Θεοφάνους, Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων,
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Εκδόσεις: Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Για χρόνια τώρα οι εκάστοτε κυβερνήσεις διακήρυτταν και εξακολουθούν να διακηρύττουν τον στόχο τους για προώθηση της Κύπρου ως περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο. Η πραγματικότητα όμως είναι ότι δεν υπάρχει ένα ξεκάθαρο τοπίο στον χώρο και οι πολιτικές που προωθούνται δημιουργούν περισσότερες επιπλοκές. Στο συγκεκριμένο κείμενο πολιτικής προτάσσεται ξεκάθαρα η θέση ότι θα πρέπει η Κύπρος όντως να προωθηθεί ως ακαδημαϊκό κέντρο. Αυτό καθίσταται επιτακτική αναγκαιότητα ιδίως μετά τη συντριβή του χρηματοπιστωτικού τομέα που αποτελούσε τη σπονδυλική στήλη του οικονομικού υποδείγματος της χώρας. Προς αυτή την κατεύθυνση το κράτος θα πρέπει να επαναξιολογήσει τα δεδομένα και να αντιμετωπίσει ουσιαστικά τις προκλήσεις.

Καθοριστικής σημασίας για την προώθηση του στόχου είναι η κατανόηση της σημασίας της ισότιμης αντιμετώπισης ιδρυμάτων, ακαδημαϊκών και φοιτητών από την πολιτεία με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Ταυτόχρονα, είναι πολύ σημαντικό να δοθούν οικονομικά κίνητρα για συγκεκριμένες κατευθύνσεις τις οποίες το κράτος θεωρεί επιθυμητές. Ξεκαθαρίζεται ευθέως ότι η σημερινή κατάσταση πραγμάτων με τον μεγάλο αριθμό πανεπιστημίων και κολλεγίων καθώς και τη μη ελεγχόμενη πρακτική της δικαιόχρησης δεν επιτρέπει στην Κύπρο να πρωταγωνιστήσει στο περιφερειακό και ευρύτερο γίγνεσθαι. Εκ των πραγμάτων είναι σημαντικό να ενθαρρυνθούν συγχωνεύσεις ιδρυμάτων ούτως ώστε να υπάρξει κρίσιμη μάζα με αναβαθμισμένα ιδρύματα τα οποία θα μπορούν να σταθούν ανταγωνιστικά στο χώρο.

Θα πρέπει λοιπόν να υπάρξει ο απαιτούμενος προβληματισμός για την ουσιαστική αναβάθμιση του τομέα. Η Κύπρος έχει τις ιδιαιτερότητές της στη τριτοβάθμια εκπαίδευση όμως μπορεί να αντλήσει διδάγματα από πετυχημένες περιπτώσεις άλλων χωρών αποφεύγοντας καταστάσεις που τείνουν να αναπαραγάγουν προβλήματα. Ο τομέας αυτός είναι δυνατό να προσφέρει ουσιαστικές λύσεις στην οικονομία και την κοινωνία και να καταστεί στυλοβάτης στην προσπάθεια δημιουργίας νέου υποδείγματος.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Η οικονομική κρίση και η πρόκληση της αναβάθμισης

ΠΡΟΟΙΜΙΟ	3
ΠΡΟΛΟΓΟΣ από Νίκο Περιστιάνη	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
I. Η ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ.....	11
– <i>Το ευρύτερο πλαίσιο – Οργάνωση και διοίκηση πανεπιστημίων</i>	11
– <i>Οι ευθύνες και ο ρόλος της πολιτείας</i>	14
– <i>Η τριτοβάθμια εκπαίδευση με στοιχεία και αριθμούς</i>	18
II. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	26
– <i>Αγορά εργασίας και τριτοβάθμια εκπαίδευση</i>	26
– <i>Ορθολογιστική αξιοποίηση δημόσιων πόρων και ισότιμη αντιμετώπιση φοιτητών, ακαδημαϊκών και ιδρυμάτων</i>	28
– <i>Η σημασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε άλλες χώρες και οι προεκτάσεις</i>	37
– <i>Διδάγματα από άλλες χώρες</i>	42
III. ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	44
– <i>Υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και οι προεκτάσεις</i>	44
– <i>Κρατικά και ιδιωτικά πανεπιστήμια</i>	52
– <i>Ευρωπαϊκό κεκτημένο και εθνικό συμφέρον</i>	56
IV. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ	61
– <i>Επιτακτική αναγκαιότητα η αλλαγή της πολιτικής του κράτους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση</i>	62
– <i>Πανεπιστήμια, κέντρα ερευνών και δεξαμενές σκέψης</i>	65
– <i>Η αναβάθμιση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσω συγχωνεύσεων</i>	68
– <i>Η μη κρατική τριτοβάθμια εκπαίδευση και οι ευρύτερες διαστάσεις</i>	70
– <i>Η ποιότητα ως αναγκαία προϋπόθεση της ακαδημαϊκής διάκρισης</i>	72
V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	75
– <i>Διαπιστώσεις και συμπεράσματα</i>	75
– <i>Εισηγήσεις πολιτικής</i>	76
– <i>Η επόμενη μέρα</i>	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	86

ΠΡΟΛΟΓΟΣ από Νίκο Περισιτιάνη

Η μελέτη του Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας με τίτλο «ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ – Η οικονομική κρίση και η πρόκληση της αναβάθμισης» παρουσιάζεται σε μια πολύ κρίσιμη εποχή για την χώρα μας. Η πρόσφατη οικονομική κατάρρευση έχει επηρεάσει αρνητικά πολλές δραστηριότητες της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις. Η κυπριακή κυβέρνηση βρίσκεται υποχρεωμένη να ανταποκρίνεται στα ποικίλα αιτήματα των διεθνών δανειστών μας, μεταξύ των οποίων σε περικοπές προϋπολογισμών και επενδύσεων.

Είναι προφανές ότι το οικονομικό μοντέλο που μας οδήγησε στη σημερινή κατάσταση έχει εκπνεύσει. Είναι έτσι επιτακτική ανάγκη να ληφθούν οι αναγκαίες στρατηγικές αποφάσεις, σε εθνικό επίπεδο, για την επιλογή και υλοποίηση ενός ή και περισσότερων νέων μοντέλων, με τα οποία η χώρα θα επιδιώξει την έξοδο από την οικονομική κρίση και την ανάκαμψη. Αυτές οι νέες στρατηγικές αποτελούν υποχρέωση της Κυπριακής κυβέρνησης, συνεπικουρούμενης από τις πολιτικές και παραγωγικές δυνάμεις του τόπου. Οι μεγάλες στρατηγικές αποφάσεις δεν μπορούν να προέλθουν από τους δανειστές μας, αφού το δικό τους ενδιαφέρον είναι η διαχείριση της κατάρρευσης και όχι απαραίτητα η ανασύνταξη της οικονομίας. Ειδικά εάν η ανασύνταξη απαιτεί ριζοσπαστικές θεωρήσεις και αποφάσεις, για μια διαφορετική πορεία πλεύσης.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο καλούμαστε να αξιολογήσουμε την παρούσα μελέτη, η οποία προτείνει την στροφή της κυπριακής οικονομίας, από τις προηγούμενες κατευθύνσεις – έμφαση στη συνεισφορά του χρηματοπιστωτικού τομέα, στην ανάπτυξη της γης, κ.ο.κ. – στην στρατηγική ενίσχυση και εξάπλωση της Οικονομίας της Γνώσης. Η μελέτη επισημαίνει τη μεγάλη βαρύτητα με την οποίαν αντιμετωπίζει τη μάθηση και τις ακαδημαϊκές σπουδές η κυπριακή οικογένεια, η οποία παραδοσιακά επενδύει πολλά στην

εκπαίδευση των νέων. Γεγονός που καταγράφεται και από τις στατιστικές μετρήσεις, στις οποίες η Κύπρος σταθερά κατατάσσεται πολύ ψηλά σε αριθμό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού.

Είναι αυτά ακριβώς τα δεδομένα που υποδεικνύουν την ευκαιρία που εντοπίζει το συγκεκριμένο κείμενο πολιτικής. Η Κύπρος μπορεί και οφείλει να δημιουργήσει ένα πυλώνα ανάκαμψης στηριζόμενο στις υπηρεσίες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίες είναι σε θέση να συνεισφέρουν πολύτιμους οικονομικούς πόρους, με δύο, τουλάχιστον, τρόπους. Αφ' ενός συγκρατώντας την έξοδο συναλλάγματος για σπουδές των Κυπρίων στο εξωτερικό. Αφ' ετέρου προσελκύοντας συνάλλαγμα για τις σπουδές ξένων φοιτητών, οι οποίοι θα επιλέγουν τα κυπριακά πανεπιστήμια, ολοένα και περισσότερο, για τις πτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές τους. Η μελέτη του Καθηγητή Ανδρέα Θεοφάνους, Προέδρου του Κέντρου και των συνεργατών του, αναπτύσσει εκτενώς τα προσδοκώμενα οφέλη, αλλά και τις απαραίτητες νομοθετικές και άλλες αλλαγές, που πρέπει να δρομολογηθούν από την Κυπριακή πολιτεία, για να κάνουν εφικτή την υλοποίηση της νέας, προτεινόμενης, στρατηγικής.

Ο αναγνώστης δεν μπορεί παρά να ευαισθητοποιηθεί από το όραμα για μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο της Ανατολικής Μεσογείου. Η μετάβαση συνεπάγεται τη διάδοση του οράματος στα υψηλά κυβερνητικά κλιμάκια, τόλμη στη λήψη των αναγκαίων πολιτικών και νομοθετικών μεταρρυθμιστικών μέτρων, επιμονή στην εφαρμογή και προσήλωση στο στόχο. Από πλευράς του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, θέλω να διατυπώσω την ικανοποίηση μας για τα μέχρι σήμερα επιτεύγματα μας, στην κατεύθυνση προσέλκυσης ξένων φοιτητών και ξένων ακαδημαϊκών και ερευνητών, και ταυτόχρονα τη διάθεση μας να στηρίξουμε άοκνα την κυπριακή κυβέρνηση, στη στρατηγική θεμελίωσης της Οικονομίας της Γνώσης, έτσι όπως την καταγράφει η παρούσα μελέτη.

Η ανά χείρας έρευνα σηματοδοτεί και μια επέτειο, τον εορτασμό των 20χρονων του Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Με την ευκαιρία αυτή, θέλω να συγχαρώ τον Πρόεδρο του Κέντρου και όλους τους συντελεστές και συνεργάτες του, και να ευχηθώ πολλές ακόμη επιτυχίες, στο ερευνητικό και παραγωγικό τους έργο.

Νίκος Περισιτιάνης, PhD
Πρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας
21 Νοεμβρίου, 2013

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μελέτη με τίτλο «ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ-Η οικονομική κρίση και η πρόκληση της αναβάθμισης» έχει ως στόχο την επανεξέταση του σοβαρού ζητήματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των ευρύτερων προεκτάσεων. Το παρόν είναι το τρίτο κείμενο πολιτικής που δημοσιεύει το Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας τα τελευταία τρία χρόνια το οποίο ασχολείται με το θέμα αυτό. Η διαφορά είναι ότι η μελέτη αυτή ολοκληρώνεται κάτω από τις συνθήκες της μεγάλης κρίσης που ταλανίζει την Κύπρο.

Είναι πολύ σημαντικό να επισημανθεί ότι για χρόνια τώρα διακηρύσσεται από την πολιτεία η ανάγκη για μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο. Η υλοποίηση του στόχου αυτού θα οδηγήσει, μεταξύ άλλων, σε ένα νέο μοχλό ανάπτυξης για την οικονομία και την κοινωνία. Στην πράξη όμως η πολιτική που ακολουθείται δεν βοηθά στην υλοποίηση του συγκεκριμένου αυτού στρατηγικού στόχου.

Κάτω από τα σημερινά δεδομένα η υλοποίηση του στόχου αυτού καθίσταται επιτακτική λαμβάνοντας υπ' όψιν το τεράστιο πλήγμα που έχει υποστεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας, που ήταν και ο μέχρι πρότινος στυλοβάτης της κυπριακής οικονομίας. Προφανώς η ανάγκη για νέους μοχλούς ανάπτυξης είναι καθοριστικής σημασίας εν όψει της κρίσης και της επιτακτικής αναγκαιότητας για ένα νέο οικονομικό υπόδειγμα. Για να καταστεί αυτό δυνατό χρειάζεται μια σειρά αποφασιστικών βημάτων από την πολιτεία. Η ανάγκη για περαιτέρω εκσυγχρονισμό του νομικού πλαισίου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, η προώθηση της ισοτιμίας ιδρυμάτων, ακαδημαϊκών και φοιτητών, η ενθάρρυνση συγχωνεύσεων πανεπιστημίων και κολλεγίων μέσω γενναιόδωρων οικονομικών κινήτρων, ο εξορθολογισμός του συναφούς κρατικού προϋπολογισμού αποτελούν αναγκαίες αν και όχι επαρκείς προϋποθέσεις για την ουσιαστική αναβάθμιση του τομέα.

Σε αυτά τα πλαίσια πρέπει να μελετηθεί και η επιβολή διδάκτρων στα δημόσια πανεπιστήμια σε συνδυασμό με τη γενναιόδωρη παροχή υποτροφιών βάσει κοινωνικοοικονομικών κριτηρίων καθώς και σύστημα παροχής φοιτητικών δανείων. Επιπρόσθετα, η παροχή υποτροφιών αριστείας καθώς και η διασφάλιση υψηλής ποιότητας σπουδών θα αποτελέσουν πόλο έλξης ξένων φοιτητών. Σημειώνεται ότι και το κόστος φοίτησης αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην επιλογή σπουδαστικού προορισμού από ξένους φοιτητές.

Η επιλογή συστήματος διοίκησης πανεπιστημίων από τα ιδρύματα με στόχο την αποτροπή πελατειακών σχέσεων καθώς και η προώθηση της ιδρυματικής αξιολόγησης αποτελούν εξίσου σημαντικά ζητήματα τα οποία θα πρέπει να τύχουν αποτελεσματικής αντιμετώπισης. Συναφώς χρειάζεται να αξιολογηθεί και η διάσταση του υπέρμετρου κρατισμού και οι μέχρι τώρα υφιστάμενες στρεβλώσεις. Τέλος, απαιτείται προβληματισμός και συγκεκριμένη κατεύθυνση από την πολιτεία για το θέμα κερδοσκοπικών και μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Εάν η πολιτεία θέλει να ενθαρρύνει τα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα θα πρέπει να ετοιμάσει ένα γενναιόδωρο σχέδιο κινήτρων.

Στο πρώτο κεφάλαιο με τίτλο «Η επικρατούσα φιλοσοφία και πρακτική» σημειώνεται συνοπτικά το συναφές πλαίσιο, αναλύονται οι ευθύνες και ο ρόλος της πολιτείας και παρουσιάζονται πολύ χρήσιμα στοιχεία για την κατανόηση και ανάλυση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο «Η οικονομική διάσταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης» αναλύεται η σχέση αγοράς εργασίας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα επιχειρείται η αξιολόγηση του ζητήματος της ορθολογιστικής αξιοποίησης των δημοσίων πόρων και της ισότιμης αντιμετώπισης φοιτητών, ακαδημαϊκών και ιδρυμάτων. Γίνεται επίσης συνοπτική αναφορά στην ευρύτερη πολιτική που αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση σε διάφορες χώρες καθώς και η σημασία που αποδίδεται στον τομέα αυτό. Στο πλαίσιο αυτό εξετάζονται συνοπτικά και διάφορες μορφές σπουδαστικών δανείων που υφίστανται στις υπό εξέταση χώρες.

Το επόμενο κεφάλαιο με τίτλο «Το ευρύτερο νομικό πλαίσιο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση» περιγράφει περιληπτικά το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και τις προεκτάσεις του. Αξιολογεί επίσης την υφιστάμενη νομοθετική διάκριση ανάμεσα σε κρατικά και ιδιωτικά πανεπιστήμια. Επιπρόσθετα, γίνεται αναφορά στη σχέση του κοινοτικού κεκτημένου και του εθνικού συμφέροντος και στην κατηγοριοποίηση προτεραιοτήτων και εθνικών στόχων σε θέματα ανώτερης εκπαίδευσης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο με τίτλο «Η σημασία της μετατροπής της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο» γίνεται μία ανάλυση του όλου ζητήματος. Επεξηγείται η επιτακτική αναγκαιότητα για αλλαγή της πολιτικής του κράτους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση κάτω από το πρίσμα της οικονομικής κρίσης και την εναρμόνιση με τους ευρωπαϊκούς στόχους. Γίνεται λόγος για τα πανεπιστήμια, τις δεξαμενές σκέψης, τα κέντρα ερευνών και υπογραμμίζεται η σημασία και ο ρόλος όλων των φορέων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην προσπάθεια η Κύπρος να καταστεί περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο. Ταυτόχρονα υπογραμμίζεται ότι η ποιότητα είναι αναγκαία προϋπόθεση ακαδημαϊκής διάκρισης.

Τέλος, στο καταληκτικό κεφάλαιο καταγράφονται οι διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα της μελέτης. Περαιτέρω, γίνονται εισηγήσεις για το πώς η τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί μέσα από την εκπόνηση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής, η οποία, μεταξύ άλλων, θα τονίζει τη σημασία της ποιότητας, της ισοτιμίας καθώς και τον εξορθολογισμό της κατανομής των δημόσιων δαπανών, θα μπορέσει να επιτύχει τους στόχους της τοποθετώντας την Κύπρο στον περιφερειακό ακαδημαϊκό χάρτη. Ο στόχος αυτός είναι επίσης ουσιαστικά συνδεδεμένος με την ευρύτερη προσπάθεια για την προώθηση ενός νέου οικονομικού υποδείγματος το οποίο η Κύπρος καλείται να δημιουργήσει.

I. Η ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Το ευρύτερο πλαίσιο – Οργάνωση και διοίκηση πανεπιστημίων

Η παιδεία και η έρευνα είναι θέματα ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη μιας χώρας. Αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν καθοριστικά το κοινωνικό και οικονομικό γίνεσθαι, πολιτικά ζητήματα, το πολιτιστικό επίπεδο ενός λαού, καθώς και τη θέση της χώρας στο περιφερειακό και στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Το σύστημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα και στρεβλώσεις. Ως εκ τούτου η Κύπρος δεν είναι σε θέση να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο σε θέματα εκπαίδευσης τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Οι εξαγγελίες των εκάστοτε κυβερνήσεων για προώθηση της Κύπρου ως περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο παραμένουν ανεκπλήρωτες υποσχέσεις.

Εκτός από τα ζητήματα φιλοσοφίας, αποτελεσματικότητας, διαχείρισης πόρων, ποιότητας και διασύνδεσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την οικονομία και την κοινωνία γενικότερα, ενδεχομένως τα σοβαρότερα προβλήματα αφορούν στην έλλειψη ολοκληρωμένης πολιτικής, παράδοσης και επαρκούς υποδομής. Τα προβλήματα αυτά δεν συνοψίζονται μόνο στο θέμα ύπαρξης ή όχι επαρκών πόρων ή/και επιπέδου και ποιότητας διοίκησης. Ακόμα και να υπήρχαν περισσότεροι πόροι και μεγαλύτερη ευελιξία στη διοίκηση, τα προβλήματα θα εξακολουθούσαν να υφίστανται καθώς το ευρύτερο φιλοσοφικό ζήτημα αναφορικά με τους στόχους και την πυξίδα για τον σημαντικό αυτό τομέα δεν έχει ακόμη επιλυθεί. Μια συγκεκριμένη διάσταση του ζητήματος αυτού είναι ο ρόλος του μη κρατικού τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ενδεχομένως το μεγαλύτερο πρόβλημα που υφίσταται είναι η μη ισότιμη αντιμετώπιση ιδρυμάτων, ακαδημαϊκών και φοιτητών. Το καθοριστικό στοιχείο αξιολόγησης και αντιμετώπισης εξακολουθεί να είναι μέχρι σήμερα το κατά ποσόν ένα ίδρυμα είναι κρατικό ή όχι. Η πραγματικότητα αυτή έχει προεκτάσεις και στην αντιμετώπιση ακαδημαϊκών και φοιτητών.

Ενδεικτικό του γεγονότος αυτού είναι ότι το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο διαμορφώθηκε με βάση τη φιλοσοφία του Πανεπιστημίου Κύπρου, αδιαφορώντας για τις δυσκολίες τις οποίες μπορεί το γεγονός αυτό να δημιουργεί στη λειτουργία των ιδιωτικών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων. Επιπλέον, δημιουργούνται επιπλοκές και για τα ίδια τα κρατικά πανεπιστήμια καθώς, μεταξύ άλλων, η εκλογή αξιωματούχων με τη συμμετοχή ακαδημαϊκών, διοικητικών και φοιτητών αναπόφευκτα δημιουργεί ζήτημα πελατειακών σχέσεων.

Τόσο στα ιδιωτικά όσο και στα δημόσια ιδρύματα υφίστανται πελατειακές σχέσεις και συμφέροντα ανάμεσα στα ενεργά κύτταρα του οργανισμού τα οποία περιλαμβάνουν τους φοιτητές, ακαδημαϊκούς και διοικητικούς. Αυτές οι ομάδες έχουν τα δικά τους συμφέροντα, στόχους και πολλές φορές δημιουργούνται συγκρούσεις. Επιπρόσθετα, οι διάφορες φοιτητικές παρατάξεις εκπροσωπούν κυρίως τις θέσεις των κομμάτων με τις οποίες είναι συνδεδεμένες. Έτσι, εκτός από τα συμφέροντα των ομάδων σαν σύνολο πολλές φορές δημιουργούνται συμμαχίες ανάμεσα σε υποομάδες των τριών μεγάλων ομάδων (φοιτητών, διοικητικών, ακαδημαϊκών) με σκοπό την προώθηση συγκεκριμένων κοινών στόχων.

Στα δημόσια πανεπιστήμια το πρόβλημα είναι ακόμα μεγαλύτερο αφού υπάρχει διορισμός σημαντικού αριθμού μελών στα συμβούλια των πανεπιστημίων, συμπεριλαμβανομένων και του προέδρου του συμβουλίου, από την κυβέρνηση. Αυτή η άμεση παρέμβαση του κράτους στα δρώμενα της πανεπιστημιακής κοινότητας δημιουργεί από μόνη της θέμα αξιοκρατίας και πελατειακών σχέσεων ανάμεσα στο εκάστοτε κόμμα το οποίο βρίσκεται στη εξουσία τη στιγμή διορισμού συμβουλίων πανεπιστημίων. Χρειάζεται να προωθηθούν κριτήρια και μέτρα τα οποία θα εφαρμόζονται στον διορισμό των μελών στα συμβούλια των πανεπιστημίων όπως η απαραίτητη τεχνογνωσία και εμπειρία όσο αφορά τη λειτουργία και διοίκηση πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.

Σημειώνεται ότι πολλά είναι τα βήματα τα οποία πρέπει να γίνουν όσον αφορά την οργάνωση και διοίκηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ανώτατης και ανώτερης εκπαίδευσης. Ο τρόπος λειτουργίας και διοίκησης των πανεπιστημίων είναι πηγή δημιουργίας εσωτερικών συγκρούσεων οι οποίες λειτουργούν σαν τροχοπέδη στην περαιτέρω ανάπτυξη των ιδρυμάτων.

Πέραν τούτου απαιτείται διαφοροποίηση του κρατικού προϋπολογισμού αναφορικά με την κατανομή και διαχείριση των δημόσιων δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στο σύνολό της. Απαιτείται ένας ρεαλιστικός στρατηγικός σχεδιασμός. Σε πολλά δυτικά πανεπιστήμια ο προϋπολογισμός αποτελείται από φοιτητικά δίδακτρα, κρατική χορηγία, κονδύλια που εξασφαλίζονται από ερευνητικά προγράμματα και από δωρεές. Στην Κύπρο δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Όταν ιδρύθηκε το Πανεπιστήμιο Κύπρου η τότε κυβέρνηση Βασιλείου κατέθεσε νομοσχέδιο στη Βουλή που προνοούσε ένα επίπεδο διδάκτρων. Η θεωρητική λογική ήταν ότι επειδή η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι επιθυμητό κοινωνικό αγαθό θα πρέπει να επιχορηγείται. Παράλληλα όμως επειδή το κάθε άτομο που μορφώνεται απολαμβάνει ιδιαίτερα οφέλη, είναι λογικό να καταβάλλει μέρος του κόστους. Έτσι στα πλείστα ιδρύματα των αγγλοσαξονικών χωρών υπάρχουν και δίδακτρα και επιχορηγήσεις. Στην Κύπρο επικράτησε η φιλοσοφία της δωρεάν παιδείας 100% για τα κρατικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Θεοφάνους, 2012α).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ενώ η κρίση εμβαθύνεται και γίνεται λόγος εξυγίανσης και εξορθολογισμού, το κράτος προχωρεί με την υλοποίηση εξαγγελίας της προηγούμενης κυβέρνησης για ίδρυση Ιατρικής Σχολής στο Πανεπιστήμιο Κύπρου και μάλιστα χωρίς δίδακτρα. Το θέμα αυτό εκ των πραγμάτων διαιωνίζει αρκετές στρεβλώσεις και αναπόφευκτα τίθεται επί τάπητος το θέμα επιβολής διδάκτρων.

Ένα άλλο μείζον θέμα για την ανώτερη εκπαίδευση είναι τα κριτήρια και η αξιολόγηση παραχώρησης άδειας λειτουργίας ακαδημαϊκών ιδρυμάτων που

πρέπει να είναι αυστηρά και να συμβάλουν προς την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού τομέα μέσω της διασφάλισης ποιότητας. Όντως το σχετικό ευρωπαϊκό κεκτημένο επιτρέπει συνεργασίες ακαδημαϊκών ιδρυμάτων αλλά ταυτόχρονα το κάθε κράτος έχει τα εργαλεία για να προωθήσει τη δική του πολιτική είτε ενθαρρύνοντας είτε αποθαρρύνοντας τέτοιες συνεργασίες. Είναι επίσης σημαντικό να αξιολογούνται η βιωσιμότητα και οι προοπτικές των εγχώριων ιδρυμάτων. Σε αυτά τα πλαίσια τονίζεται η ανάγκη μείωσης των ιδρυμάτων ανώτατης και ανώτερης εκπαίδευσης, καθώς και η προώθηση συγχωνεύσεων μέσω οικονομικών και άλλων κινήτρων.

Οι ευθύνες και ο ρόλος της πολιτείας

Η εκπαιδευτική πολιτική ενός κράτους είναι μέγιστης σημασίας καθώς αποτελεί έναν παράγοντα οικονομικής, πολιτικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης και εξέλιξης. Η πολιτική για την τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να έχει συγκεκριμένους στόχους και να βασίζεται σε ένα ολοκληρωμένο σχεδιασμό ο οποίος να διασφαλίζει την ποιότητα της εκπαίδευσης, τη σύνδεση με την αγορά εργασίας, καθώς και κοινωνικούς σκοπούς. Στα πλαίσια αυτά περιλαμβάνονται διάφορα ζητήματα όπως οικονομικής φύσεως-διδάκτρων, ισοτιμίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, εναρμόνισης με το ευρωπαϊκό κεκτημένο και διασφάλισης εθνικών συμφερόντων. Το κράτος καλείται να επενδύσει σε αυτόν τον πολύ ευαίσθητο τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της έρευνας με τρόπο που να εξυπηρετούνται τα ευρύτερα συμφέροντα της Κύπρου. Τίθεται έτσι η ανάγκη στρατηγικής και κοινωνικής παρέμβασης του.

Οι εξαγγελίες των εκάστοτε κυβερνήσεων για την ανάγκη μετατροπής της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο θα πρέπει να συνοδεύονται με συγκροτημένες και αποδοτικές ενέργειες που να φανερώνουν την ουσιαστική προσήλωση σε αυτό τον στόχο. Μέχρι τώρα δεν έχει διαφανεί η σαφής επικέντρωση της πολιτείας στον εξαγγελθέντα στόχο. Σήμερα υπάρχουν ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης δύο ταχυτήτων. Αν συνυπολογιστούν τα κολλέγια και εργαστήρια σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης η συνέχιση της

υφιστάμενης πολιτικής δαιωνίζει την ύπαρξη ιδρυμάτων, ακαδημαϊκών και φοιτητών τριών ταχυτήτων (Θεοφάνους, 2010).

Στην Κύπρο η υφιστάμενη πολιτική για την τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει οδηγήσει σ' ένα χαώδες σκηνικό. Μεταξύ άλλων, εξακολουθεί να υφίσταται μια αναρχία ως προς τη λειτουργία σχολών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης φαινόμενο που παίρνει ιδιαίτερες διαστάσεις με τη λειτουργία προγραμμάτων δικαιόχρησης. Κατ' ουσίαν το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο έχει ενθαρρύνει τον κατακλυσμό της κυπριακής αγοράς από προγράμματα βρετανικών και άλλων ευρωπαϊκών ιδρυμάτων σε συνεργασία με κυπριακά κολέγια με τα αποτελέσματα να προδιαγράφονται από αμφίβολα έως αρνητικά. Όχι μόνο η Κύπρος δεν έχει εξελιχθεί ως ένα περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο αλλά αντίθετα σε μια ανοιχτή και ανεξέλεγκτη αγορά. Τούτο έχει δημιουργήσει ένα πολύ συγκεχυμένο τοπίο. Αυτό, μεταξύ άλλων, αποτρέπει τη δυνατότητα εξέλιξης του τομέα σε μοχλό οικονομικής μεγέθυνσης και προόδου (Θεοφάνους, 2012α).

Η πολιτεία θα πρέπει να αντιμετωπίσει αυτή την πρόκληση επαναχαράσσοντας μια νέα πολιτική με ουσιαστικές αλλαγές στη φιλοσοφία του κρατικού προϋπολογισμού. Θα μπορούσε με διάφορα γενναιόδωρα οικονομικά κίνητρα να παροτρύνει τις συγχωνεύσεις ιδιωτικών πανεπιστημίων και κολλεγίων έτσι ώστε να μπορούν να σταθούν δυναμικά στον χώρο. Τα δημόσια και τα ιδιωτικά ιδρύματα θα πρέπει να αναπτυχθούν ώστε να ικανοποιούν την εγχώρια ζήτηση σε όλα τα επίπεδα. Παράλληλα η χώρα θα πρέπει να επενδύσει στη διεθνή της παρουσία και να προσελκύσει περισσότερους ξένους φοιτητές. Αυτό θα γίνει με τη συνεχή αναβάθμιση της ποιότητας καθώς και με ανταγωνιστικά επίπεδα διδασκτρων.

Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια έχουν ένα αριθμό ξένων φοιτητών οι οποίοι παρακολουθούν τα προγράμματά σπουδών τους. Η ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχουν καθώς και η παροχή των προγραμμάτων τους στην αγγλική γλώσσα είναι καθοριστικής σημασίας για την επιλογή τους από ξένους

φοιτητές. Παράλληλα όμως λειτουργούν στην Κύπρο διάφορες ιδιωτικές σχολές στις οποίες φοιτούν ξένοι φοιτητές, κυρίως από αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίοι τυγχάνουν παραπληροφόρησης σχετικά με αυτές μέσω κυκλωμάτων και όταν έρχονται στην Κύπρο τυγχάνουν εκμετάλλευσης από εργοδότες.¹ Αυτό είναι ένα ζήτημα το οποίο η πολιτεία θα πρέπει να αντιμετωπίσει. Περαιτέρω προκλήσεις αφορούν τη μετανάστευση ή και την παραμονή αρκετών αξιόλογων ακαδημαϊκών στο εξωτερικό και την ανεργία ειδικευμένων επαγγελματιών και επιστημόνων. Το κράτος θα πρέπει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την παραμονή ακαδημαϊκού και ταλαντούχου προσωπικού γενικότερα στην Κύπρο.

Επιπλέον, μέσα από τις ευρωπαϊκές στρατηγικές, τονίζεται η ανάγκη για σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας. Η πολιτεία θα πρέπει να προωθήσει πολιτικές για την σύνδεση ακαδημαϊκών σπουδών και με την αγορά εργασίας. Μέσα σ' αυτά τα δεδομένα αλλά και την εντεινόμενη οικονομική κρίση, η πολιτεία, σε συνεννόηση με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, θα πρέπει να διαμορφώσει τη δική της συνολική στρατηγική η οποία θα προβάλλει και ένα όραμα για τις προκλήσεις της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Μία επιπρόσθετη πρόκληση, όπως παρατηρεί ο Νίκος Περισιτιάνης (2013), είναι ότι υπάρχει μια αδικαιολόγητη προκατάληψη έναντι των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Ένας από τους λόγους είναι ότι υπάρχουν δυο ειδών ιδιωτικά πανεπιστήμια, τα κερδοσκοπικά και τα μη κερδοσκοπικά. Έτσι υφίστανται πολλές συγχύσεις αναφορικά με το νομικό πλαίσιο που θα πρέπει να διέπει τη λειτουργία τους. Αν η επιθυμία της πολιτείας είναι να μετατραπούν τα ιδιωτικά κερδοσκοπικά πανεπιστήμια σε μη κερδοσκοπικά τότε θα πρέπει να υιοθετηθούν μέτρα και να δοθούν κίνητρα θεσμικής και οικονομικής φύσεως, τα οποία να τα ενθαρρύνουν να μετεξελιχθούν. Εξ ορισμού τα κίνητρα αυτά θα εμπεριέχουν το στοιχείο της αποζημίωσης ή/και εξαγοράς. Εννοείται ότι σε μια τέτοια περίπτωση εάν το κράτος επιλέξει να

¹ Δυστυχώς εξακολουθούν να λειτουργούν σχολές σε υποτυπώδεις συνθήκες ο κύριος στόχος των οποίων παρουσιάζεται να είναι η προσέλκυση υπό κάλυψη φοιτητών / εργαζομένων από αναπτυσσόμενες χώρες (Παναγή, 2012).

έχει συμμετοχή στα διοικητικά συμβούλια των εν λόγω ιδρυμάτων θα μπορεί να το πράξει.

Θα ήταν πιο δίκαιο μια ορθολογιστική διαχείριση πόρων. Η πολιτεία θα έπρεπε να στηρίζει και τα ιδιωτικά πανεπιστημιακά ιδρύματα μέσω του κρατικού προϋπολογισμού ώστε να προσφέρονται ίσες ευκαιρίες και δυνατότητες σε όλους. Το κράτος θα ήταν δυνατό να παρέχει επιδότηση σπουδών και δάνεια για ανάπτυξη υποδομών και εγκαταστάσεων. Εάν δεν αλλάξει η υφιστάμενη φιλοσοφία του κρατικού προϋπολογισμού και ο τρόπος που η πολιτεία αντιμετωπίζει τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, ο στόχος της Κύπρου για μετατροπή σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο θα παραμείνει ανέφικτος και θα διαιωνίζεται το πρόβλημα της ανισότητας και των διακρίσεων, τόσο των φοιτητών και ακαδημαϊκών όσο και των ιδρυμάτων.

Το κράτος παρ' ότι παρουσιάζει ακόμη κάποια προκατάληψη απέναντι στα ιδιωτικά πανεπιστήμια σε σχέση με τα κρατικά, έχει αρχίσει να αναγνωρίζει σε ένα βαθμό την ουσιαστική συνεισφορά τους. Θα πρέπει ωστόσο η πολιτεία να αντιμετωπίζει αυτά τα πανεπιστήμια ως ισότιμο στρατηγικό εταίρο και να τα εντάσσει στην ευρύτερη πολιτική και σχεδιασμό της. Χρειάζεται να παρέχει κίνητρα διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, με τρόπο που να φανερώνει την προσήλωση στον στόχο αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο καθιστώντας την ανταγωνιστική στον ευρύτερο εκπαιδευτικό χώρο.

Έχει υπογραμμιστεί ο πολυδιάστατος ρόλος του κράτους ο οποίος θα πρέπει να έχει μακροπρόθεσμο ορίζοντα, να λειτουργεί με προνοητικότητα, αποτελεσματικότητα, και να επικεντρώνεται στην ουσία. Περαιτέρω, θα πρέπει να ασκεί ρυθμιστικό ρόλο μέσω μίας ισότιμης και αποτελεσματικής νομοθεσίας και ταυτόχρονα να δίδει έμφαση στον κοινωνικό του ρόλο προσφέροντας ίσες ευκαιρίες φοίτησης και κοινωνικής ανέλιξης, συνεισφέροντας σε μία υγιή κοινωνία με προοπτικές απασχόλησης για τα μέλη της.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση με στοιχεία και αριθμούς

Το τοπίο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Κύπρο αποτελείται από τα τρία δημόσια πανεπιστήμια, πέντε ιδιωτικά,² τέσσερις δημόσιες σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και εικοσιοκτώ Ιδιωτικές Σχολές Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΙΣΤΕ). Οκτώ παραρτήματα των σχολών αυτών προσφέρουν προγράμματα σπουδών προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου καθώς επίσης και μικρότερης διάρκειας επαγγελματικά προγράμματα στην Κύπρο (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2012).

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αυξητική τάση σε αυτούς που επιλέγουν να λάβουν τριτοβάθμια πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Υπολογίζεται ότι παρά την οικονομική κρίση η τάση αυτή είναι δυνατό να συνεχιστεί. Μέσα σε μια δεκαετία από το ακαδημαϊκό έτος 2000-01 έως το 2010-11 ο αριθμός των Κύπριων φοιτητών αυξήθηκε περίπου κατά 20.000, ποσοστό αύξησης 78%. Έτσι πλέον ανέρχονταν στους 41.291 το ακαδημαϊκό έτος 2010-11. Αυτό αντικατοπτρίζεται και στο ποσοστό του πληθυσμού μεταξύ 25-64 ετών που κατέχουν προσόντα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όπου η Κύπρος με 37,4% κατατάσσεται τέταρτη ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ και πολύ πιο πάνω από τον μέσο όρο το 2011. Παράλληλα, για το ίδιο διάστημα οι ξένοι φοιτητές που επιλέγουν την Κύπρο για να λάβουν τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκαν κατά 8.000.

Οι αριθμοί των Κύπριων φοιτητών που φοίτησαν στην Κύπρο και στο εξωτερικό, από το ακαδημαϊκό έτος 2000-01 μέχρι το 2010-11, φαίνονται στον πιο κάτω πίνακα, παράλληλα με τους αριθμούς των ξένων φοιτητών στην Κύπρο. Το τελευταίο χρήζει περαιτέρω ανάλυσης αφού για την τελευταία ακαδημαϊκή χρονιά που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, 2010-11, διαφαίνεται σημαντική μείωση στον αριθμό τους, πέραν των 1.000 φοιτητών. Όπως προκύπτει στο Πίνακα I.2 αυτό είναι συνδεδεμένο και με τη μείωση

² Τα πέντε ιδιωτικά πανεπιστήμια είναι το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο και Πανεπιστήμιο Frederick που βρίσκονται στην Λευκωσία. Το Πανεπιστήμιο Νεάπολης στην Πάφο και το Πανεπιστήμιο UCLAN στην Λάρνακα.

του ενδιαφέροντος για ιδιωτικές σχολές μη πανεπιστημιακής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια.

Πίνακας Ι.1

Κύπριοι φοιτητές εσωτερικού και εξωτερικού-Ξένοι φοιτητές στην Κύπρο κατά την περίοδο 2000-01 μέχρι 2010-11

Ακαδημαϊκό έτος	ΚΥΠΡΙΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ	ΚΥΠΡΙΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΥΠΡΙΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΞΕΝΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ
2000-01	9.462	13.650	23.112	2.472
2001-02	10.836	14.882	25.718	3.058
2002-03	12.990	16.374	29.364	5.282
2003-04	14.170	17.631	31.801	6.679
2004-05	15.177	19.400	34.577	4.901
2005-06	14.957	20.969	35.926	5.630
2006-07	16.266	21.188	37.454	5.961
2007-08	17.936	22.530	40.466	7.753
2008-09	20.221	21.473	41.694	10.765
2009-10	21.095	20.051	41.146	11.138
2010-11	22.092	19.199	41.291	10.026

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Ετήσια Έκθεση 2012, 2013.

Αντίθετα με την αύξηση του αριθμού των φοιτητών που λαμβάνουν τριτοβάθμια εκπαίδευση, τα στοιχεία καταδεικνύουν μια δραματική μείωση του ενδιαφέροντος για τριτοβάθμια ιδιωτική μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση από το ακαδημαϊκό έτος 2009/10 στο 2011/12. Η μείωση αυτή συσχετίζεται με την αύξηση της ζήτησης για πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Μείωση παρατηρείται και στον αριθμό των φοιτητών που επιλέγουν τα δημόσια μη πανεπιστημιακά ιδρύματα. Αυτό σχετίζεται άμεσα και με την ενσωμάτωση των πλείστων δημόσιων τριτοβάθμιων σχολών στο ΤΕΠΑΚ όπως το ΑΤΙ και η Νοσοκομειακή Σχολή.

Ο πιο κάτω πίνακας παρουσιάζει αναλυτικά τους αριθμούς των φοιτητών στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο.³

Πίνακας Ι.2

Αριθμός φοιτητών στα δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	Φοιτητές 2009-2010	Φοιτητές 2010-2011	Φοιτητές 2011-2012 (ανεπίσημα στοιχεία)
Πανεπιστήμιο Κύπρου	6.229	6.460	6.582
Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου	1.266	1.642	2.461
Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου	1.336	1.903	2.202
ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ - ΣΥΝΟΛΟ	8.831	10.005	11.245
ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ	11.012	11.729	11.494
Αστυνομική Ακαδημία	343	354	454
Νοσηλευτική Σχολή	251	-	-
Ανώτερο Τεχνολογικό Ινστιτούτο	20	-	-
Ανώτερο Ξενοδοχειακό Ινστιτούτο	115	152	178
Δασικό Κολέγιο	19	28	31
Μεσογειακό Ινστιτούτο Διεύθυνσης	66	62	67
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ - ΜΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ - ΣΥΝΟΛΟ	814	596	730
ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ- ΜΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ	11.576	9.788	7.321
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	32.233	32.118	30.790

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία, Στατιστικές της Εκπαίδευσης 2010/2011, 2012

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο γύρω από το χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Κύπρο είναι η επιλογή χώρας από τους Κύπριους σπουδαστές. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, από το ακαδημαϊκό έτος 2009-10 οι Κύπριοι που επιλέγουν την Κύπρο για τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι περισσότεροι από αυτούς που επιλέγουν να σπουδάσουν στο εξωτερικό.

³ Σημειώνεται, 6 στους 10 φοιτητές που σπουδάζουν στην Κύπρο (Κύπριοι και ξένοι) φοιτούν σε ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Αυτό υπολογίζεται ότι οφείλεται κυρίως στους πιο κάτω λόγους:

α) Τα πολλαπλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα (όπου διαχρονικά απορροφούσαν μεγάλο αριθμό Κυπρίων φοιτητών) με σωρεία απεργιών, απώλεια διδακτικού χρόνου και εξεταστικών περιόδων.

β) Η αύξηση του κόστους σπουδών στο εξωτερικό ιδιαίτερα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Λαμβάνοντας επίσης υπ' όψιν την οικονομική κρίση που ταλανίζει την Κύπρο το στοιχείο αυτό είναι καθοριστικής σημασίας. Η οικονομική κρίση και οι ραγδαίες επιπτώσεις που αυτή έχει στην κοινωνία υπολογίζεται ότι θα μεγαλώσει το ρεύμα επιστροφής αρκετών Κυπρίων φοιτητών στον τόπο τους για να συνεχίσουν τις σπουδές τους. Αύξηση αναμένεται και στους νέους φοιτητές που θα επιλέξουν την Κύπρο για να λάβουν τριτοβάθμια εκπαίδευση μειώνοντας παράλληλα τον αριθμό των Κυπρίων που θα σπουδάζουν στο εξωτερικό. Επιπρόσθετα, υπολογίζεται ότι λόγω των συνεπειών της οικονομικής κρίσης και του κόστους φοίτησης ότι θα μειωθεί ο αριθμός των Κυπρίων που θα επιλέξουν να λάβουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Το θέμα της οικονομικής κρίσης, του κόστους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και οι ευρύτερες επιπτώσεις που αυτό θα έχει χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης.

γ) Η σταδιακή βελτίωση του επιπέδου των πτυχίων που προσφέρουν τα κυπριακά πανεπιστήμια (δημόσια και ιδιωτικά), καθώς και η αναγνώριση που τυγχάνουν κυρίως στην εγχώρια αγορά εργασίας.

Από το σύνολο των Κυπρίων φοιτητών το ακαδημαϊκό έτος 2010-11, η πλειοψηφία 53,5% σπούδαζε στην Κύπρο. Το ποσοστό αυτό καταμεριζόταν σε 21,3% στα Δημόσια Πανεπιστήμια και Δημόσιες Σχολές, σε 24,3 % στα Ιδιωτικά Πανεπιστήμια, και 7,9% στις ΙΣΤΕ. Το υπόλοιπο 46,5 % (19.199) των Κυπρίων φοιτητών σπουδάζει στο εξωτερικό (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Ετήσια έκθεση 2012). Ελλάδα και Ηνωμένο Βασίλειο παραμένουν οι κύριοι πόλοι έλξης των φοιτητών με το 21,8% και 20,4%

αντίστοιχα του συνόλου των Κυπρίων φοιτητών ενώ το 4,3% επιλέγουν άλλες χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Ουγγαρία, η Βουλγαρία και η Γερμανία.

Στον πιο κάτω πίνακα παρουσιάζονται αναλυτικά οι προορισμοί των Κύπριων φοιτητών στο εξωτερικό τα τελευταία χρόνια.

Πίνακας Ι.3
Κύπριοι φοιτητές στο εξωτερικό κατά χώρα σπουδών

Χώρα σπουδών	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Ελλάδα	13.342	11.752	10.262	8.983
Ηνωμένο Βασίλειο	6.945	7.598	7.983	8.420
ΗΠΑ	519	469	355	328
Βουλγαρία	398	329	246	186
Ουγγαρία	304	262	220	221
Ρωσική Ομοσπονδία	92	76	53	60
Γερμανία	167	176	160	184
Γαλλία	177	184	177	174
Άλλες Χώρες	586	627	595	643
ΣΥΝΟΛΟ	22.530	21.473	20.051	19.199

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία, Στατιστικές της Εκπαίδευσης 2010/2011, 2012

Σύμφωνα με τα πιο πάνω στοιχεία παρατηρείται μια πτωτική τάση στους Κύπριους φοιτητές που επιλέγουν τα ελληνικά πανεπιστήμια. Παράλληλα, συνεχίζεται η αυξητική τάση για τους Κύπριους που επιλέγουν το Ηνωμένο Βασίλειο για τις σπουδές τους.

Οι περίπου 20.000 Κύπριοι φοιτητές οι οποίοι φεύγουν από τη χώρα αποτελεί θέμα το οποίο χρήζει ιδιαίτερης αξιολόγησης. Η αναβάθμιση και ενδυνάμωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο θα συγκρατούσε περισσότερους Κύπριους φοιτητές στη χώρα ενώ ταυτόχρονα, ένας μεγαλύτερος αριθμός ξένων φοιτητών θα επέλεγαν για σπουδές την Κύπρο. Αυτό με τη σειρά του θα έδινε ώθηση στην οικονομία. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος χρειάζονται δυνατά και ευρέως αναγνωρισμένα ιδρύματα με υψηλή ποιότητα σπουδών και χαμηλά δίδακτρα.

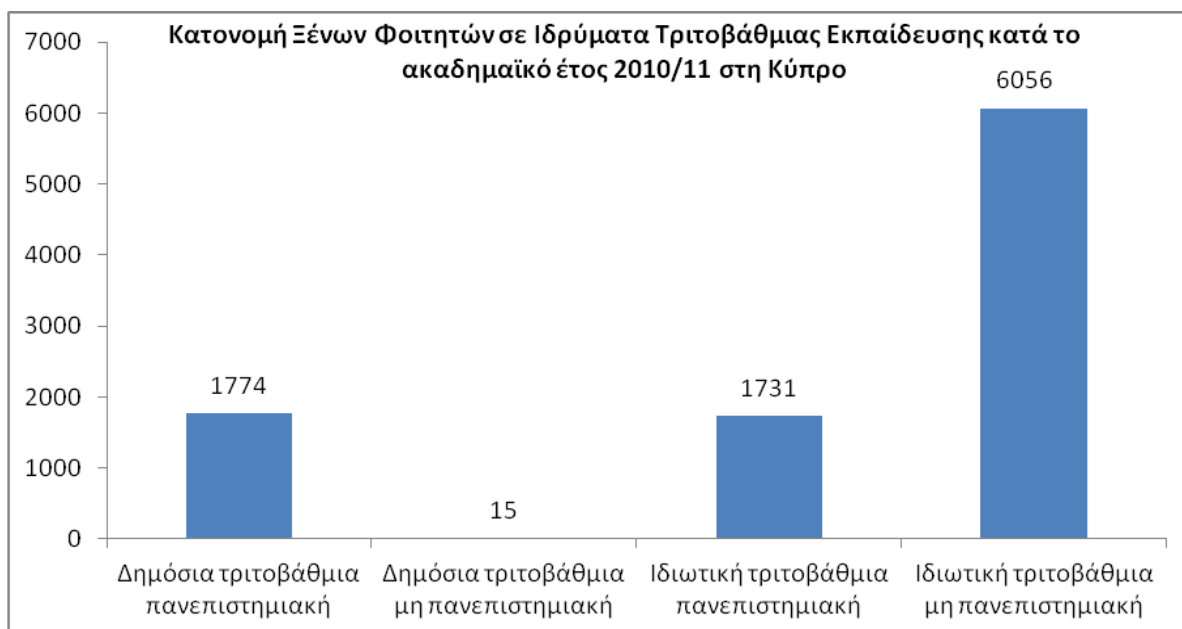
Το πιο κάτω γράφημα δίνει μια απεικόνιση του αριθμού των Κυπρίων φοιτητών στις κύριες χώρες όπου φοιτούν. Η Κύπρος, η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο απορροφούν περίπου το 96% των Κυπρίων φοιτητών.

Διάγραμμα Ι.1

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Ετήσια Έκθεση 2012, 2013

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η κατανομή ξένων φοιτητών σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αντικατοπτρίζοντας τον ρόλο που μπορούν και πρέπει να έχουν τα ιδιωτικά πανεπιστήμια στη μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο αφού είναι ο κύριος πόλος έλξης ξένων φοιτητών. Οι ξένοι φοιτητές οι οποίοι επιλέγουν την Κύπρο για να λάβουν ανώτατη εκπαίδευση είναι περίπου ίσα καταμεμημένοι ανάμεσα σε δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα. Όμως, η συντριπτική πλειοψηφία των ξένων φοιτητών που επιλέγουν την Κύπρο αφορά μη πανεπιστημιακή τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτοί επιλέγουν τα ιδιωτικά ιδρύματα. Το τελευταίο πρέπει να προβληματίσει αφού φαίνεται ότι η Κύπρος απέτυχε να προσελκύσει αξιόλογο αριθμό ξένων φοιτητών με ψηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις οι οποίοι επιθυμούν να ακολουθήσουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Αντιθέτως αρκέστηκε στη προσέλκυση φοιτητών κολεγιακής εκπαίδευσης.

Διάγραμμα Ι.2

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία, Στατιστικές της Εκπαίδευσης 2010/2011, 2012

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει τον αριθμό των φοιτητών και του διδακτικού προσωπικού κατά εκπαιδευτικό ίδρυμα και την αναλογία φοιτητών ανά καθηγητή κατά το ακαδημαϊκό έτος 2010-2011.

Πίνακας Ι.4

Ισοδύναμο πλήρης απασχόλησης σε δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα το ακαδημαϊκό έτος 2010-11

Εκπαιδευτικό Ίδρυμα	Αριθμός Φοιτητών	Αριθμός Καθηγητών	Φοιτητές ανά Καθηγητή
ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ	10.005	695	14.4
Πανεπιστήμιο Κύπρου	6.460	387	16.7
Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου	1.642	76	21.6
Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου	1903	232	8.2
ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ	11.729	548	21.4

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Ετήσια Έκθεση 2012, 2013

Τα πιο πάνω στοιχεία δείχνουν ότι στα ιδιωτικά ιδρύματα γίνεται μεγαλύτερος καταμερισμός φοιτητών ανά καθηγητή. Συγκεκριμένα για κάθε καθηγητή αναλογούν επτά περισσότεροι φοιτητές στα ιδιωτικά πανεπιστήμια σε σχέση

με τα δημόσια. Χωρίς να μπορούν να εξαχθούν ακριβή συμπεράσματα με βάση το πιο πάνω στοιχείο (σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και άλλοι παράγοντες όπως η ειδικότητα των καθηγητών), φαίνεται ότι θα μπορούσε να γίνει μια πιο ορθολογιστική κατανομή των καθηγητών χωρίς να γίνεται η χρήση επισκεπτών και ειδικού επιστημονικού προσωπικού στα δημόσια πανεπιστήμια.

II. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Αγορά εργασίας και τριτοβάθμια εκπαίδευση

Η οικονομική ύφεση που ταλανίζει την Κύπρο τα τελευταία χρόνια, είχε ως επακόλουθο τη μείωση της απασχόλησης και την αύξηση της ανεργίας.⁴ Η χειροτέρευση των οικονομικών συνθηκών τους τελευταίους μήνες και η μετεξέλιξη της ύφεσης σε βαθιά κρίση αντικατοπτρίζεται στο ψηλό ποσοστό της ανεργίας. Το δεύτερο τρίμηνο του 2013 η ανεργία έφτασε στο 16,6% του ενεργού πληθυσμού συνεχίζοντας την αλματώδη αύξηση της από το τελευταίο τρίμηνο του 2010. Τον Οκτώβριο του 2013 οι εγγεγραμμένοι άνεργοι (εποχιακά διορθωμένα στοιχεία) έφτασαν τους 51.273. (Cystat, 2013). Σύμφωνα με νέα δεδομένα και τις πρόνοιες του Μνημονίου μεταξύ κυβέρνησης και Τρόικας για μείωση του προσωπικού στον δημόσιο τομέα κατά 5.000 άτομα μέχρι το τέλος του 2016, την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα και την αναμενόμενη συρρίκνωση του προσωπικού του καθώς και ένα κλίμα που δεν ευνοεί κρατικές ή ιδιωτικές επενδύσεις, υπολογίζεται ότι θα υπάρξουν περαιτέρω αρνητικές επιπτώσεις στο ποσοστό ανεργίας. Το Υπουργείο Οικονομικών υπολογίζει ότι η ανεργία θα αγγίξει το 20% το 2014 ενώ εκφράζονται φόβοι για ακόμη ψηλότερο ποσοστό. Ταυτόχρονα αναπόφευκτη θα είναι η δημογραφική αιμορραγία καθώς πολλοί νέοι ήδη επιλέγουν τη μετανάστευση.

Αξιοσημείωτο είναι και το στοιχείο ότι το πρώτο τρίμηνο του 2013 το ψηλότερο ποσοστό ανεργίας αφορά τους νέους ηλικίας 15-24 όπου έφθασε το 37,5% των ηλικιών αυτών. Στοιχείο που προβληματίζει ακόμα περισσότερο είναι ότι το δεύτερο τρίμηνο του 2013 οι άνεργοι με ανώτερη εκπαίδευση αυξήθηκαν από 10.861 τον Απρίλιο σε 13.576. Το πιο πάνω υπογραμμίζει και την αναγκαιότητα προσαρμογής της τριτοβάθμιας

⁴ Σύμφωνα με τις προβλέψεις της ΑνΑΔ, η συνολική απασχόληση την περίοδο 2010-2020 θα έχει ανοδική πορεία παρά τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης με τη δημιουργία 68.876 νέων θέσεων εργασίας παρουσιάζοντας αύξηση 18,0% (ΑνΑΔ, 2010). Όμως αυτές οι προβλέψεις αναμένεται να καταρριφθούν αφού η οικονομική κρίση είναι μεγαλύτερη απ' ό,τι αρχικά υπολογίστηκε και ήδη η ανεργία βρίσκεται σε άνευ προηγουμένου επίπεδα χωρίς σημάδια ανάκαμψης.

εκπαίδευσης στα νέα δεδομένα που δημιουργούνται τόσο λόγω της οικονομικής κρίσης αλλά και των νέων αναδυόμενων επαγγελμάτων σε μια διεθνοποιημένη αγορά εργασίας με μεγάλο ανταγωνισμό.

Η αγορά εργασίας τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς αλλάζει ραγδαία. Έτσι και η τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να είναι σε θέση να προσαρμόζεται και να δίνει τα απαραίτητα εχέγγυα και δεξιότητες στους φοιτητές ώστε να είναι απασχολήσιμοι τόσο στην εγχώρια όσο και στη διεθνή αγορά εργασίας. Τα πανεπιστήμια θα πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψιν τα προγράμματα σπουδών έπειτα από αξιολόγηση της αγοράς εργασίας έτσι ώστε η οικονομία να μπορεί να απορροφά τους αποφοίτους και να υπάρχει ισορροπία μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης στην αγορά εργασίας. Παράλληλα οι απόφοιτοι θα πρέπει να αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες που θα τους επιτρέπουν να προσφέρουν στην οικονομική ανάπτυξη μέσα από την εξέλιξη νέων τομέων της οικονομίας.

Τους τελευταίους μήνες και μετά την ανακάλυψη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην ΑΟΖ της Δημοκρατίας, τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, κυρίως, έχουν δείξει τάσεις εναρμόνισης με νέα δεδομένα και προσφέρουν προγράμματα σπουδών σχετικά με τη διαχείριση και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο καθώς και προγράμματα που αφορούν τεχνική εκπαίδευση που αρχίζουν το τρέχον ακαδημαϊκό έτος 2013-14.⁵ Βασική επιδίωξη αυτής της προσπάθειας είναι η άμεση συμβολή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην ευρύτερη προσπάθεια του κράτους να εργοδοτήσει Κύπριους επιστήμονες στην αναδυόμενη βιομηχανία των υδρογονανθράκων στην Κύπρο.

Η οικονομική κρίση δημιούργησε αλλαγές τόσο στην οικονομία και αγορά εργασίας όσο και στα επαγγέλματα του μέλλοντος. Αυτό που χρειάζεται είναι

⁵ Το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας προσφέρει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στη διαχείριση Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου και Μηχανική Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου. Το Πανεπιστήμιο Frederick προσφέρει προγράμματα σπουδών προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου στις Τεχνολογίες Φυσικού Αερίου. Ενώ και το Πανεπιστήμιο Κύπρου προσφέρει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στη Μηχανική Πετρελαίων.

να ληφθούν γενναίες και δύσκολες αποφάσεις από τις πολιτικές ηγεσίες του τόπου αλλά και τα ίδια τα ακαδημαϊκά ιδρύματα. Χρειάζεται να δοθεί έμφαση στην έρευνα και καινοτομία καθώς και σε επένδυση (τόσο πόρων όσο και ανθρώπινου δυναμικού) σε υψηλή τεχνολογία. Η μετατροπή της Κύπρου σε εργαστήριο δημιουργίας καινοτόμων ιδεών και υψηλής τεχνολογίας επαγγελματιών θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας (ψηλών προδιαγραφών) και θα προσελκύσει ξένες επενδύσεις. Ταυτόχρονα είναι σημαντικό να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στα τεχνικά επαγγέλματα.

Ορθολογιστική αξιοποίηση δημοσίων πόρων και ισότιμη αντιμετώπιση, φοιτητών, ακαδημαϊκών και ιδρυμάτων

Λαμβάνοντας υπ' όψιν την οικονομική πολιτική του κράτους όπως εκφράζεται από τον προϋπολογισμό, καθίσταται προφανές ότι τα κρατικά ιδρύματα έχουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο, καθώς απολαμβάνουν την πλήρη κάλυψη του κράτους ενώ για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια δεν προβλέπεται καμία οικονομική στήριξη. Η διάκριση αυτή είχε ως συνέπεια τη δημιουργία ιδρυμάτων, ακαδημαϊκών και φοιτητών δύο και τριών ταχυτήτων. Αντίθετα, με την ενίσχυση της μη κρατικής εκπαίδευσης θα μπορούσαν να υπάρξουν πολλαπλά οφέλη: ο υγιής ανταγωνισμός θα επιφέρει βελτίωση της ποιότητας, χαμηλότερο κόστος στα κρατικά ιδρύματα, περισσότερες ευκαιρίες τόσο για τους ακαδημαϊκούς όσο και για τους φοιτητές και το πιο σημαντικό ο στόχος της Κύπρου να μετατραπεί σε ακαδημαϊκό κέντρο θα μπορέσει να καταστεί εφικτός (Θεοφάνους, 2010).

Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από ίδιους πόρους, δηλαδή τα διδάκτρα, τα οποία το ακαδημαϊκό έτος 2013-14 κυμαίνονται στα €8.040⁶ ετησίως. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ύψος των διδάκτρων των ιδιωτικών πανεπιστημίων είναι πολύ χαμηλότερο από το πραγματικό κόστος φοίτησης στα κρατικά πανεπιστήμια. Αυτό υπολογίζεται

⁶ Από το τρέχον ακαδημαϊκό έτος 2013-14 τα ιδιωτικά πανεπιστήμια έχουν προσαρμόσει τα διδάκτρα και στο προπτυχιακό επίπεδο ανάλογα με τον κλάδο σπουδών. Το ποσό που αναφέρεται πιο πάνω αποτελεί περίπου τον μέσο όρο διδάκτρων στα τρία μεγαλύτερα ιδιωτικά ιδρύματα του τόπου: Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Πανεπιστήμιο Frederick και Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο.

γύρω στις €15.000⁷ ανά φοιτητή για το έτος 2012, ποσό το οποίο έχει μειωθεί σημαντικά σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές ως συνέπεια της οικονομικής κρίσης και των περικοπών στον κρατικό προϋπολογισμό για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ο πιο κάτω πίνακας παρουσιάζει τις συνολικές δημόσιες δαπάνες της τριτοβάθμιας εκπαίδευση για το 2012. Οι συνολικές δαπάνες της Κυβέρνησης στην ανώτερη πανεπιστημιακή εκπαίδευση ανήλθαν στα €344.543.000 ενώ τα ποσά που δαπανήθηκαν για τη μη πανεπιστημιακή ανώτερη εκπαίδευση είναι κατά πολύ μικρότερα και ανέρχονται στα €22.317.000. Οι δημόσιες δαπάνες στα δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα και η κυβερνητική βοήθεια για φοιτητές στα δημόσια πανεπιστημιακά εκπαιδευτικά ιδρύματα έφθασαν τα €189.782.000 ενώ στα ιδιωτικά πανεπιστημιακά εκπαιδευτικά ιδρύματα αναλογούσε περίπου το ¼ δηλαδή €47.383.000 και αφορούσε εξ ολοκλήρου τρέχουσες δαπάνες (βοήθεια σε φοιτητές). Η κυβερνητική βοήθεια που δόθηκε για Κύπριους φοιτητές του εξωτερικού και εκπαιδευτικά προγράμματα εξωτερικού ανήλθε στα €107.378.000.

Πίνακας ΙΙ.1

Τρέχουσες και οι κεφαλαιουχικές δημόσιες δαπάνες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για το έτος 2012

Δαπάνες	Μη Πανεπιστημιακή €	Πανεπιστημιακή €
Σύνολο	22.317.000	344.543.000
Δημόσιες Δαπάνες στα Δημόσια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Κυβερνητική Βοήθεια για Φοιτητές στα Δημόσια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα		
Σύνολο	11.831.000	189.782.000
Δημόσιες Δαπάνες στα Ιδιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Κυβερνητική Βοήθεια για Φοιτητές στα Ιδιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα		
Σύνολο	9.034.000	47.383.000
Κυβερνητική Βοήθεια για Κύπριους Φοιτητές του Εξωτερικού και Εκπαιδευτικά Προγράμματα Εξωτερικού		
Σύνολο	1.452.000	107.378.000

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Ετήσια Έκθεση 2012.

⁷ Στο ποσό αυτό δεν συνυπολογίζονται τα έξοδα για τα ενοίκια και κόστος γης των κρατικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, δεν υπολογίζονται στις λειτουργικές δαπάνες τα έσοδα από άλλες πηγές. Συνολικά και λαμβάνοντας υπ' όψιν όλα τα δεδομένα το κόστος ανά φοιτητή στα κρατικά πανεπιστήμια είναι ακόμα μεγαλύτερο.

Διαπιστώνεται ότι οι τρέχουσες και κεφαλαιουχικές δαπάνες για τη δημόσια πανεπιστημιακή εκπαίδευση υπερβαίνουν κατά πολύ τις τρέχουσες και κεφαλαιουχικές δαπάνες για τις ιδιωτικές πανεπιστημιακές δημόσιες σχολές. Το γεγονός αυτό οφείλεται στις αυξημένες ανάγκες για την ανέγερση της Πανεπιστημιούπολης (όσον αφορά στις κεφαλαιουχικές δαπάνες), την επέκταση του Πανεπιστημίου Κύπρου με την προσθήκη νέων σχολών και τμημάτων (όσον αφορά στις τρέχουσες δαπάνες), την ανάπτυξη και στέγαση του ΤΕΠΑΚ και τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει αναλυτικά την κρατική βοήθεια προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση το 2012. Οι κεφαλαιουχικές δαπάνες σε δημόσια ιδρύματα ανήλθαν για το 2012 σε €28.664.000 και αφορούσαν γη και οικόπεδα, κτήρια, έπιπλα και μηχανήματα. Άλλο ένα στοιχείο το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό είναι η αμοιβή του διδακτικού και διευθυντικού προσωπικού στα δημόσια ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το κόστος αυτό ανήλθε σχεδόν σε €65 εκατομμύρια το 2012 (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Ετήσια Έκθεση 2012).

Πίνακας ΙΙ.2

Κρατική βοήθεια προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση για το έτος 2012

Δαπάνες	Μη Πανεπιστημιακή €	Πανεπιστημιακή €
Τρέχουσες Δαπάνες		
Αμοιβή Διδακτικού και Διευθυντικού Προσωπικού	4.753.000	64.948.000
Αμοιβή Διοικητικού Προσωπικού	4.309.000	33.694.000
Λειτουργικά Έξοδα	601.000	28.896.000
Χορηγίες	9.838.000	137.821.000
Φοιτητικά δάνεια	1.711.000	44.279.000
Βοηθητικές Υπηρεσίες	211.000	3.598.000
Άλλες Δαπάνες	381.000	2.643.000
Σύνολο Τρεχουσών Δαπανών	21.804.000	315.879.000
Κεφαλαιουχικές Δαπάνες		
Γη και Οικόπεδα	-	540.000
Κτήρια	398.000	14.653.000
Έπιπλα, Μηχανήματα και άλλες Κεφαλαιουχικές Δαπάνες	115.000	13.471.000
Σύνολο Κεφαλαιουχικών Δαπανών	513.000	28.664.000
Σύνολο	22.317.000	344.543.000

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Ετήσια Έκθεση 2012.

Για χρόνια τώρα η αντιμετώπιση της ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από την πολιτεία ήταν η θεώρηση αυτής ως αναγκαίο κακό. Έτσι δεν ετίθετο θέμα ίσης μεταχείρισης των ιδιωτικών ιδρυμάτων, ανεξάρτητα από την ουσιαστική προσφορά τους. Η όλη αυτή αντιμετώπιση δημιουργεί ουσιαστικά θέματα ανισότητας. Σήμερα το τοπίο φαίνεται ότι άρχισε να διαφοροποιείται θετικά και η πολιτεία έχει πιο θετική στάση απέναντι στα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Παρόλα αυτά υπάρχει σε σημαντικό βαθμό η προαναφερθείσα προκατάληψη.

Έχοντας υπό όψιν το συνολικό ύψος των δημόσιων δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, αυτό που πρέπει να προβληματίσει είναι ότι η οικονομική πολιτική κράτους, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τον κρατικό προϋπολογισμό, δεν αντιμετωπίζει ισότιμα την κρατική και ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Εάν η πολιτεία δώσει απ' ευθείας χορηγία και στα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα μπορούσαν να υπάρξουν πολλά οφέλη, όπως η περαιτέρω μείωση των διδάκτρων. Σημειώνεται ότι η μείωση των διδάκτρων στα ιδιωτικά πανεπιστημιακά ιδρύματα αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα που απασχολεί την κυπριακή κοινωνία.

Η θέση για μειωμένα διδάκτρα, αφ' ενός είναι κατανοητή, αφ' ετέρου όμως είναι αυτά που παρέχουν πόρους στα ιδιωτικά πανεπιστήμια, σε αντίθεση με τα κρατικά πανεπιστήμια, που επωφελούνται κρατικών χορηγήσεων. Το κόστος ανά φοιτητή στο Πανεπιστήμιο Κύπρου καθώς και στα άλλα κρατικά ιδρύματα είναι πολύ μεγαλύτερο από τα διδάκτρα ανά φοιτητή στα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Θα ήταν ίσως πιο κοινωνικά δίκαιο και οικονομικά ορθολογιστικό ο προϋπολογισμός του κράτους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση να κατανέμεται σε όλους του φοιτητές με βάση οικονομικά κριτήρια που να ευνοούν φοιτητές με χαμηλότερα οικογενειακά εισοδήματα ή και αυτούς με εξαιρετικές επιδόσεις.

Αξίζει να τονιστεί ότι τα τελευταία χρόνια τέθηκαν κοινωνικοοικονομικά κριτήρια για τους δικαιούχους της φοιτητικής χορηγίας και του φοιτητικού πακέτου. Έτσι το ύψος της φοιτητικής χορηγίας που παραχωρείται στους

δικαιούχους εξαρτάται από το συνολικό ύψος του οικογενειακού εισοδήματος, το οποίο δεν πρέπει να ξεπερνά τις €100.000 όταν αυτή έχει και μέχρι 2 τέκνα. Οικογένειες με περισσότερα από 2 τέκνα, το μέγιστο όριο αυξάνεται κατά €10.000 για κάθε πρόσθετο τέκνο πέραν του δευτέρου (Υπουργείο Οικονομικών, 2013),⁸ καθώς και περιουσιακά κριτήρια (ακίνητα, καταθέσεις, μετοχές, χρεόγραφα και ομόλογα), τα οποία δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα €1.200.000. Για το φοιτητικό πακέτο εισήχθησαν κοινωνικοοικονομικά κριτήρια για τους δικαιούχους και ανάλογα με την μοριοδότηση του κάθε αιτητή αποφασίζεται για ποιό/ά μέτρα από την κυβερνητική βοήθεια ο φοιτητής θα είναι αποδέκτης.

Το γεγονός ότι τέθηκαν κάποια κριτήρια για την παραχώρηση της φοιτητικής χορηγίας στους δικαιούχους είναι ένα μεγάλο βήμα. Είναι πολύ σημαντική και πιο δίκαιη η κλιμακωτή παραχώρηση χορηγίας στους φοιτητές σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, αλλά βέβαια υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης στο θέμα αυτό. Συγκεκριμένα τονίζεται ότι ενώ αρχικά υπήρχαν φορολογικές ελαφρύνσεις σε οικογένειες με φοιτητές αυτό αντικαταστάθηκε με την παροχή καθολικής φοιτητικής χορηγίας σε όλους τους φοιτητές. Σήμερα που τέθηκαν εισοδηματικά κριτήρια στην παραχώρηση φοιτητικής χορηγίας δεν δόθηκαν και οι ανάλογες φορολογικές ελαφρύνσεις όπως ίσχυε παλαιότερα.

Σημειώνεται επίσης ότι και στον τομέα της έρευνας τα δεδομένα δεν είναι διαφορετικά. Το κράτος δεν αντιμετωπίζει ισότιμα την έρευνα από κρατικούς φορείς και ακαδημαϊκούς σε σχέση με την έρευνα που πραγματοποιείται από μη κρατικούς φορείς και ακαδημαϊκούς. Τα κρατικά ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης λαμβάνουν τη μερίδα του λέοντος των ερευνητικών κονδυλίων

⁸ Το μέγιστο ποσό της χορηγίας που μπορεί να λάβει ένας φοιτητής είναι €3.420 όταν προέρχεται από πολύτεκνη οικογένεια και καταβάλλει διδάκτρα φοίτησης. Το ελάχιστο ποσό χορηγίας είναι €850 όταν ένας φοιτητής προέρχεται από οικογένεια η οποία έχει μέχρι και 2 τέκνα και της οποίας το εισόδημα υπερβαίνει τις €100.000 και δεν καταβάλλει διδάκτρα φοίτησης.

του Ιδρύματος Προώθησης Έρευνας (ΙΠΕ),⁹ ενώ παράλληλα η πολιτεία ενισχύει την έρευνα σε κρατικά ιδρύματα με απ' ευθείας χορηγίες.

Ειδικότερα αναφορικά με το ΙΠΕ, το οποίο αποτελεί τη σημαντικότερη κρατική πηγή χρηματοδότησης της έρευνας και καινοτομίας είναι σημαντικό να υπάρξει μια συστηματική αξιολόγηση και εξορθολογισμός του τρόπου λειτουργίας του. Στόχος είναι να βελτιωθεί η αποδοτικότητα του και να επιταχυνθεί η διαδικασία αξιολόγησης των προτάσεων και πολύ περισσότερο η διεκπεραίωση των οικονομικών και άλλων ελέγχων. Οι υφιστάμενες γραφειοκρατικές και χρονοβόρες διαδικασίες επιβαρύνουν το Ίδρυμα και αποστερούν σημαντικούς πόρους από την ερευνητική κοινότητα. Αυτό έχει ως τελικό αποτέλεσμα την καθυστέρηση στην ολοκλήρωση των έργων, την υστέρηση στην παραγωγή γνώσης καθώς και τη μειωμένη και μη έγκαιρη απορρόφηση πόρων.

Ιδιαίτερα για τα έργα που χρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ οι διαδικασίες που έχουν υιοθετηθεί έχουν δημιουργήσει ένα σύστημα που επιβαρύνει αναίτια τόσο το Ίδρυμα όσο και την ερευνητική κοινότητα. Σε αρκετές περιπτώσεις ερευνητές και ερευνητικά κέντρα, ιδιαίτερα αυτά που προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα, αντιμετωπίζονται με καχυποψία και απαξίωση που προσβάλλει τους ερευνητές και ακαδημαϊκούς σε προσωπικό επίπεδο.

Η ερευνητική κοινότητα προβληματίζεται επίσης έντονα ως προς το γεγονός ότι η πορεία διεύρυνσης των κονδυλίων που υποστήριζαν την έρευνα μέσα από τα προγράμματα του ΙΠΕ, έχει ανακοπεί ενώ η οικονομική αξιολόγηση των έργων τις πιο πολλές φορές καθυστερεί μέχρι και δύο χρόνια μετά τη λήξη του έργου. Μέσα στο σημερινό δύσκολο οικονομικό περιβάλλον τέτοιες πρακτικές οδηγούν την έρευνα σε μια πορεία συρρίκνωσης.

⁹ Σημειώνεται συναφώς η δυσαρέσκεια της ερευνητικής κοινότητας της Κύπρου η οποία εκφράστηκε σε σημειώματα της προς το Διοικητικό Συμβούλιο του ΙΠΕ σε σχέση με ορισμένες από τις διαδικασίες και πρακτικές που υιοθετεί το Ίδρυμα.

Ένα άλλο θέμα που θίγεται όσον αφορά την ισότιμη αντιμετώπιση των κρατικών και ιδιωτικών πανεπιστημίων αλλά και όσον αφορά τη διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης στο σύνολό της είναι αυτό των ελέγχων που τελούνται για τη διασφάλιση της ποιότητας των προγραμμάτων σπουδών. Οποιοδήποτε έλεγχοι ποιότητας και αξιολογήσεις θα έπρεπε να εφαρμόζονται με τον ίδιο τρόπο τόσο για τα κρατικά όσο και για τα ιδιωτικά ιδρύματα και από κοινούς φορείς. Αντίθετα, τα κρατικά πανεπιστήμια πρακτικά εξαιρούνται από διαδικασίες αξιολόγησης ενώ τα ιδιωτικά υπόκεινται συνεχώς σε αξιολογήσεις καθώς και σε διάφορους ελέγχους.

Με τον 'Νόμο Πλαίσιο' για την Ανωτάτη Εκπαίδευση θα ιδρύετο ένας ενιαίος Φορέας Αξιολόγησης των Ανώτατων Ιδρυμάτων. Παρά το ότι ο Νόμος Πλαίσιο δεν προχώρησε, η άμεση ανάγκη για σύσταση ενός τέτοιου φορέα εξακολουθεί να καθίσταται επιτακτική. Πρέπει να τονισθεί ότι δεν μπορεί να υπάρχει ένα σύστημα αξιολόγησης το οποίο να εφαρμόζεται μόνο για τα μη κρατικά ιδρύματα. Σε αυτά τα πλαίσια μπορεί να λεχθεί ότι τα ιδιωτικά πανεπιστήμια αντιμετωπίζονται από το κράτος ακόμη με κάποια προκατάληψη παρά ως ισότιμος στρατηγικός εταίρος.

Εκείνο το οποίο πρέπει να ξεκαθαρισθεί είναι ότι για να υπάρξουν πανεπιστήμια με διεθνή αναγνώριση και μέγεθος, πρέπει να υπάρχει η κρίσιμη μάζα φοιτητών. Αυτό θα επιτρέψει τη δημιουργία τμημάτων και σχολών ικανοποιητικού μεγέθους, που να εργοδοτούν ένα επαρκή αριθμό καθηγητών – έτσι που να ενθαρρύνεται η ομαδική δουλειά, η εξειδίκευση σε ερευνητικά και διδακτικά αντικείμενα/πεδία γνώσης, η επιστημονική κριτική, η άψογη οργάνωση και ο σωστός σχεδιασμός.

Ακριβώς για αυτούς τους λόγους σε χώρες όπως η Βρετανία, Γαλλία και η Ολλανδία τα αντίστοιχα υπουργεία είχαν ποικιλοτρόπως ενθαρρύνει τη συγχώνευση πανεπιστημίων. Στα πλαίσια αυτά, με συγκεκριμένα κίνητρα, διάφορα πανεπιστήμια ενοποιήθηκαν για να επιτευχθεί ο στόχος της μεγαλύτερης κλίμακας, που επιτρέπει, μεταξύ άλλων, τα πιο πάνω

πλεονεκτήματα. Έτσι πανεπιστημιακά ιδρύματα ακόμα και με 20.000 φοιτητές, ενώνονται με άλλα των 15.000 φοιτητών – γιατί ο μεγαλύτερος συνολικός αριθμός θεωρείται σοβαρό πλεονέκτημα. Στην Κύπρο το μέγεθος των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων κυμαίνεται από 1.000 μέχρι 6.000. Με άλλα λόγια είναι λιλιπούτεια σε σχέση με τα μεγέθη των πανεπιστημίων του εξωτερικού.¹⁰

Σε μια περίοδο που τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης δημιουργούν πολλαπλά προβλήματα η πολιτεία θα έπρεπε προ πολλού να είχε ενθαρρύνει τη δημιουργία νέων μοχλών οικονομικής μεγέθυνσης. Δυστυχώς όμως στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης η πολιτεία είτε εκ προθέσεως, είτε εξ αγνοίας, είτε εξ απρονοησίας, είτε εξ αμελείας συντρίβει την προοπτική. Επιπλέον δεν υπάρχει προβληματισμός για τη σημασία διόρθωσης των ανωμαλιών γύρω από την τριτοβάθμια εκπαίδευση (Θεοφάνους, 2012γ).

Δυστυχώς όμως, ακόμα και μετά την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος, δεν υπάρχουν σχέδια δράσης για προώθηση άλλων τομέων της οικονομίας που θα μπορούσαν να δώσουν μια ώθηση για ανάκαμψη. Κατ'επανάληψιν έχει τονισθεί η σημασία του εξορθολογισμού των δημοσίων δαπανών και ο παραμερισμός των στρεβλώσεων σε όλο το φάσμα του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Όμως εξακολουθεί να υπάρχει χάσμα μεταξύ λόγων και έργων.

Οι πρόσφατες δημοσιεύσεις για τα επιδόματα των καθηγητών των κρατικών πανεπιστημίων επιβεβαιώνουν την μη ορθολογική πολιτική και άنيση μεταχείριση της πολιτείας σε σχέση με τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.¹¹ Η συζήτηση για τα επιδόματα των καθηγητών των κρατικών

¹⁰ Δεν πρέπει να αγνοείται ότι και στην κατεχόμενη Κύπρο, το λεγόμενο Πανεπιστήμιο Ανατολικής Μεσογείου αριθμεί 15.000 φοιτητές, ενώ το λεγόμενο Πανεπιστήμιο Εγγύς Ανατολής (στο Κιόνελλι) έχει ξεπεράσει τις 20.000. Εάν στην περίπτωση της ελεύθερης Κύπρου ενθαρρυνθεί περαιτέρω η δημιουργία πολλών πανεπιστημίων και κολλεγίων τα αποτελέσματα για την ποιότητα της παιδείας, την οικονομία και τον ευρύτερο στόχο της ανάπτυξης θα είναι δυσμενή.

¹¹ Τονίζεται ότι στον οικονομικό και διαχειριστικό έλεγχο που διενέργησε στο ΤΕΠΑΚ η Γενική Ελέγκτρια (13/09/2013) αναφέρετε σε εκτεταμένη κακοδιαχείριση και διασπάθιση δημόσιου

πανεπιστημίων είναι θλιβερή ένδειξη του επαρχιωτισμού, της έλλειψης ισοτιμίας και της παραβίασης του μέτρου – προβλήματα τα οποία συνέβαλαν στη συντριβή της χώρας. Αυτό αποτελεί σύμπτωμα μίας ευρύτερης ανωμαλίας η οποία επικρατεί. Είναι ακατανόητη η λογική βάσει της οποίας δίνονταν επιδόματα προσέλκυσης στους ακαδημαϊκούς των κρατικών πανεπιστημίων ενώ οι όροι απασχόλησης τους παραμένουν μοναδικοί διεθνώς. Και να υπήρχαν δημοσιονομικά πλεονάσματα αυτή η πρακτική θα έπρεπε να είχε επαναξιολογηθεί. Άλλο είναι τα κίνητρα για τη μεγαλύτερη δυνατή προστιθέμενη αξία και αριστεία και άλλο τα καθολικά επιδόματα.

Οι στρεβλώσεις παραπέμπουν στο γεγονός ότι ακόμα και σήμερα όπου η χώρα βρίσκεται κάτω από συνθήκες βαθιάς κρίσης αδυνατεί το πολιτικό σύστημα να σκεφθεί στρατηγικά. Το ζητούμενο είναι να επικεντρωθεί στην ουσία και να προωθήσει την επί δεκαετίας παραμελημένη αλλά συχνά εξαγγελθείσα πρόθεση η Κύπρος να καταστεί περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο. Άλλωστε μετά τη συντριβή του οικονομικού μοντέλου της Κύπρου και τη συρρίκνωση του χρηματοοικονομικού τομέα ο στόχος της μετατροπής της Κύπρου σε ακαδημαϊκό κέντρο καθίσταται επιτακτικός.

Σ' αυτά τα πλαίσια είναι σημαντικό να μελετηθεί σε βάθος η διαφοροποίηση του νομικού πλαισίου και της φιλοσοφίας του κρατικού προϋπολογισμού αναφορικά με την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την έρευνα. Βασική φιλοσοφία της νέας προσέγγισης θα πρέπει να είναι η ισοτιμία φοιτητών, ακαδημαϊκών και ιδρυμάτων καθώς και η ορθολογιστική κατανομή και αξιοποίηση των πόρων. Μόνο έτσι θα ανοίξει ο δρόμος για τη μετατροπή της Κύπρου σε ακαδημαϊκό κέντρο το οποίο, μεταξύ άλλων, θα λειτουργήσει και ως νέος μοχλός ανάπτυξης δημιουργώντας νέες θέσεις απασχόλησης. Μια τέτοια εξέλιξη συμβαδίζει και με την προοπτική της μετατροπής της Κύπρου ως περιφερειακό ιατρικό κέντρο – και γενικότερα με την προοπτική ενός

χρήματος. Μεταξύ άλλων, ενοικιάστηκαν κτίρια με πολύ ψηλά ενοίκια χωρίς καν να ζητηθούν προσφορές και δόθηκαν περίπου €2 εκατομμύρια για ενοικίαση κτιρίων τα οποία παραμένουν αχρησιμοποίητα από το κρατικό ίδρυμα (Χατζηστυλιανού, Μ. 2013)

διεθνούς οικονομικού κέντρου με την ευρεία έννοια του όρου (Θεοφάνους, 2011).

Η σημασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε άλλες χώρες και οι προεκτάσεις

Ένα σημαντικό κομμάτι αυτής της έρευνας, αποτελεί η μελέτη και η αξιολόγηση των ευρύτερων διαστάσεων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε διάφορες χώρες ανά το παγκόσμιο. Μέσα από μια τέτοια αξιολόγηση μπορούν να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για την περίπτωση της Κύπρου σε ό,τι αφορά τομείς όπως η χρηματοδότηση, τα φοιτητικά δάνεια, τα δίδακτρα κ.ά.

Η Περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας

Όσον αφορά την περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου, θα πρέπει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με την ετήσια έρευνα 'Education at a Glance, 2011' του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), η Μεγάλη Βρετανία αποτελεί ένα από τους πιο ελκυστικούς προορισμούς για τους ξένους φοιτητές, κατέχοντας τη δεύτερη θέση με 10% της παγκόσμιας αγοράς, μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής που κατέχουν την πρώτη θέση με 18% (OECD, 2011).

Παράλληλα η κυβέρνηση δημιούργησε εταιρεία παραχώρησης χαμηλότοκων δανείων σε δικαιούχους φοιτητές (υψηλούς του ΗΒ και χωρών μελών της ΕΕ) για σκοπούς κάλυψης του κόστους εκπαίδευσης. Οι δανειζόμενοι αναλαμβάνουν την υποχρέωση να αποπληρώσουν το ποσό με τη συμπλήρωση των σπουδών τους εφόσον το εισόδημα τους θα ξεπερνά τις £21.000 ετησίως.

Σε έκθεση του Higher Education Policy Institute (HEPI) της Βρετανίας, επισημαίνεται ότι τα κοινωνικοοικονομικά οφέλη της «βιομηχανίας» αυτής είναι αρκετά μεγάλα και θα πρέπει να ενθαρρύνονται ακόμη περισσότερο οι ξένοι φοιτητές για να επιλέγουν βρετανικά πανεπιστήμια. Στην έκθεση

υπογραμμίζεται το γεγονός ότι η βρετανική κυβέρνηση θα πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλίες, έτσι ώστε τα διδάκτρα να γίνουν ελκυστικά για όλους τους ξένους φοιτητές και όχι μόνο για αυτούς που προέρχονται ή κατάγονται από χώρες της ΕΕ (Vickers P., & Bekhradnia B., 2007). Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι τα πανεπιστήμια στη Βρετανία επιχορηγούνται ποικιλοτρόπως.

Παρ' όλα αυτά, από την ακαδημαϊκή χρονιά 2012-13, τα διδάκτρα στα πανεπιστήμια της Μεγάλης Βρετανίας έχουν αυξηθεί αισθητά. Η βρετανική κυβέρνηση στα πλαίσια μείωσης του κόστους χρηματοδότησης των πανεπιστημίων αποφάσισε να τους επιτρέψει να καθορίζουν τα διδάκτρα τους με ανώτατο ύψος τις £9.000. Η πλειοψηφία των πανεπιστημίων υιοθέτησε αυτή την οροφή, εξέλιξη που δεν ήταν αναμενόμενη.

Η Περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής

Στις ΗΠΑ ο τομέας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την ευρεία έννοια του όρου ανθεί. Στις αξιολογήσεις των πανεπιστημίων η πλειοψηφία των εκατό κορυφαίων πανεπιστημίων προέρχονται από τις ΗΠΑ. Η επιστημονική παραγωγή γνώσης των αμερικανικών ιδρυμάτων ανώτερης εκπαίδευσης είναι αδιαμφισβήτητη. Το ευρύτερο περιβάλλον θεωρεί δεδομένη τη σημασία του τομέα ο οποίος στηρίζεται ποικιλοτρόπως. Με τη σειρά του ο τομέας αυτός υποστηρίζει όλες τις εκφάνσεις του δημόσιου βίου.

Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια του επαγγελματικού του βίου, ένας άντρας που έχει λάβει τριτοβάθμια εκπαίδευση στις ΗΠΑ μπορεί να αναμείνει να κερδίσει σχεδόν \$675.000 περισσότερα από ό, τι ένας άντρας απόφοιτος λυκείου. Στα ίδια πλαίσια μια γυναίκα απόφοιτη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις ΗΠΑ μπορεί να αναμείνει να κερδίσει σχεδόν \$390.000 περισσότερο από μια γυναίκα απόφοιτη δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Οι Αμερικανοί φορολογούμενοι συνειδητοποιούν την υγιή απόδοση των δημόσιων πόρων που χρησιμοποιούνται για την υποστήριξη των ατόμων που

λαμβάνουν τριτοβάθμια εκπαίδευση. Κατά μέσο όρο, υπάρχει ένα κόστος περίπου \$46.000 από κυβερνητικούς φορείς για κάποιο που επιλέγει να λάβει τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σε μακροπρόθεσμη βάση, όμως, οι εργαζόμενοι που είναι απόφοιτοι από ανώτατη εκπαίδευση θα αποσβέσουν πολλές φορές την «επένδυση» που έγινε σε αυτούς μέσω των φόρων από το κράτος, καθώς και από την εξοικονόμηση πόρων από το χαμηλό ποσό παροχών κοινωνικής πρόνοιας το οποίο αυτά τα άτομα συνήθως λαμβάνουν. Συνολικά, υπολογίζεται ότι η καθαρή δημόσια επιστροφή στο κράτος ανέρχεται σε \$232.779 για κάθε άντρα απόφοιτο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και \$84.313 για κάθε γυναίκα απόφοιτο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Education at a Glance: OECD Educators 2012, 2012). Σημειώνεται ότι η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι η πέμπτη σε σειρά βιομηχανία στη χώρα.

Στην περίπτωση των ΗΠΑ, θα πρέπει να επισημανθεί ότι παρατηρούνται διάφορες κατηγορίες χρηματοδότησης τις οποίες μπορεί ο φοιτητής να λάβει, φοιτώντας σε οποιοδήποτε κρατικό πανεπιστήμιο. Προσφέρονται κυρίως παραδοσιακά δάνεια, διαθέσιμα ως επί το πλείστον σε φοιτητές με οικονομικές ανάγκες, συμπεριλαμβανομένων και αρκετών φοιτητών της μέσης και ανώτερης εισοδηματικής τάξης που φοιτούν σε κολλέγια και πανεπιστήμια με πολύ υψηλά δίδακτρα. Τα δάνεια αυτά αφορούν ελάχιστη επιδότηση επιτοκίων, με την ομοσπονδιακή κυβέρνηση να επιδοτεί τα επιτόκια για τα χρόνια φοίτησης, αναλαμβάνοντας το μεγαλύτερο μέρος του κινδύνου από μη πληρωμές (Trends in Student Aid, 2012).

Η Περίπτωση της Γερμανίας

Στη Γερμανία η φοίτηση στα περισσότερα πανεπιστήμια είναι δωρεάν αν και πολλά από τα ομόσπονδα κρατίδια της χώρας από το 2006 επέβαλαν δίδακτρα γύρω στα €500 ανά εξάμηνο. Παρέχοντας φοιτητικά δάνεια και επιχορηγήσεις στους φοιτητές, περισσότεροι νέοι είχαν πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση την οποία δεν θα μπορούσαν να αποκτήσουν κάτω από διαφορετικές συνθήκες. Επιλέξιμες ομάδες για την παραχώρηση του δανείου είναι μαθητές γυμνασίου, φοιτητές μερικής ή πλήρους φοίτησης,

εργαζόμενοι φοιτητές, και φοιτητές σχολών επαγγελματικής κατάρτισης (Studis – online, 2013).

Η Περίπτωση της Φινλανδίας

Στην περίπτωση της Φινλανδίας η κυβέρνηση έχει θέσει ως εθνικό στόχο μια βιώσιμη και ισορροπημένη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι τις τελευταίες δεκαετίες, η φινλανδική οικονομία προσανατολίζεται στις υπηρεσίες και συγκεκριμένα στην επέκταση της πληροφορικής και τηλεπικοινωνιακής τεχνολογίας, στην έρευνα και την ανάπτυξη, καθώς και στην ενίσχυση της εξωστρέφειας. Επίσης παρατηρείται υψηλό ποσοστό απασχόλησης εργατικού δυναμικού, με αυξημένα εκπαιδευτικά προσόντα (Ministry of Education and Culture of Finland, 2013).

Όσον αφορά τώρα την περιγραφή του συστήματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Φινλανδία αυτό συγκροτείται από δυο παράλληλους άξονες: τα πανεπιστήμια και τα πολυτεχνεία, 'polytechnics'. Αποστολή των πανεπιστημίων είναι η προώθηση της έρευνας, της επιστημονικής εκπαίδευσης, της ανώτατης εκπαίδευσης στη βάση της έρευνας και προσφορά υπηρεσιών στη χώρα και την ανθρωπότητα. Από την άλλη, η αποστολή των πολυτεχνείων είναι η επαγγελματική εκπαίδευση και η υποστήριξη της επαγγελματικής ανάπτυξης, καθώς και η εφαρμοσμένη έρευνα και η υποστήριξη της περιφερειακής ανάπτυξης (Μπουρικός Δ., 2007).

Η οικονομική βοήθεια που παρέχεται στους φοιτητές στη Φινλανδία έχει τη μορφή χορηγίας σπουδών, επίδομα στέγασης και κρατική εγγύηση για φοιτητικά δάνεια. Η φοιτητική οικονομική βοήθεια χορηγείται σε φοιτητές πλήρους φοίτησης, με σκοπό πιστοποιητικό ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, επαγγελματική κατάρτιση, πτυχίο πανεπιστημίου ή πολυτεχνείου και για επιπρόσθετες σπουδές που είναι επιλέξιμες για ένα επάγγελμα ή μια θέση. Στο σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι η οικονομική ενίσχυση χορηγείται και για φοιτητές που σπουδάζουν στο

εξωτερικό, με την προϋπόθεση ότι φοιτούν σε εκπαιδευτικά προγράμματα με τα αντίστοιχα εθνικά προγράμματα. Η φοιτητική οικονομική βοήθεια χορηγείται για ένα προκαθορισμένο χρονικό διάστημα, ανάλογα με το επίπεδο της εκπαίδευσης. Το ποσό της ενίσχυσης εξαρτάται από την ηλικία του φοιτητή, τις συνθήκες στέγασης, το επίπεδο εκπαίδευσης και άλλα επιπλέον οικονομικά κριτήρια. Η βοήθεια χορηγείται από το Ίδρυμα Κοινωνικών Ενισχύσεων (KEELA) σε συνεργασία με το εκπαιδευτικό ίδρυμα (Ministry of Education and Culture of Finland, 2013).

Στα πλαίσια του φινλανδικού μοντέλου δεδομένης της δημογραφικής γήρανσης έγινε πρόβλεψη για την παροχή συγκεκριμένων δεξιοτήτων στα πανεπιστήμια και τα πολυτεχνεία. Υιοθέτησαν το Αναπτυξιακό Σχέδιο για την Εκπαίδευση και την Έρευνα 2003 – 2008, το οποίο περιλάμβανε στόχους ανά βαθμίδα και επάγγελμα. Αυτοί οι στόχοι σύνδεσης της εκπαιδευτικής πολιτικής και πολιτικής αγοράς εργασίας έχουν σαν αποτέλεσμα την επιτάχυνση μετάβασης στην εκπαίδευση, τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σπουδών, μείωση ποσοστού βραδυπορούντων φοιτητών, μείωση της ηλικίας πρώτης εισόδου στην αγορά εργασίας και τέλος αύξηση του ποσοστού απασχόλησης.

Ένα άλλο πολύ σημαντικό κομμάτι αυτού του μοντέλου είναι το γεγονός ότι δεν επιδιώχθηκε περαιτέρω περιφερειακή εξάπλωση των πανεπιστημίων. Η έμφαση δόθηκε στην ενίσχυση των περιφερειακών αποτελεσμάτων των πανεπιστημίων και τη συνεργασία τους με την τοπική επιχειρηματικότητα και τη βιομηχανία. Ακόμη μια πολύ σημαντική μεταρρύθμιση στο φινλανδικό μοντέλο, είναι η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των πανεπιστημίων. Έτσι δημιουργήθηκαν δίκτυα πανεπιστημίων περιοχής με έναν πατρικό πανεπιστήμιο 'parent university' και μικρότερα πανεπιστήμια υπό μορφή οργάνωσης ομπρέλα 'umbrella organization' για την επίτευξη συνεργιών και οικονομιών κλίμακας.

Διδάγματα από άλλες χώρες

Μελετώντας όλες τις πιο πάνω περιπτώσεις χωρών, είναι φανερό ότι σχεδόν κάθε μια από αυτές έχει να προτείνει κάτι διαφορετικό στο θέμα των διδάκτρων, των χορηγιών και ευρύτερα στην ανάπτυξη του ρόλου της ανώτερης εκπαίδευσης. Τονίζεται ότι στις πλείστες ευρωπαϊκές χώρες παρέχονται στους φοιτητές σπουδαστικά δάνεια με πολύ χαμηλό ή και μηδενικό επιτόκιο, και δίνεται η ευκαιρία σε αυτούς να τα αποπληρώσουν αφού ολοκληρώσουν τις σπουδές τους. Η σύνδεση της εκπαιδευτικής πολιτικής με την αγορά εργασίας, η επαγγελματική ανάπτυξη, προγράμματα δια βίου μάθησης και η δημιουργία ψηλών προδιαγραφών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι τομείς όπου η Κύπρος πρέπει να παραδειγματιστεί από πιο αναπτυγμένες χώρες στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η αυξανόμενη ζήτηση στον τομέα απεικονίζεται και στα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας όπου οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη των 27 αυξήθηκαν περίπου κατά 1.5 εκατομμύριο από το 2002-2011 φτάνοντας στα 4.822.274 (αυτό ήταν και λόγω αύξησης των κρατών μελών της ΕΕ). Συνεχής αυξητική τάση στους απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρατηρείται και σε άλλες χώρες του πλανήτη όπως οι ΗΠΑ. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες δίνουν έμφαση στα πολλαπλά οφέλη που προσφέρει η τριτοβάθμια εκπαίδευση και στοχεύουν στην προσέλκυση ξένων φοιτητών. Χώρες όπως η Τσεχία, Αυστρία, Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο και άλλες έγιναν ελκυστικός προορισμός για ξένους φοιτητές τα τελευταία χρόνια. Η γενικότερη ανάπτυξη που παρουσιάζει η «βιομηχανία» της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργεί σαν εξωτερικός παράγοντας στις οικονομίες κλίμακας και η Κύπρος οφείλει να προσαρμοστεί και να επωφεληθεί από τα δεδομένα.

Είναι σημαντικό σ' αυτή τη δύσκολη συγκυρία να γίνει μια ορθολογιστική αξιολόγηση των περιορισμένων διαθέσιμων πόρων, να εκτιμηθεί η αξία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επανάληψη στην αναζωογόνηση της κλυδωνιζόμενης οικονομίας. Οι φοιτητές και τα πανεπιστημιακά ιδρύματα θα

πρέπει να τύχουν στήριξης ώστε να γίνουν τα σωστά βήματα προς τη μετουσίωση του οράματος για τη δημιουργία περιφερειακού εκπαιδευτικού κέντρου που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως καταλύτης στην επανεκκίνηση της οικονομίας.

ΙΙΙ. ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μία ανάλυση του ευρύτερου νομικού πλαισίου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Κύπρο σε σχέση με την κυπριακή και ευρωπαϊκή νομοθεσία και τις ευρύτερες προεκτάσεις. Η ανάλυση γίνεται σε τρία θεματικά επίπεδα: (α) το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, (β) κρατικά και ιδιωτικά πανεπιστήμια και (γ) ευρωπαϊκό κεκτημένο και εθνικό συμφέρον.

Υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και οι προεκτάσεις

Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Κύπρο διαχωρίζεται όσον αφορά τα δημόσια και τα ιδιωτικά πανεπιστήμια αλλά και όσον αφορά τα δημόσια πανεπιστήμια μεταξύ τους. Τα τρία δημόσια πανεπιστήμια τα οποία λειτουργούν στην Κυπριακή Δημοκρατία ρυθμίζονται το κάθε ένα από ξεχωριστούς νόμους ενώ τα ιδιωτικά πανεπιστήμια ρυθμίζονται από τον 'Περί Ιδιωτικών Πανεπιστημίων (Ίδρυση, Λειτουργία και Έλεγχος) Νόμο του 2005' όπως τροποποιήθηκε. Στα πλαίσια μιας ευρύτερης προσπάθειας βελτίωσης της υφιστάμενης νομοθεσίας και εναρμόνισης με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, είχαν γίνει τα τελευταία χρόνια κάποιες προσπάθειες για ενοποίηση της νομοθεσίας με την πρόταση για ένα ενιαίο νόμο, τον 'Νόμο Πλαίσιο για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην Κύπρο' για τα δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια. Οι προσπάθειες αυτές δεν έφεραν αποτέλεσμα λόγω κενών και ελλείψεων που μπορεί να εμπεριείχε και συνακόλουθων αντιδράσεων από ενδιαφερόμενα μέρη. Επί του παρόντος, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τη νομοθεσία για τα κολλέγια και άλλα εργαστήρια σπουδών, μπορεί να λεχθεί ότι επικρατεί ένα τοπίο τριών ταχυτήτων όσον αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Κύπρο.

Όσον αφορά το σύνολο σχολών τριτοβάθμιας μη πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο το οποίο τις καλύπτει είναι οι ενοποιημένοι 'Περί Σχολών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νόμοι 1996-2010' που διέπουν την ίδρυση, έλεγχο και λειτουργία (Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης, Χ/Η(α)). Βάσει της εν λόγω νομοθεσίας συστάθηκε η

Συμβουλευτική Επιτροπή Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΣΕΤΕ) για την ίδρυση νέων ΙΣΤΕ και για εγγραφή νέων προγραμμάτων δημόσιων και ιδιωτικών σχολών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπό την εποπτεία της Διεύθυνσης Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Βάσει μίας άλλης πρόνοιας του Νόμου θεσμοθετείτο εθελοντική διαδικασία αξιολόγησης και πιστοποίησης των προγραμμάτων των ΙΣΤΕ η οποία διαδικασία τίθετο υπό τον έλεγχο του Συμβουλίου Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης-Πιστοποίησης (ΣΕΚΑΠ) το οποίο διορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο της Κυπριακής Δημοκρατίας (Θεοφιλίδης, 2006).

Με την πάροδο του χρόνου ο αριθμός προγραμμάτων σπουδών και ο αριθμός φοιτητών ορισμένων ΙΣΤΕ καθώς και η ποιότητα της εκπαίδευσης που προσέφεραν έδωσε ώθηση για την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων. Αυτά θα συνέβαλλαν στον στόχο για μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο και θα κάλυπταν σημαντικές εκπαιδευτικές και κοινωνικοοικονομικές ανάγκες με τη συγκράτηση φοιτητών στο εσωτερικό και ειδικευμένων επαγγελματιών από τη μετανάστευση. Στα πλαίσια αυτά, θεσπίστηκε ο Περί Ιδιωτικών Πανεπιστημίων Νόμος του 2005 για την ίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Κύπρο. Ο Νόμος προνοούσε τη δημιουργία αυτόνομης και αυτοτελούς ακαδημαϊκής οντότητας για την προαγωγή της παιδείας μέσω της διδασκαλίας και της έρευνας και όπου θα παρείχε λογοδότηση στις αρμόδιες κρατικές αρχές και σχετικούς φορείς. Η αίτηση για την ίδρυση και λειτουργία των ιδιωτικών πανεπιστημίων ανατέθηκε στην Επιτροπή Αξιολόγησης Ιδιωτικών Πανεπιστημίων (ΕΑΙΠ), η οποία διορίστηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο το 2006.

Με την ψήφιση του πιο πάνω νόμου, υπέβαλαν αίτηση για μετεξέλιξη σε ιδιωτικά πανεπιστήμια τέσσερις ΙΣΤΕ (οι τρεις κερδοσκοπικού και η μία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα). Έτσι, το Σεπτέμβριο του 2007, αξιολογήθηκαν θετικά οι τρεις από τις τέσσερις αιτήσεις και εγγράφηκαν στο Μητρώο Πανεπιστημίων, και, λόγω του ότι οι συγκεκριμένες σχολές ήδη λειτουργούσαν ως ΙΣΤΕ, απέκτησαν μετά από ένα μήνα περίπου και αρχική

άδεια λειτουργίας. Σήμερα τα πανεπιστήμια αυτά (Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο, Πανεπιστήμιο Frederick) έχουν λάβει την τελική άδεια λειτουργίας. Το 2009 άρχισε τη λειτουργία του ακόμα ένα ιδιωτικό πανεπιστήμιο, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, το Πανεπιστήμιο Νεάπολης. Έπειτα, λειτούργησε στην Κύπρο το πρώτο βρετανικό πανεπιστήμιο, το University of Central Lancashire (UCLan) όπου τον Φεβρουάριο εγγράφηκε στο μητρώο του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού και έλαβε την αρχική άδεια λειτουργίας τον Αύγουστο 2012.

Όσον αφορά τη διασφάλιση της ποιότητας και πιστοποίησης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, λειτουργούν σήμερα τέσσερα υπεύθυνα σώματα, τα οποία αφορούν κυρίως την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτά είναι το ΣΕΚΑΠ, η ΕΑΙΠ και η ΣΕΤΕ, όπως έχουν αναφερθεί πιο πάνω, και το Κυπριακό Συμβούλιο Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών (ΚΥΣΑΤΣ) το οποίο είναι το αρμόδιο σώμα για την αναγνώριση τίτλων σπουδών από ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης ή από ιδρύματα τα προγράμματα των οποίων έχουν εκπαιδευτικά αξιολογηθεί-πιστοποιηθεί, από την Κύπρο και το εξωτερικό.

Στα πλαίσια της αναβάθμισης της διασφάλισης της ποιότητας και πιστοποίησης το Υπουργικό Συμβούλιο το 2007 είχε αποφασίσει τη δημιουργία και θεσμοθέτηση του Κυπριακού Φορέα Διασφάλισης και Πιστοποίησης Ποιότητας της Εκπαίδευσης. Το εν λόγω σώμα, μετά την ίδρυση και λειτουργία του, αναμενόταν ότι θα αναλάμβανε όλες τις αρμοδιότητες των τεσσάρων οργάνων (Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης, Χ/Η(β)). Το νομοσχέδιο για την ίδρυση και λειτουργία του φορέα είχε εγκριθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο και είχε κατατεθεί στη Βουλή των Αντιπροσώπων για ψήφιση παρ' όλα αυτά δεν προχώρησε. Πρόσφατα κατατέθηκε νέο νομοσχέδιο υπό το οποίο ενοποιούνται μόνο τα τρία όργανα χωρίς το ΚΥΣΑΤΣ.

Με το νέο νομοσχέδιο ρυθμίζονται και ξεκαθαρίζουν διάφορα εκκρεμούντα θέματα σχετικά με τη λειτουργία και ποιότητα προγραμμάτων σπουδών. Με

την ίδρυση του ο φορέας θα είναι η κοινή αρμόδια αρχή για διασφάλιση και πιστοποίηση ποιότητας της ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης. Αυτό αποτελεί ουσιαστική βελτίωση στη νομοθεσία και στην εναρμόνιση με το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν θέματα τα οποία χρειάζονται περαιτέρω βελτίωση στον βαθμό που να εξαλείφεται οποιαδήποτε διάκριση ανάμεσα στα ιδιωτικά και στα δημόσια πανεπιστήμια για τη διασφάλιση της ποιότητας της ευρύτερης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Επί του παρόντος, στα πλαίσια της λειτουργίας του, το ΚΥΣΑΤΣ παρέχει δύο μορφές αναγνώρισης: (α) της ισοτιμίας και (β) της ισοτιμίας και αντιστοιχίας. Η βασική μορφή αναγνώρισης είναι η ισοτιμία και αφορά όλα τα ακαδημαϊκά επίπεδα (όπου κυρίως εξετάζεται το ακαδημαϊκό επίπεδο - διάρκεια σπουδών, διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης, οι όροι αξιολόγησης και αποφοίτησης και όχι η ειδικότητα αυτή καθεαυτή). Για το 'Πτυχίο' όμως, το βασικό ακαδημαϊκό επίπεδο, χρειάζεται και η αντιστοιχία. Η μορφή αναγνώρισης 'ισοτιμία-αντιστοιχία' καλύπτει τη διαδικασία αναγνώρισης ισοτιμίας του πτυχίου και επίσης προσδιορίζει πρότυπα προγράμματα σπουδών για τις διάφορες ειδικότητες (Παπαηλιού-Κεραυνού, 2007). Για ορισμένους κλάδους σπουδών για τη χορήγηση ισοτιμίας και αντιστοιχίας το ΚΥΣΑΤΣ μπορεί να απαιτήσει την παρακολούθηση και την επιτυχή εξέταση πρόσθετων μαθημάτων.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο υφίστανται δύο ευρύτερες μορφές αναγνώρισης των τίτλων σπουδών: η ακαδημαϊκή και η επαγγελματική αναγνώριση. Η ακαδημαϊκή αναγνώριση αφορά στην αποδοχή από ένα κράτος μέλος εξ ολοκλήρου ή εν μέρει ενός τίτλου σπουδών που εκδόθηκε σε ένα άλλο κράτος μέλος ως ισοδύναμο με αυτό που το εξέδωσε και έχει ως κύριο στόχο στο να μπορεί ένα άτομο να συνεχίσει περαιτέρω τις σπουδές του πέραν των συνόρων ή για χρήση ακαδημαϊκού τίτλου. Η επαγγελματική αναγνώριση αφορά κυρίως την επίσημη άδεια για την άσκηση ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος. Ο τίτλος σπουδών ο οποίος εκδόθηκε σε ένα άλλο κράτος μέλος αναγνωρίζεται με στόχο να επιτρέψει στον κάτοχό του να μπορεί να ασκήσει το επάγγελμά του σε κράτος μέλος άλλο από αυτό στο οποίο

εκδόθηκε ο τίτλος σπουδών. Στην Κύπρο, το ΚΥΣΑΤΣ είναι υπεύθυνο μόνο για την ακαδημαϊκή αναγνώριση των πτυχίων.

Όσον αφορά την επαγγελματική αναγνώριση των τίτλων σπουδών, η Ευρωπαϊκή Οδηγία 2005/36/ΕΚ σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, η οποία αφορά την αναγνώριση από τα κράτη μέλη επαγγελματικών προσόντων που έχουν αποκτηθεί σε άλλα κράτη μέλη, ενσωματώθηκε στην κυπριακή νομοθεσία με τον 'Περί Αναγνώρισης των Επαγγελματικών Προσόντων Νόμο του 2008 (31 (I)/2008) (Παγκύπιος Δικηγορικός Σύλλογος, Χ/Η). Με βάση τη νομοθεσία το εθνικό σημείο επαφής είναι το τμήμα εργασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Κάτω από αυτό ασκεί τα καθήκοντα του ο εθνικός συντονιστής ο οποίος ορίζεται και συντονίζει τις δραστηριότητες των αρμοδίων αρχών της Δημοκρατίας σε σχέση με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων που αποκτήθηκαν σε άλλα κράτη μέλη. Οι αρχές αυτές συνεργάζονται με τα κράτη αυτά για την εφαρμογή του εν λόγω νόμου.

Ουσιαστικά η επαγγελματική αναγνώριση επιτρέπει στον δικαιούχο να αποκτήσει πρόσβαση στο εξωτερικό στο ίδιο επάγγελμα για το οποίο διαθέτει τα προσόντα στο κράτος μέλος καταγωγής του τίτλου και συνίσταται στην προϋπόθεση ότι τα συγκεκριμένα επαγγέλματα/τίτλοι σπουδών είναι αναγνωρισμένα στη χώρα προέλευσης τους. Από τη στιγμή που είναι αναγνωρισμένα στη χώρα προέλευσής τους, και είναι ανάμεσα στα επαγγέλματα που είναι νομοθετικά ρυθμισμένα/κατοχυρωμένα βάσει της νομοθεσίας στην Κύπρο, λαμβάνουν (τηρουμένης της νομοθεσίας) επαγγελματικής αναγνώρισης από τις αρμόδιες αρχές όπως ορίζεται από τη συγκεκριμένη νομοθεσία για το κάθε επάγγελμα.

Σε περίπτωση που τα προσόντα που αποκτήθηκαν στο εξωτερικό δεν καλύπτουν επαρκώς τις απαιτήσεις για το σχετικό επάγγελμα τότε ο κάτοχος του τίτλου μπορεί να υποβληθεί σε αξιολόγηση για 'πρακτική άσκηση προσαρμογής' και σε 'δοκιμασία επάρκειας'. Περαιτέρω, για επαγγέλματα που

δεν είναι νομοθετικά κατοχυρωμένα στη χώρα υποδοχής τότε απαιτείται πείρα συγκεκριμένης χρονικής διάρκειας. Συγκεκριμένα επαγγέλματα λαμβάνουν αυτόματη αναγνώριση, όπως αυτά που αποδεικνύονται με επαγγελματική πείρα (βιομηχανικές, βιοτεχνικές, εμπορικές δραστηριότητες) και αυτά που αφορούν την υγεία και τη δημόσια ασφάλεια.

Περαιτέρω, στα πλαίσια της εναρμόνισης με την ευρωπαϊκή νομοθεσία το 2010 τροποποιήθηκε ο νόμος περί σχολών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Ν.67(Ι)96-10) έτσι ώστε να γίνει εφικτή η παροχή στην Κύπρο τίτλων σπουδών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κρατών μελών της ΕΕ. Στο Μέρος IV του Νόμου για τις ιδιωτικές σχολές, στο εδάφιο 3 του άρθρου 14, προνοείται ότι κάθε ιδιωτική σχολή δύναται να απονέμει η ίδια τίτλους εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κρατών μελών ή να παρέχει τη δυνατότητα σε εκπαιδευτικά ιδρύματα κρατών μελών να απονέμουν αυτά τους δικούς τους τίτλους στη Δημοκρατία, εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Αυτές αφορούν την αναγνώριση του σχετικού ιδρύματος από τη χώρα του, την πιστοποίηση των κλάδων σπουδών από τη χώρα καταγωγής τους, την ταύτιση του εκδοθέντα τίτλου με τον τίτλο που θα είχε χορηγηθεί στην χώρα καταγωγής του τίτλου και, στην περίπτωση που ο τίτλος αφορά επαγγελματικό προσόν, το να προσδίδονται τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα με αυτά στην χώρα καταγωγής του τίτλου (Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης, Χ/Η(α)). Πριν από την έναρξη προσφοράς των προγραμμάτων απαιτείται η σχετική ενημέρωση του Υπουργού Παιδείας και η υποβολή δικαιολογητικών.

Οι τίτλοι σπουδών που παρέχονται μέσα από το σύστημα της δικαιόχρησης, βάσει σχετικής νομολογίας του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, έχουν τα ίδια ακριβώς δικαιώματα και εξουσίες με αυτά των υπόλοιπων τίτλων σπουδών κρατών μελών της ΕΕ (Πρακτικά Βουλής των Αντιπροσώπων, 2012). Το ίδιο ισχύει και για πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα.

Σχετικά με τα προγράμματα δικαιόχρησης, πρόσφατα το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε ένα σχετικό νομοσχέδιο («Ο Περί Ιδιωτικών Πανεπιστημίων (Ίδρυση, Λειτουργία και Έλεγχος) (Τροποποιητικός) Νόμος του 2013»). Το νομοσχέδιο στοχεύει στην τροποποίηση και του νόμου των ιδιωτικών πανεπιστημίων σχετικά με τα προγράμματα αυτά. Ενώ μέχρι τώρα η μέθοδος της δικαιόχρησης ίσχυε μόνο για τις ιδιωτικές σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίες μέσω από τις συνεργασίες αυτές προσέφεραν πτυχία πανεπιστημίων του εξωτερικού στις εγκαταστάσεις τους στην Κύπρο, με το εν λόγω νομοσχέδιο, κάθε ιδιωτικό πανεπιστήμιο στο οποίο έχει χορηγηθεί άδεια λειτουργίας δύναται να παραχωρεί δικαιώματα δικαιόχρησης των προγραμμάτων σπουδών του σε αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα οποιασδήποτε άλλης χώρας και να απονέμει δικούς του τίτλους αφού υποβληθεί σχετική αίτηση στον Υπουργό.

Περαιτέρω, μέσω του σχετικού Νομοσχεδίου, παρέχεται το δικαίωμα σε κάθε ιδιωτικό πανεπιστήμιο να «απονέμει το ίδιο τίτλους εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κρατών - μελών της ΕΕ ή να παρέχει τη δυνατότητα σε εκπαιδευτικά ιδρύματα κρατών - μελών να απονέμουν αυτά τους δικούς τους τίτλους στη Δημοκρατία», εφ' όσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Όσον αφορά την προσφορά διαπανεπιστημιακών προγραμμάτων, εγκρίθηκαν πρόσφατα από το Υπουργικό Συμβούλιο σχετικοί κανονισμοί. Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια με άδεια λειτουργίας ή αρχική άδεια λειτουργίας δύναται να προσφέρουν προγράμματα σπουδών σε συνεργασία με αναγνωρισμένα πανεπιστήμια, η επιτυχής ολοκλήρωση των οποίων δύναται να οδηγεί στην απονομή διαπανεπιστημιακών τίτλων σπουδών με την προϋπόθεση ότι πληρούνται συγκεκριμένα κριτήρια (Paideia news, 2013). Οι κανονισμοί αυτοί έχουν κατατεθεί για έγκριση στη Βουλή.

Στα πλαίσια της ευρύτερης προσπάθειας εναρμόνισης της Κύπρου με τις εξελίξεις στο ευρωπαϊκό περιβάλλον για την εκπαίδευση, το 2009 ετοιμάστηκε ένα κείμενο εισηγήσεων για ένα Νόμο-Πλαίσιο για την ανώτατη εκπαίδευση στην Κύπρο. Όπως ορίζεται, χαρακτηριστικά της φιλοσοφίας του

Νόμου, ήταν η ανάδειξη των συμβουλίων των πανεπιστημίων ως όργανα που εγκρίνουν κανόνες λειτουργίας των πανεπιστημίων τους. Στα πλαίσια του νόμου υπήρχε η δυνατότητα επιλογής ανάμεσα σε εναλλακτικά μοντέλα διακυβέρνησης όπως ισχύει τόσο στην Ευρώπη όσο και διεθνώς, με επιλογή διοριστικού συστήματος διοίκησης βάσει κάποιων περιορισμών. Περαιτέρω, προνοούσε για τη δημιουργία Συμβουλίου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, την αναβάθμιση της οργανωτικής δομής του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού με τη δημιουργία Τμήματος Ανώτερης Εκπαίδευσης και Έρευνας και η ενθάρρυνση της διεθνοποίησης των πανεπιστημίων και την υιοθέτηση ευρωπαϊκών προτύπων Εταιρικής Διακυβέρνησης όπως και η Ευρωπαϊκή Χάρτα Ερευνητή (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2009).

Παρά τις διάφορες τροποποιήσεις που προτεινόταν με το εν λόγω κείμενο, η πρόταση δεν προχώρησε λόγω διαφόρων αντιδράσεων που δέχθηκε από τα ενδιαφερόμενα μέρη λόγω αμφιλεγόμενων σημείων ή ελλείψεων ή νομικών αδυναμιών που μπορεί να εμπεριείχαν οι εισηγήσεις/πρόνοιες για τον Νόμο. Αυτές αφορούσαν κυρίως το διοριστικό σύστημα που επέτρεπε ο Νόμος, την αντικατάσταση των κανονισμών με κανόνες με τους οποίους θα ορίζονταν σημαντικά ακαδημαϊκά θέματα όπου δεν θα τύγχαναν πλέον κοινοβουλευτικού ελέγχου, τον διορισμό μελών του συμβουλίου των ιδιωτικών πανεπιστημίων από την κυβέρνηση, τον ορισμό της εξαιτούς θητείας των πρυτανικών αρχών και άλλα.

Με την πρόταση αυτή, τα ιδιωτικά πανεπιστήμια ορίζονταν ως νομικά πρόσωπα, ιδιωτικού δικαίου, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που θα λειτουργούσαν ως δημόσια εταιρεία όπου θα παρείχε πλήρη διαφάνεια στον έλεγχο των οικονομικών της (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2009). Πάνω σε αυτό το σημείο υπήρξαν αντιδράσεις από τα ιδιωτικά ιδρύματα εφόσον όριζε αυστηρά τον μη-κερδοσκοπικό χαρακτήρα των ιδιωτικών πανεπιστημίων χωρίς να επιτρέπει τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ μη-κερδοσκοπικού και κερδοσκοπικού χαρακτήρα, κάτι το οποίο επιτρέπεται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Για την ουσιαστική μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο το νομικό πλαίσιο πρέπει να διασφαλίζει τη λειτουργία των διαφόρων προγραμμάτων σπουδών σε ένα υψηλό επίπεδο. Η πολιτεία θα πρέπει να κατοχυρώνει ότι τόσο με τη λειτουργία των προγραμμάτων δικαιόχρησης (franchise) όσο και με τη λειτουργία πανεπιστημίων του εξωτερικού στην Κύπρο, το επίπεδο παροχής της εκπαίδευσης θα πρέπει να στηρίζεται στην υψηλή ποιότητα. Μεταξύ άλλων, το κράτος μέσω κριτηρίων (υποδομής, κρίσιμης μάζας, ποιότητας) τα οποία δεν θα αρκούνται μόνο στην εναρμόνιση με τις ευρωπαϊκές οδηγίες θα πρέπει να θέσει έλεγχο στην ανεξέλεγκτη αύξηση του αριθμού των σχολών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Σε αρκετές περιπτώσεις, ενώ έχουν γίνει προσπάθειες εκσυγχρονισμού της νομοθεσίας, τόσο για σκοπούς εναρμόνισης με τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και της ανάγκης αυτής σε εθνικό επίπεδο, αυτές δεν ήταν πάντα επιτυχείς. Αυτό το διάστημα το τοπίο είναι ρευστό και υπάρχουν διάφορα νομοσχέδια κατατεθειμένα για έγκριση στη Βουλή όσον αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση, με ουσιαστικά σημεία όπου θα καθορίσουν σε σημαντικό βαθμό τη πορεία του τομέα.

Κρατικά και ιδιωτικά πανεπιστήμια

Τα τελευταία δύο χρόνια έχουν γίνει κάποιες σημαντικές τροποποιήσεις στη νομοθεσία αλλά απουσιάζει μια ολιστική στρατηγική προσέγγιση για την εκπαίδευση. Όσον αφορά τους τίτλους σπουδών των ιδιωτικών ιδρυμάτων, με τη χορήγηση της μόνιμης άδειας λειτουργίας στα πανεπιστήμια έχει εκσυγχρονισθεί και αναβαθμισθεί σε σημαντικό βαθμό η νομοθεσία σε σχέση με τα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Με την τροποποίηση του 2012 του 'Περί αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης και Παροχής Σχετικών Πληροφοριών' Νόμου του 1996 (68(I)/1996), οι τίτλοι σπουδών που αποκτήθηκαν από ιδιωτικό πανεπιστήμιο της Κύπρου αναγνωρίζονται από το Συμβούλιο του ΚΥΣΑΤΣ αυτόματα χωρίς να πρέπει να περάσουν από αξιολόγηση για αναγνώριση ισοτιμίας/ισοτιμίας και αντιστοιχίας.

Η νομοθεσία έχει περαιτέρω αναβαθμισθεί με τρόπο που να καλύπτει/διευκολύνει τις τρέχουσες ανάγκες και μορφές εκπαίδευσης με την έγκριση σχετικού νομοσχεδίου από το Υπουργικό Συμβούλιο, το οποίο βρίσκεται για έγκριση στη Βουλή. Το Νομοσχέδιο αυτό αφορά την προέκταση της παροχής προγραμμάτων δικαιόχρησης προγραμμάτων σπουδών στα ιδιωτικά πανεπιστήμια και την απονομή τίτλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κρατών – μελών της ΕΕ καθώς και την παροχή δυνατότητας σε εκπαιδευτικά ιδρύματα κρατών - μελών να απονέμουν αυτά τους δικούς τους τίτλους στη Δημοκρατία και την προσφορά διαπανεπιστημιακών προγραμμάτων (Paideia News, 2013).

Σημαντική εξέλιξη στον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας έτσι ώστε να διασφαλίζεται η αυτονομία των ιδιωτικών πανεπιστημίων είναι η απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού (ημερομηνίας 27/08/13) όσον αφορά τα νέα προγράμματα σπουδών στα ιδιωτικά πανεπιστήμια τα οποία έχουν λάβει τελική άδεια λειτουργίας. Σύμφωνα με την απόφαση τα νέα προγράμματα σπουδών των πανεπιστημίων αυτών δεν χρειάζεται να υποβληθούν σε αξιολόγηση-πιστοποίηση από την ΕΑΙΠ ή άλλο εξωτερικό σώμα.

Επιπρόσθετα, σχετικά με την ίδρυση Φορέα Διασφάλισης και Πιστοποίησης Ποιότητας της Εκπαίδευσης φαίνεται ότι θα επέλθει σύντομα η έγκριση του σχετικού νομοσχεδίου. Σύμφωνα με το νομοσχέδιο ο Φορέας θα είναι αρμόδια αρχή της Δημοκρατίας για την ενίσχυση των διαδικασιών εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και την εφαρμογή των ευρωπαϊκών οδηγιών. Επίσης, θα είναι υπεύθυνος για την διασφάλιση της ποιότητας της διασυννοριακής εκπαίδευσης. Βάσει του νομοσχεδίου, ο φορέας δύναται να εφαρμόζει ή και να απαιτεί την εφαρμογή εσωτερικών και εξωτερικών μορφών αξιολόγησης και πιστοποίησης, ένα πολύ ουσιαστικό και μεγίστης σημασίας ζήτημα το οποίο εφαρμόζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και άπτεται της σημασίας της ιδρυματικής αξιολόγησης.

Επίσης, με τον φορέα εγκαθιδρύονται νέοι μηχανισμοί εσωτερικής αξιολόγησης.

Ενώ η ίδρυση του φορέα είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα στην αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας, η μη ισότιμη αντιμετώπιση των δημοσίων και ιδιωτικών ιδρυμάτων συνεχίζει να υφίσταται σε κάποιο βαθμό. Στο νομοσχέδιο μέσω των εξωτερικών διεργασιών αξιολόγησης, η ιδρυματική αξιολόγηση ισχύει τόσο και για τα ιδιωτικά και δημόσια πανεπιστήμια και τις σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επικρατεί, όμως, μία μορφή διάκρισης η οποία αφορά τα υπό ίδρυση ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και την αξιολόγηση προγραμμάτων σπουδών όπου η προγραμματική αξιολόγηση αφορά μόνο τα υπό ίδρυση ιδιωτικά πανεπιστήμια.

Πέραν όμως των προνοιών του συγκεκριμένου νομοσχεδίου, όσον αφορά την ευρύτερη φιλοσοφία για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, η ουσία δεν θα έπρεπε να αφορά την ίδρυση νέων ιδρυμάτων αλλά την ενίσχυση των υφιστάμενων και τη διασφάλιση της ποιότητας προγραμμάτων σπουδών. Αντίθετα, θα έπρεπε να δοθεί έμφαση στην ώθηση για συγχώνευση ιδρυμάτων και τη δημιουργία κρίσιμης μάζας φοιτητών. Ενώ τροποποιείται η νομοθεσία που αφορά τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, η φιλοσοφία του κράτους απέναντι σε αυτά δεν έχει διαφοροποιηθεί στο βαθμό που θα έπρεπε. Η ενοποίηση της νομοθεσίας έτσι ώστε να καλύπτει τα δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια παραμένει επιτακτική ανάγκη για τον εκσυγχρονισμό της.

Επί του παρόντος το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο στην Κύπρο διακατέχεται ακόμη από μια φιλοσοφία ενός υπέρμετρου κρατισμού. Η ακαδημαϊκή και διοικητική δομή των ιδιωτικών πανεπιστημίου, βάσει του νόμου, ακολουθεί καθαρά αυτή των δημοσίων πανεπιστημίων (Συμβούλιο, Σύγκλητος, Σχολές, Τμήματα κ.τ.λ.).¹² Πέραν τούτου, κάθε εκπαιδευτική και ερευνητική

¹² Στο βασικό νόμο τίθεται καθαρά ότι 'τα προσόντα των μελών του διδακτικού ερευνητικού προσωπικού, ο τρόπος επιλογής τους και οι όροι υπηρεσίας και ανέλιξής τους καθορίζονται στον Καταστατικό Χάρτη του πανεπιστημίου και είναι αντίστοιχα με τα διεθνή πρότυπα και τα ισχύοντα στο Πανεπιστήμιο Κύπρου'.

δραστηριότητα έχει ως σημείο αναφοράς το Πανεπιστήμιο Κύπρου. Αυτή η προσέγγιση φανερώνει μία τάση υποβάθμισης των μη κρατικών ιδρυμάτων, με την πολιτεία να αντιμετωπίζει διάφορα ιδιωτικά ιδρύματα με ξεχωριστή ιστορία και προσφορά ισοπεδωτικά.

Στα πλαίσια αυτά σημειώνεται το γεγονός ότι οι τίτλοι σπουδών των κρατικών ιδρυμάτων θεωρείται ότι αποτελούν μέτρο σύγκρισης και αξιολόγησης για τους τίτλους σπουδών των πλείστων πανεπιστημίων. Το ΚΥΣΑΤΣ θεωρεί το Πανεπιστήμιο Κύπρου ως σημείο αναφοράς και αξιολόγησης των πτυχίων. Παρ' όλο που πλέον τα πτυχία των ιδιωτικών πανεπιστημίων της Κύπρου θεωρούνται (μετά από πλήρη φοίτηση και μόνο) ισότιμα και αντίστοιχα, το πρότυπο για ισοτιμία και αντιστοιχία παραμένει τα δημόσια πανεπιστήμια. Επιπλέον, το συμβούλιο αναγνωρίζει τίτλους σπουδών που αποκτήθηκαν από ιδιωτικό πανεπιστήμιο Κύπρου, όπως αναφέρεται πιο πάνω, μετά από πλήρη φοίτηση του κατόχου τους, στο πανεπιστήμιο αυτό. Σε περίπτωση όμως που κάποιος φοιτά σε ένα οποιοδήποτε άλλο πανεπιστήμιο (ιδιωτικό ή δημόσιο) και κάνει μεταγραφή σε κάποιο ιδιωτικό πανεπιστήμιο σε οποιοδήποτε ακαδημαϊκό έτος τότε ο τίτλος σπουδών που θα αποκτηθεί θα πρέπει να περάσει από αξιολόγηση από το ΚΥΣΑΤΣ ενώ αυτό δεν ισχύει για τα κρατικά πανεπιστήμια.

Πέραν όμως της διάκρισης ανάμεσα στα κρατικά και τα δημόσια πανεπιστήμια της Κύπρου, ακόμη πιο χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι τα πτυχία άλλων ανώτατων ιδρυμάτων, ακόμα και καταξιωμένων πανεπιστημίων του εξωτερικού για να λάβουν αναγνώριση ισοτιμίας και αντιστοιχίας οι κάτοχοι τους πρέπει να κάνουν αίτηση για αξιολόγηση. Βάσει του κανονισμού ΚΔΠ 634/02 (β), τουλάχιστον τα 2/3 των απαιτούμενων μαθημάτων, συμπεριλαμβανομένων και των μαθημάτων κορμού, πρέπει να είναι τα ίδια με του αντίστοιχου κλάδου των δημοσίων πανεπιστημίων. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει αντίστοιχος κλάδος στην Κύπρο, τότε, βάσει του Κανονισμού 3 (1) (α) το πρότυπο είναι τα πανεπιστήμια της Ελλάδος με τον αντίστοιχο κλάδο ή σε περίπτωση που ο συγκεκριμένος κλάδος δεν υπάρχει ούτε στην

Ελλάδα, τότε μόνο αποτελεί πρότυπο ο αντίστοιχος τίτλος αναγνωρισμένων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων άλλων χωρών και ιδιαίτερα της Ευρώπης. Το γεγονός αυτό μπορεί να φθάσει τα όρια ενός υπερβάλλοντος κρατισμού. Στις πλείστες χώρες οι τίτλοι σπουδών των αναγνωρισμένων πανεπιστημίων θεωρούνται αναγνωρισμένοι αφήνοντας την αγορά να καθορίσει το επίπεδο απορρόφησης των σχετικών αποφοίτων.

Ευρωπαϊκό κεκτημένο και εθνικό συμφέρον

Η όλη συζήτηση γύρω από το θέμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο και της σύγκρισης του καθεστώτος ίδρυσης και λειτουργίας δημόσιων και ιδιωτικών πανεπιστημίων και σχολών ανώτερης εκπαίδευσης εγείρει διάφορα άλλα θέματα. Αυτά αφορούν την εναρμόνισή με το ευρωπαϊκό κεκτημένο στα πλαίσια εκσυγχρονισμού της εκπαίδευσης και θέματα τα οποία αφορούν την προστασία του εθνικού συμφέροντος των κρατών μελών.

Το 1999 υπογράφηκε η Διακήρυξη της Μπολόνια από 29 Ευρωπαίους Υπουργούς αρμόδιους για την ανώτερη εκπαίδευση. Στα πλαίσια της Διαδικασίας της Μπολόνια υπήρχαν πρόνοιες για τη δημιουργία ενός ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτερης Εκπαίδευσης και την προώθηση του ευρωπαϊκού συστήματος ανώτερης εκπαίδευσης παγκοσμίως. Η πολιτική δέσμευση που ανέλαβαν οι υπουργοί ήταν να επιτευχθεί μέχρι το έτος 2010 η μέγιστη δυνατή σύγκλιση των εθνικών συστημάτων στο κοινό πλαίσιο που προσδιορίζει ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης χωρίς να συνιστά όμως νομική δέσμευση για τις κυβερνήσεις (Κλάδης, 2000). Ένας από τους κύριους στόχους της Διακήρυξης της Μπολόνια ήταν η αύξηση της κινητικότητας και απασχολησιμότητας των ευρωπαίων αποφοίτων ανώτερης εκπαίδευσης και επιστημόνων (Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης, Χ/Η(γ)) και η αποτελεσματική σύνδεση της ανώτατης εκπαίδευσης με τις ανάγκες της κοινωνίας αλλά και της αγοράς εργασίας στην Ευρώπη. Επί τούτου, η αναγνώριση των τίτλων σπουδών ήταν και είναι ένα σημαντικό όργανο στη διευκόλυνση της πρόσβασης στην ελεύθερη μετακίνηση των φοιτητών και αποφοίτων στην Ευρώπη, γεγονός που

συντείνει στην επίτευξη του στόχου της αύξησης της κινητικότητας στην Ευρώπη.

Τον Μάρτιο του 2000 υιοθετήθηκε από τους Ευρωπαίους ηγέτες κρατών η Στρατηγική της Λισσαβόνας. Στόχος της ήταν να καταστήσει την ΕΕ την πιο ανταγωνιστική και δυναμική, βασισμένη στη γνώση οικονομία στον κόσμο, ικανή για αειφόρο οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2004). Ένας από τους καθοριστικούς στόχους της Στρατηγικής της Λισσαβόνας ήταν η δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Η επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής, πέραν από την πλήρη αναπροσαρμογή της οικονομικής πολιτικής, προϋποθέτει και την πλήρη αναπροσαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής (Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης, Χ/Η(δ)), έτσι ώστε να καταστεί η ΕΕ η πιο ανταγωνιστική οικονομία της γνώσης.

Λόγω της μικρής προόδου που είχε επιτευχθεί κατά τα πρώτα χρόνια της εφαρμογής της στρατηγικής της Λισσαβόνας, το 2004 η Στρατηγική αναθεωρήθηκε με τη σύσταση ότι θα έπρεπε να επανεστιάσει στην ανάπτυξη και την απασχόληση, λαμβάνοντας υπ' όψιν την ανάγκη διατήρησης της κοινωνικής συνοχής και τη διασφάλιση της περιβαλλοντικής αειφορίας. Με βάση τα πορίσματα και τις προτάσεις της ομάδας, και μετά από εκτεταμένες συζητήσεις σε επίπεδο της ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο, μια ολοκληρωμένη δέσμη κατευθυντήριων γραμμών αναπτύχθηκε και συμφωνήθηκε, ως βάση για την προετοιμασία των Εθνικών Προγραμμάτων της Λισσαβόνας. Η Κύπρος στήριξε πλήρως αυτές τις προσπάθειες και τέθηκαν στρατηγικοί στόχοι για ενδυνάμωση του τομέα. Παρ' όλα αυτά δεν επιτεύχθηκαν επαρκώς οι σχετικοί στόχοι.

Ως ανταπόκριση στα νέα δεδομένα και προκλήσεις, η ΕΕ έθεσε μία νέα, ανανεωμένη, στρατηγική, τη Στρατηγική 2020 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012). Η ΕΕ έχει θέσει πέντε κύριους στόχους ως προτεραιότητα μέχρι το 2020.

Αυτοί αφορούν την απασχόληση, την εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία, την κοινωνική ένταξη και τη μείωση της φτώχειας, καθώς και το κλίμα/την ενέργεια (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012). Συγκεκριμένα, όσον αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση, έχει τεθεί ως στόχος η ολοκλήρωση τριτοβάθμιων σπουδών τουλάχιστον για το 40% της ηλικιακής κατηγορίας 30-34 ετών, όσον αφορά την Έρευνα και την Ανάπτυξη, το 3% του ΑΕΠ της ΕΕ πρέπει να επενδύεται στην έρευνα και την ανάπτυξη και όσον αφορά την απασχόληση, ο στόχος είναι να απασχολείται το 75% της ηλικιακής κατηγορίας 20-64 ετών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013). Περαιτέρω, κάθε κράτος μέλος έχει υιοθετήσει τους δικούς του εθνικούς στόχους σε κάθε έναν από τους τομείς της Στρατηγικής.

Το 2011, στην Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και τη Επιτροπή των Περιφερειών για τη 'Στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης - ένα θεματολόγιο για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ευρώπης' (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011a), παρουσιάζεται η μεταρρυθμιστική της στρατηγική. Ο σκοπός της στρατηγικής είναι η αύξηση του αριθμού των πτυχιούχων, η βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας και η μεγιστοποίηση της συμβολής της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην οικονομία της ΕΕ, ώστε να βγει ισχυρότερη από την οικονομική κρίση.

Οι κυριότερες προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν τα κράτη μέλη αφορούν την ενεργοποίηση του τριγώνου της γνώσης, τη σύνδεση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έρευνας και επιχειρήσεων για την αριστεία και την περιφερειακή ανάπτυξη, όπως αναφέρεται. Επίσης γίνεται αναφορά στην ανάγκη που έχει η Ευρώπη για περισσότερους ερευνητές, που θα προετοιμάσουν το έδαφος για τις βιομηχανίες του μέλλοντος, στην ανάγκη για ενίσχυση της ποιότητας μέσω της κινητικότητας και της διασυνοριακής συνεργασίας. Παράλληλα, σημειώνεται ότι 'η ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας (ΕΧΕ) αυξάνει τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των εθνικών

συστημάτων, έτσι ώστε να βελτιωθεί η σχέση κόστους και αποτελεσματικότητας της επένδυσης στην έρευνα και να εντατικοποιηθούν οι ανταλλαγές και η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων'.

Όπως αναλύεται στο βιβλίο 'The Modernisation of European Universities' (Kwiek και Kurkiewicz, 2012), οι εθνικές κυβερνήσεις υιοθέτησαν την οικονομική έννοια του πανεπιστημίου όπως αναπτυσσόταν και αναπτύσσεται συνεχώς στα επίσημα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Τα κράτη μέλη της ΕΕ σήμερα πρέπει να εξισορροπήσουν τις εκπαιδευτικές πολιτικές τους μεταξύ των απαιτήσεων των πολιτικών που προωθούνται από την ΕΕ και τις απαιτήσεις των εθνικών τους συστημάτων. Επιπλέον, οι εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές βρίσκονται υπό μεγάλη πίεση λόγω της ευρύτερης παγκοσμιοποίησης και τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και ακαδημαϊκοί λειτουργούν πλέον στα πλαίσια αυτών των μεγάλων αλλαγών.

Είναι φανερό ότι οι προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν τα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα σε ένα περιβάλλον που συνεχώς μεταβάλλεται και εξελίσσεται με ιδιαίτερα γρήγορους ρυθμούς είναι ιδιαίτερα έντονες και απαιτούν ένα ολοκληρωμένο σχεδιασμό. Η κυπριακή νομοθεσία σε σχέση με την ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση ενώ έχει εκσυγχρονισθεί σε ένα βαθμό υπάρχουν σημεία που ακόμη φέρουν ανάγκης περεταίρω τροποποιήσεων και θα πρέπει να ενταχθεί στην ευρύτερη προσπάθεια αναβάθμισης του εκπαιδευτικού αναπτυξιακού μοντέλου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Οι κυριότερες προκλήσεις αφορούν το επίπεδο ποιότητας της εκπαίδευσης, η οποία θα πρέπει να διασφαλίζεται μέσα από το νομοθετικό πλαίσιο, την ταυτότητα και τον προσανατολισμό των πανεπιστημίων τα οποία θα πρέπει να συγκεκριμενοποιηθούν με στοχευόμενες ενέργειες. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη διασύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, σε θέματα προϋπολογισμού, στις υποδομές των πανεπιστημίων και στην εφαρμογή μίας αναβαθμισμένης ενοποιημένης νομοθεσίας όπου να ανταποκρίνεται σε αυτές τις προκλήσεις αντιμετωπίζοντας ισότιμα τα ιδιωτικά και δημόσια

πανεπιστήμια και τους φοιτητές τους. Παράλληλα είναι σημαντικό να κατανοηθεί ότι στον χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τον πρώτο λόγο θα πρέπει να έχουν οι εθνικές κυβερνήσεις με τρόπο που να διασφαλίζεται το δημόσιο συμφέρον.

IV. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Η καθιέρωση της Κύπρου ως περιφερειακό ακαδημαϊκό και ερευνητικό κέντρο αποτελούσε χρόνια τώρα επίσημο κρατικό στόχο. Ο εν λόγω στόχος εμπεριέχει πολυδιάστατες προεκτάσεις και προϋποθέτει μια καλά μελετημένη πολιτική η οποία θα πρέπει να ακολουθείται με αντικειμενικότητα και αφοσίωση από τους εκάστοτε κυβερνώντες. Δυστυχώς όμως αυξήθηκαν μόνο οι ποσοτικές επιλογές (μεγαλύτερος αριθμός πανεπιστημίων και κολεγίων) χωρίς όμως αυτό να διασφαλίζει κατ' ανάγκη την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Για να δημιουργηθούν βιώσιμα ιδρύματα με κρίσιμη μάζα φοιτητών και εκπαιδευτικών που θα επιτρέψει τη δημιουργία τμημάτων και σχολών ικανοποιητικού μεγέθους με χαμηλά δίδακτρα και ψηλή ποιότητα σπουδών απαιτείται μια συγκεκριμένη στρατηγική. Αυτή η διαφοροποίηση θα επιφέρει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των πανεπιστημίων του εξωτερικού, θα προσελκύσει περισσότερους ξένους φοιτητές και θα ενθαρρύνει περισσότερους Κύπριους φοιτητές να παραμείνουν στην Κύπρο και να σπουδάσουν σε τοπικά πανεπιστήμια.

Ο στόχος μετατροπής της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο απαιτεί, μεταξύ άλλων, ανταγωνιστικότητα σε ακαδημαϊκό και ερευνητικό επίπεδο. Αυτό συνεπάγεται επίσης συμμετοχή κυπριακών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων σε μεγάλης κλίμακας ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα καθώς και προγράμματα ευρεσιτεχνίας και καινοτομίας. Αυτά τα ερευνητικά προγράμματα δημιουργούν παραγωγή και διάχυση της γνώσης, ευκαιρίες απασχόλησης, δίκτυα συνεργασίας και νέες ιδέες. Η μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο θα λειτουργήσει καταλυτικά και στην προσπάθεια οικοδόμησης νέου οικονομικού υποδείγματος.

Επιτακτική αναγκαιότητα η αλλαγή της πολιτικής του κράτους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση

Όπως έχει προαναφερθεί, η υφιστάμενη κατάσταση διακατέχεται από έλλειψη ολοκληρωμένης πολιτικής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Πέραν της διάκρισης ανάμεσα στα ιδιωτικά και κρατικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με τη συνεχή αύξηση του αριθμού των πανεπιστημίων χωρίς συγκεκριμένη στρατηγική δεν υποβοηθείται ο στόχος για τη μετατροπή της Κύπρου σε ένα ουσιαστικό ακαδημαϊκό περιφερειακό κέντρο. Η στρατηγική του κράτους θα έπρεπε να επικεντρώνεται στη διασφάλιση της ποιότητας των προγραμμάτων/τίτλων σπουδών των υφιστάμενων ιδρυμάτων, στην ενδυνάμωση και βιωσιμότητα τους. Στα ίδια πλαίσια η παροχή προγραμμάτων δικαιόχρησης θα πρέπει να διασφαλίζει τους εθνικούς στόχους και την υψηλή ποιότητα.

Πέραν τούτου η Κύπρος οφείλει να ευθυγραμμιστεί με τους στόχους της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής 2020 για την εκπαίδευση. Ανάμεσα σε αυτούς είναι και η ανάπτυξη νέων τρόπων παροχής εκπαίδευσης με εκμετάλλευση των δυνατοτήτων της Τεχνολογίας, Πληροφοριών και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) για αποτελεσματικότερες και πιο εξατομικευμένες εμπειρίες μάθησης, μεθόδους διδασκαλίας και έρευνας. Τα πανεπιστήμια πρέπει να ενσωματώσουν αυτές τις νέες μορφές εκπαίδευσης όπως, για παράδειγμα, την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στα προγράμματα σπουδών τους σε μεγαλύτερη κλίμακα. Η κοινωνία και η πολιτεία θα πρέπει επίσης να είναι έτοιμες να τις δεχθούν και να τις ενσωματώσουν και στο εθνικό νομικό πλαίσιο. Ταυτόχρονα δίδεται ιδιαίτερη σημασία στην κοινωνική διάσταση της ανώτερης εκπαίδευσης. Αυτό αφορά κυρίως την παροχή ίσων ευκαιριών συμμετοχής στην ανώτατη εκπαίδευση σε όλα τα μέλη της κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς με βάση την ποιότητα της εκπαίδευσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011(β)).

Όπως σημειώνεται στο κείμενο «Ανακοίνωση της Επιτροπής, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών» (COM (2011) 567), «η κύρια

αρμοδιότητα για την επίτευξη μεταρρυθμίσεων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ανήκει στα κράτη μέλη και τα ίδια τα ακαδημαϊκά ιδρύματα. Ωστόσο, η διαδικασία της Μπολόνιας, η ατζέντα της ΕΕ για τον εκσυγχρονισμό των πανεπιστημίων και η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας δείχνουν ότι οι προκλήσεις και οι πολιτικές απαντήσεις υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011(α):3).

Στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα για την Κύπρο 2012 όσον αφορά τη Στρατηγική Ευρώπη 2020 για μία έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (Planning Bureau, 2012), σημειώνεται ότι ανάμεσα στις προκλήσεις, γύρω από την εκπαίδευση, που καλείται να αντιμετωπίσει η Κύπρος είναι η επέκταση του εκσυγχρονισμού του συστήματος ανώτερης εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα η αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, η ενδυνάμωση της σύνδεσης μεταξύ επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας καθώς και η προώθηση της διακρατικής κινητικότητας και της δια βίου μάθησης.¹³ Ο τελευταίος αποτελεί ένα από τους κυριότερους στόχους της ΕΕ και ένα από τους τομείς όπου η Κύπρος υστερεί. Οι μετρήσιμοι στόχοι που τέθηκαν στο εθνικό μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα της Κύπρου για σύνδεση της επαγγελματικής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας αφορούν την αύξηση των φοιτητών που θα παρακολουθούν σπουδές σε σχέση με επιστήμη και τεχνολογία στο 20-22% μέχρι το 2020. Αυτό όμως δεν αρκεί.

Τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη ταλανίζεται από την οικονομική κρίση και βλέπει την ανταγωνιστικότητα πολλών τομέων της οικονομίας να φθίνει σε σχέση με άλλες χώρες όπως η Κίνα, η Ινδία και οι ΗΠΑ. Έτσι η ΕΕ έχει δώσει έμφαση στη σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και την προώθηση της επιχειρηματικότητας με στόχο την αντιμετώπιση των σχετικών προκλήσεων.

¹³ Στο δείκτη της δια βίου μάθησης για το 2011 η Κύπρος βρίσκεται με 7,5 κάτω από τον μέσο όρο της Ευρώπης των 27 που αναλογεί σε 8,9.

Σε αυτά τα πλαίσια, οι εθνικές κυβερνήσεις, έχουν τον διπλό ρόλο ανταπόκρισης στα νέα δεδομένα και συμπόρευσης με το ευρωπαϊκό κεκτημένο καθώς και τη διασφάλιση των εθνικών τους συμφερόντων. Η επίτευξη αυτής της ισορροπίας απαιτεί μελετημένες, στοχευόμενες και συγκροτημένες ενέργειες από πλευράς εθνικών κυβερνήσεων. Το κάθε κράτος μέλος, πέραν από το ευρωπαϊκό επίπεδο, έχει να αντιμετωπίσει τις δικές του ιδιαιτερότητες και ανάγκες. Υπάρχουν ακόμα διάφορα κωλύματα όσον αφορά την κινητικότητα φοιτητών, επαγγελματιών και επιστημόνων στην ΕΕ που τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο θα πρέπει να τύχουν μίας ολοκληρωμένης διαχείρισης και αντιμετώπισης.

Η Κύπρος κάτω από τις συνθήκες της οικονομικής κρίσης επιβάλλεται να προσηλωθεί στον στόχο μετατροπής σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο. Μια τέτοια εξέλιξη θα συμβάλει στην έξοδο από την κρίση αλλά για να επιτευχθεί αυτό ένα σημαντικό βήμα είναι η διαμόρφωση μιας κρατικής στοχοθετημένης πολιτικής η οποία θα στηρίζεται στην ισότιμη μεταχείριση των κρατικών και των ιδιωτικών πανεπιστημίων και θα περιλαμβάνει Σχέδιο Δράσης για επίτευξη του στόχου με αναφορά σε όλους τους παράγοντες (π.χ. νομοθετικό πλαίσιο) που ενδέχεται να επηρεάσουν την επίτευξη του. Το κράτος θα έχει τον ρόλο του αντικειμενικού ρυθμιστή, δίνοντας την ευκαιρία στα πανεπιστήμια να αναπτυχθούν και να διασφαλίσουν την ποιότητα των σπουδών τους δίκαια και ισότιμα.

Ο τομέας της εκπαίδευσης είναι τόσο σημαντικός που το κράτος καλείται να έχει μια στρατηγική παρέμβαση. Η δημιουργία αναβαθμισμένου νομικού πλαισίου είναι ουσιαστικό βήμα προς την ορθή κατεύθυνση αλλά δεν αρκεί. Μεταξύ άλλων, είναι σημαντική και η οικονομική διάσταση της πολιτικής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και η ισοτιμία στα δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης. Φιλοσοφικά αλλά και πρακτικά το κράτος θα πρέπει να υιοθετήσει μια ολοκληρωμένη πολιτική η οποία να προωθεί τους εθνικούς στόχους.

Πανεπιστήμια, κέντρα ερευνών και δεξαμενές σκέψεις

Η Κύπρος, ως γνωστό, υστερεί σημαντικά στα κονδύλια που επενδύονται στην έρευνα, τεχνολογία και καινοτομία ως ποσοστό του ΑΕΠ και στον αριθμό των ερευνητών που απασχολούνται στην παραγωγή γνώσης. Σε μια χώρα η οποία επιδιώκει να γίνει περιφερειακό ακαδημαϊκό και ιατρικό κέντρο αυτό αποτελεί σχήμα οξύμωρο. Είναι σημαντικό οι πόροι που διατίθενται να συγκρίνονται ευνοϊκά με τις υπόλοιπες ανταγωνιστικές χώρες.

Στα τελευταία λίγα χρόνια έγιναν κάποια βήματα προόδου. Σε ρητορικό επίπεδο γινόταν αναφορά για την ανάγκη αναβάθμισής του εν λόγω τομέα ενώ ταυτόχρονα αυξήθηκαν τα ερευνητικά κονδύλια. Έτσι, οι δαπάνες για την έρευνα ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν από το 0,15% στις αρχές της δεκαετίας του 1990 περίπου στο 0,50% σήμερα. Με την επιδείνωση των δημοσιονομικών δεικτών και των οικονομικών δεδομένων γενικότερα το Υπουργείο Οικονομικών ανακοίνωσε τη δραστική περικοπή των κονδυλίων για την έρευνα. Είναι προφανές ότι ο εν λόγω τομέας δεν αποτελεί προτεραιότητα. Επιπρόσθετα, φαίνεται ότι αντικρίζεται ως μη αναγκαία πολυτέλεια, παρά το γεγονός ότι αποτελεί ένα από τους πιο ζωτικής σημασίας στόχους της Στρατηγικής της Λισαβόνας.¹⁴

Η διαχρονική στρατηγική της πολιτείας στα θέματα έρευνας και ανάπτυξης ήταν αποσπασματική, συντηρητική και εξαντλείται στην ικανοποίηση των ελαχίστων ορίων που θέτει η ΕΕ. Στην απουσία οράματος και στόχων για την ουσιαστική ανάπτυξη της έρευνας και της επιχειρηματικότητας έχει προστεθεί η δύσκολη οικονομική συγκυρία. Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας η Κύπρος κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ σε θέμα απορρόφησης κοινοτικών πόρων από τα διαθρωτικά ταμεία στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής 2007-13 καθώς και του επιχειρησιακού προγράμματος «αειφόρος ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα» για την ίδια περίοδο.

¹⁴ Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι ο στόχος είναι όπως οι πόροι που διοχετεύονται στην έρευνα να ανέλθουν στο 3% του ΑΕΠ.

Η οικονομική κρίση και η απουσία κεφαλαίων από την εγχώρια αγορά επιβάλλει την αλλαγή στάσης της πολιτείας, των πανεπιστημίων, των κέντρων ερευνών και των δεξαμενών σκέψης που πρέπει να επικεντρωθούν στην απορρόφηση περισσότερων ευρωπαϊκών κονδυλίων. Αυτό θα έχει πολλαπλά οφέλη όπως η εισροή κεφαλαίων στη χώρα, η αύξηση της απασχόλησης ερευνητών και ειδικευμένων επαγγελματιών. Επιπρόσθετα αυτό θα βάλει την Κύπρο στον ευρωπαϊκό ερευνητικό χάρτη αφού στα πλαίσια των ερευνητικών προγραμμάτων θα δημιουργηθούν διασυνδέσεις και συνεργασίες με ευρωπαϊκά κέντρα ερευνών, πανεπιστήμια και δεξαμενές σκέψης. Σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα αυτό θα προσελκύσει ξένες επιχειρήσεις να επενδύσουν στην Κύπρο, περισσότερους ξένους φοιτητές και θα αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης στην προσπάθεια αναστήλωσης της κυπριακής οικονομίας.

Είναι προφανές ότι η εσωτερική διάρθρωση μιας κοινωνίας και πολιτείας επηρεάζει καθοριστικά την εξωτερική εικόνα της χώρας καθώς και την πορεία εσωτερικών παραμέτρων όπως το επίπεδο του δημόσιου βίου, την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας καθώς και την κοινωνική συνοχή. Στον 21^ο αιώνα η συμβολή των πανεπιστημίων καθώς και των κέντρων ερευνών θεωρείται ζωτικής σημασίας για οποιαδήποτε χώρα. Γι' αυτό και στις ανεπτυγμένες χώρες δίδεται η ανάλογη βαρύτητα στον τομέα αυτό. Για χρόνια τώρα υπήρχε μια καθυστέρηση στην αποφασιστική προώθηση των θεμάτων αυτών στην Κύπρο. Μέχρι σήμερα η πολιτική που ακολουθείται δεν μεγιστοποιεί τα οφέλη.

Οι δεξαμενές σκέψης πρέπει να στηριχθούν μέσω κινήτρων και χορηγιών από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Όπως σε όλα τα σύγχρονα κράτη, έτσι και στην Κύπρο, πρέπει να έχουν σημαντική θέση στα κέντρα αποφάσεων εμβολιάζοντας τον δημόσιο διάλογο βοηθώντας στη προώθηση πολιτικών οι οποίες θα είναι βασισμένες σε στοιχεία μακριά από ιδεολογικές προκαταλήψεις. Στο ίδιο μήκος κύματος και τα κέντρα ερευνών χρειάζεται να βοηθηθούν έμπρακτα τόσο από τον δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό

τομέα. Τα κέντρα ερευνών πρέπει να επενδύσουν σε συνεργασίες με μεγάλα ευρωπαϊκά κέντρα ερευνών, με μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες οι οποίες έχουν επίκεντρο την υψηλή τεχνολογία. Αυτό θα βοηθήσει μακροπρόθεσμα την οικονομία της χώρας να μην είναι μονοδιάστατη, κάτι που ήταν από τα κύρια μειονεκτήματα του μέχρι πρότινος υποδείγματος της κυπριακής οικονομίας.

Αξίζει να αναφερθεί το παράδειγμα του Ισραήλ που για πολλούς θεωρείται το "start-up" έθνος. Το Ισραήλ έχει επενδύσει σε ψηλή τεχνολογία και καινοτομία. Σήμερα αποτελεί δημοφιλή προορισμό για πολλές αμερικάνικες εταιρείες οι οποίες θέλουν να αξιοποιήσουν την τεχνολογία στη χώρα τους. Οι ίδιοι οι Ισραηλινοί αναφέρουν ότι η τεχνολογία είναι το μεγαλύτερο εξαγωγικό τους προϊόν. Σήμερα το Ισραήλ έχει περίπου 4.000 start up εταιρείες στο έδαφος του (Business Insider, 2013). Αυτή η επιτυχία του Ισραήλ για πολλούς οφείλεται σε διάφορους παράγοντες ανάμεσα στους οποίους είναι και η ανοιχτή μεταναστευτική πολιτική που δημιουργεί μια σταθερή εισροή δημιουργικότητας καθώς και τα δίκτυα συνεργασίας που διαχρονικά το κράτος έχει δημιουργήσει.

Η Μαλαισία αποτελεί ένα άλλο επιτυχημένο παράδειγμα μίας αναπτυσσόμενης χώρας που υποστηρίζει ένα νέο είδος ανάπτυξης που αφορά την εγκαθίδρυση διαφόρων εκπαιδευτικών και τεχνολογικών κέντρων/πάρκων. Αυτό επιχειρείται στα πλαίσια της προσπάθειας μετάβασης σε μία οικονομία της γνώσης (K-Economy) (Mahadevan, 2007). Στα πλαίσια αυτά, έχουν ιδρυθεί σημαντικά επιστημονικά πάρκα. Η στρατηγική των επιστημονικών πάρκων υιοθετήθηκε από την κυβέρνηση για δώσει ώθηση στη καινοτομία, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και στην αύξηση της συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημίων και βιομηχανίας. Τα πάρκα αυτά γειτνιάζουν με πανεπιστήμια και ερευνητικά ινστιτούτα έτσι ώστε να αυξήσουν τις προοπτικές για τη δημιουργία εταιριών βασισμένων στη τεχνολογία μέσω της συνεργασίας πανεπιστημίων και βιομηχανίας (Saad και Zawdie, 2011).

Η συμβολή και η λειτουργία των πανεπιστημίων, των κέντρων ερευνών, δεξαμενών σκέψης και τεχνολογικών κέντρων είναι ζωτικής σημασίας για οποιαδήποτε χώρα. Η πολιτική της κυβέρνησης θα πρέπει να βασίζεται σε μια ολιστική προσέγγιση όπου θα προωθεί την έρευνα, την παραγωγή ιδεών, τεχνολογία καθώς και τη διασύνδεση εκπαίδευσης έρευνας και αγοράς εργασίας για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Η αναβάθμιση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσω συγχωνεύσεων

Ιδρύματα πιο ανταγωνιστικά σε μέγεθος τα οποία θα προάγουν την παραγωγή γνώσης, την καινοτομία και θα συνδράμουν ουσιαστικά στην οικονομική ανάπτυξη είναι δυνατό να δημιουργηθούν με συγχωνεύσεις. Τα ιδρύματα αυτά θα συνδυάζουν γνώση, εμπειρογνωμοσύνη και κρίσιμη μάζα. Με σύγχρονες και αναβαθμισμένες υποδομές θα είναι σε θέση να προσελκύσουν μεγαλύτερο αριθμό Κυπρίων και ξένων φοιτητών καθώς και ακαδημαϊκούς με ψηλές προδιαγραφές. Οι συγχωνεύσεις πανεπιστημίων και κολλεγίων στην Κύπρο θα βοηθήσουν στη δημιουργία πιο δυνατών ιδρυμάτων τα οποία θα επωφεληθούν από τις οικονομίες κλίμακας, θα δημιουργήσουν κρίσιμη μάζα ενώ θα αποφευχθούν οι διπλές και τριπλές σχολές. Ταυτόχρονα οι περιορισμένοι πόροι θα κατανέμονται με εστίαση στους φοιτητές και την έρευνα. Σημειώνονται παράλληλα και τα πολιτιστικά οφέλη τα οποία θα έχουν τα μεγάλα μεγέθους ιδρύματα.

Σε αυτά τα πλαίσια διάφορες χώρες όπως η Γαλλία έχουν δώσει κίνητρα για τη δημιουργία βιώσιμων και ανταγωνιστικών πανεπιστημίων. Για παράδειγμα στην ευρύτερη περιοχή του Παρισιού μέχρι το 2015 έξι διαφορετικά πανεπιστήμια θα ενωθούν με στόχο τη δημιουργία ενός πανεπιστημίου με 120.000 φοιτητές. Ταυτόχρονα στη Μασσαλία τρία πανεπιστήμια έχουν ήδη ενωθεί σ' ένα ενοποιημένο πανεπιστήμιο πέραν των 70.000 φοιτητών.

Στη Σκωτία πρόσφατα δημιουργήθηκαν τέσσερα νέα «υπέρ κολέγια» από συγχωνεύσεις έντεκα κολλεγίων τα οποία προϋπήρχαν. Αναμένονται ακόμα

τέσσερις συγχωνεύσεις στη συνέχεια αυτού του χρόνου ως μέρος μιας ευρύτερης πολιτικής συγχωνεύσεων σχολών σε όλη τη Σκωτία σε περιφερειακά συμπλέγματα. Ο Υπουργός Παιδείας της Σκωτίας, Michael Russell, υποστηρίζει ότι από τις συγχωνεύσεις μπορούν να εξοικονομηθούν £50 εκατομμύρια το χρόνο. Η γενικότερη ιδέα είναι να αποφευχθούν οι διπλές και τριπλές σχολές σε διάφορα ιδρύματα και οι πόροι να αφοσιωθούν στους φοιτητές. Στόχος είναι στο τέλος των συγχωνεύσεων στα περισσότερα μέρη της Σκωτίας να υπάρχει μόνο ένα "super college" το οποίο θα εξαπλώνεται σε σειρά από διαφορετικές τοποθεσίες. Ο Υπουργός Παιδείας τονίζει ότι η κλίμακα και η επιρροή αυτών των νέων σχολών, καθώς και με τη συνδυασμένη πείρα την οποία θα είναι σε θέση να παρέχουν θα αποτελέσει πραγματικό κίνητρο για οικονομική ανάπτυξη (McInvor, 2013).

Στην Ουαλία ακολουθείται παρόμοια πρακτική αφού από την 1^η Αυγούστου 2013 έξι κολλέγια συγχωνεύτηκαν σε τρία εμπερικλείοντας περισσότερους από 73.000 φοιτητές. Οι επικεφαλής των ιδρυμάτων σημειώνουν ότι πλέον υπάρχουν πιο δυνατά ιδρύματα με περισσότερες επιλογές. Αυτές οι συγχωνεύσεις είναι μέρος μιας εκστρατείας για να μειωθεί ο αριθμός των κολλεγίων στην Ουαλία. Η κυβέρνηση επιθυμεί πιο λίγα, πιο ανταγωνιστικά, πιο δυνατά κολλέγια και πανεπιστήμια τα οποία θα επωφελούνται από τις οικονομίες κλίμακας και τους μειωμένους πόρους (BBC, 2013). Στα πιο πάνω επιχειρήματα έρχονται να προστεθούν και τα αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας η οποία υποστηρίζει ότι τα εκπαιδευτικά ιδρύματα τείνουν να είναι πιο αποτελεσματικά μετά από τις συγχωνεύσεις σε σύγκριση με τα επιμέρους ιδρύματα πριν απ' αυτές χωρίς να σημαίνει απόλυτα ότι αυτό απορρέει μόνο από τη συγχώνευση των ιδρυμάτων (Morgan, 2013).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι βρετανικές αρχές μετανάστευσης έχουν κλείσει περίπου 500 "bogus" κολλέγια κατά τη διάρκεια 18 μηνών (2011-2012). Στα κολλέγια αυτά φοιτούσαν μεγάλος αριθμός ξένων φοιτητών κυρίως από τρίτες χώρες εκ των οποίων αρκετοί βρίσκονταν παράνομα στη χώρα. Αυτά τα κολλέγια χρησιμοποιούνταν κυρίως ως μέσο από άτομα τα οποία

αιτούνταν για φοιτητική βίζα για να διαμένουν στη χώρα, συνήθως για παράνομους σκοπούς εργασίας. Πολλές φορές αυτά τα κολλέγια παρείχαν τίτλους οι οποίοι δεν τύγχαναν επίσημης αναγνώρισης.

Η Κύπρος μπορεί να αντλήσει διδάγματα από τις εμπειρίες άλλων χωρών και τους τρόπους με τους οποίους ενθάρρυναν συγχωνεύσεις ακαδημαϊκών ιδρυμάτων. Συναφώς σημειώνεται ότι η παροχή οικονομικών κινήτρων από την πολιτεία θα είναι καθοριστικής σημασίας στην απόφαση πανεπιστημίων και κολλεγίων να προωθήσουν συγχωνεύσεις ούτως ώστε να επωφεληθούν τόσο τα ίδια όσο και η πολιτεία από τα πλεονεκτήματα των μεγαλύτερων σε μέγεθος ιδρυμάτων. Πέραν τούτου, πρέπει να προωθηθούν πρακτικές και πολιτικές οι οποίες θα οδηγήσουν στο κλείσιμο των κολλεγίων «μαϊμού» που λειτουργούν στην Κύπρο.

Η μη κρατική τριτοβάθμια εκπαίδευση και οι ευρύτερες διαστάσεις

Για να αναπτυχθεί στην Κύπρο η τριτοβάθμια εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα (ποιότητας, ποσότητας, υποδομής, ευκαιριών και προϋποθέσεων για έρευνα κ.ά.), θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην προσέλκυση ξένων φοιτητών. Και αυτό λόγω του μικρού μεγέθους της εγχώριας αγοράς. Η μη κρατική τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί να διαδραματίσει καίριο ρόλο στην επίτευξη αυτού του στόχου αφού έχει συγκριτικό πλεονέκτημα τη γλώσσα λειτουργίας της σε σχέση με την κρατική τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ακόμα και μεγάλες χώρες με ανεπτυγμένο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, προσδίδουν μεγάλη σημασία στην προσέλκυση ξένων φοιτητών (π.χ. ΗΠΑ και Βρετανία). Υπάρχουν βέβαια κάποιες προϋποθέσεις οι οποίες έχουν σχέση με την παροχή υψηλής ποιότητας σπουδών, τα σχετικά χαμηλά δίδακτρα (στην περίπτωση της Βρετανίας κυρίως) και ένα ευρύτερο πλαίσιο, το οποίο να ενθαρρύνει την ανάπτυξη του τομέα αυτού. Επίσης ένα συγκριτικό πλεονέκτημα των χωρών αυτών είναι η γλώσσα λειτουργίας των

πανεπιστημίων που είναι η αγγλική,¹⁵ γεγονός που ουσιαστικά τα καθιστά προσβάσιμα στη συντριπτική πλειοψηφία των φοιτητών που ενδιαφέρονται για διεθνείς σπουδές. Η εκπλήρωση αυτών των προϋποθέσεων θα βοηθήσουν στο να επωφεληθεί η τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς επίσης και άλλες συναφείς υπηρεσίες.

Με την ενδυνάμωση της ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο τα οφέλη θα είναι πολλά. Πέραν λοιπόν από την προβολή του νησιού και τη συμβολή στην αναβάθμιση της πολιτιστικής ζωής του τόπου, θα προκύψουν και πολλά άλλα οικονομικά οφέλη. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί οικονομική δραστηριότητα αφ' εαυτής ενώ οι διασυνδέσεις με άλλους τομείς της οικονομίας συμβάλλουν στην περαιτέρω ώθηση της οικονομικής δραστηριότητας. Θα πρέπει σαν κοινωνία και κατ' επέκταση σαν πολιτεία να αντικρίσουμε θετικά και με δημιουργικό πνεύμα και διάθεση την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η στήριξη και η ανάπτυξη της μη κρατικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι αναγκαία προϋπόθεση στην επίτευξη αυτού του στόχου και θα είναι ευεργετική και για τα κρατικά πανεπιστήμια καθώς στα πλαίσια του υγιούς ανταγωνισμού θα κληθούν να ανταποκριθούν θετικά. Επιπρόσθετα, μπορεί να συμβάλει αποτελεσματικά στην επεξήγηση και προώθηση θέσεων και απόψεων που θα ενισχύουν τη θετική και δημιουργική παρουσία της Κύπρου στην ΕΕ και στη διεθνή κοινότητα. Η προσέλκυση Κυπρίων και άλλων ακαδημαϊκών που διαπρέπουν στο εξωτερικό αλλά και αυξημένου αριθμού ξένων φοιτητών θα αποφέρει μεγάλα οφέλη.

¹⁵ Ο πρώην Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού κ. Ανδρέας Δημητρίου, αναφέρει ότι ενώ τα δημόσια πανεπιστήμια έχουν τη σφραγίδα ποιότητας και αναγνώρισης, λόγω της κρατικής τους υπόστασης, λειτουργούν στην ελληνική γλώσσα, με εξαίρεση κάποιους μεταπτυχιακούς τίτλους. Από την άλλη, τα ιδιωτικά πανεπιστήμια δεν έχουν αυτό τον περιορισμό στη γλώσσα διδασκαλίας, μιας και τα πλείστα λειτουργούν στην αγγλική γλώσσα. Δυστυχώς όμως, έχουν και αυτά κάποιους σοβαρούς περιορισμούς που αφορούν το κύρος και την αναγνωρισιμότητα τους.

Μια αρμονική συνεργασία της κρατικής και της μη κρατικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη βάση της ισοτιμίας και του αλληλοσεβασμού θα δώσει αρκετά πλεονεκτήματα όπως: υγιής ανταγωνισμός, διεύρυνση των επιλογών προγραμμάτων σπουδών και περισσότερες ευκαιρίες και επιλογές τόσο για ακαδημαϊκούς όσο και για φοιτητές. Επιπρόσθετα αυτό θα συνέβαλλε στην εξοικονόμηση αλλά και στην εισροή ξένου συναλλάγματος στην Κύπρο, δημιουργώντας έτσι θετικές προεκτάσεις για την κυπριακή οικονομία. Με την εξέλιξη αυτή θα παρατηρούνταν αλυσιδωτά θετικά αποτελέσματα όπως η αύξηση της ζήτησης κυπριακών υπηρεσιών και προϊόντων, της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης Κυπρίων.

Η ποιότητα ως αναγκαία προϋπόθεση της ακαδημαϊκής διάκρισης

Ουσιαστικός παράγοντας αναβάθμισης των κυπριακών πανεπιστημίων και προσέλκυσης περισσότερων Κυπρίων αλλά και ξένων φοιτητών είναι η ποιότητα και το κύρος των σπουδών. Το κράτος πρέπει να διασφαλίσει την σφραγίδα ποιότητας και το καλό όνομα των κυπριακών πανεπιστημίων μέσα από μηχανισμούς ελέγχου και πιστοποίησης που θα είναι διεθνώς αποδεκτοί. Η ιδρυματική αξιολόγηση είναι σημαντικό προαπαιτούμενο για τη μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό εκπαιδευτικό κέντρο. Για την εφαρμογή της ιδρυματικής αξιολόγησης υπάρχουν μια σειρά από διεθνώς αναγνωρισμένα μοντέλα που μπορούν να λειτουργήσουν αποδοτικά τόσο στο πλαίσιο της πολιτείας όσο και μέσα από μια διαδικασία αξιολόγησης των ομότιμων (peer and professional review) ή και συνδυασμό των δύο.

Ένα παράδειγμα που μπορεί να προβληθεί εδώ είναι αυτό του συστήματος διαπίστευσης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση των ΗΠΑ όπου δεν ασκείται ενιαίος εθνικός έλεγχος για τα εκπαιδευτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας ή άλλη κεντρική αρχή. Ουσιαστικά, τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επιτρέπεται να λειτουργούν με σημαντική ανεξαρτησία και αυτονομία. Για να εξασφαλιστεί ένα βασικό επίπεδο ποιότητας, η πρακτική της διαπίστευσης προέκυψε στις ΗΠΑ ως μέσο για τη διεξαγωγή μη κυβερνητικής αξιολόγησης από ομότιμους

των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των προγραμμάτων. Ιδιωτικές εκπαιδευτικές ενώσεις περιφερειακής ή εθνικής εμβέλειας έχουν υιοθετήσει κριτήρια που αντανακλούν τις ιδιότητες ενός υγιούς εκπαιδευτικού προγράμματος και έχουν αναπτύξει διαδικασίες για την αξιολόγηση των ιδρυμάτων ή των προγραμμάτων για να καθοριστεί εάν ή όχι, λειτουργούν σε βασικά επίπεδα ποιότητας. Κυβερνητικοί φορείς αναγνωρίζουν αξιόπιστους φορείς διαπίστευσης για τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρέχοντας τους κατευθυντήριες γραμμές, και πόρους όμως δεν πιστοποιούν οι ίδιοι το κάθε ένα από τα τριτοβάθμια ιδρύματα (U.S. Department of Education, 2013).

Όσον αφορά τα προγράμματα των ΙΣΤΕ θα πρέπει το κράτος να θεσπίσει μία ολοκληρωμένη πολιτική διασφάλισης της ποιότητας της παροχής αυτών των προγραμμάτων, όπου μέσα από κανονισμούς να ορίζονται κάποια πρότυπα ποιότητας σε ένα πλαίσιο μίας ολοκληρωμένης πολιτικής με μία στρατηγική βελτίωσης της ποιότητας και βιωσιμότητας των υφιστάμενων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και της εκπαίδευσης ευρύτερα. Είναι προβληματικό το γεγονός ότι ενώ αυτές οι σχολές δεν είναι πανεπιστήμια παρέχουν πανεπιστημιακά προγράμματα με πανεπιστημιακούς τίτλους σπουδών.

Όπως αναφέρει ο Νίκος Περισιτιάνης σε σχετική συνέντευξή του, «τα κολέγια θα μπορούν αύριο να προσφέρουν τα πτυχία ενός ευρωπαϊκού πανεπιστημίου με συνοπτικές διαδικασίες. Αυτά τα ιδρύματα (...) έχουν το όφελος ότι, χωρίς να έχουν σημαντικά έξοδα -πλήρους απασχόλησης καθηγητές και διοικητικό προσωπικό, υποδομή, εργαστήρια, βιβλιοθήκες κ.λπ.- θα μπορούν να απονέμουν πτυχία ξένων πανεπιστημίων, με τρία μάλιστα χρόνια σπουδών, στο 1/3 της τιμής που προσφέρουν τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, τα οποία έχουν όλα αυτά τα έξοδα που απαιτούνται για να είναι σοβαρά ιδρύματα. Η εξέλιξη αυτή θα υποσκάψει την προσπάθεια που γίνεται εδώ και δεκαετίες για αναβάθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο» (Περισιτιάνης, 2010). Η ΕΕ έχει ένα ελάχιστο πλαίσιο οδηγιών που ρυθμίζουν το εν λόγω θέμα έτσι τίθεται επιτακτική ανάγκη το κράτος να θέσει επιπρόσθετα

κριτήρια/ρήτρες (υποδομής, ποιότητας, κρίσιμης μάζας) που θα διασφαλίζουν την ποιότητα της εκπαίδευσης και θα προστατεύουν το εθνικό συμφέρον. Όπως έχει προαναφερθεί αυτή τη στιγμή λειτουργεί ένας μεγάλος αριθμός προγραμμάτων δικαιόχρησης σε διάφορες σχολές. Το κράτος θα πρέπει να θεσπίσει πολιτικές που να προωθούν τη συγχώνευση τους.

Πέραν των πιο πάνω η αναβάθμιση των υποδομών με τη δημιουργία φοιτητικών εστιών, αθλητικών εγκαταστάσεων, σύγχρονων εργαστηρίων, βιβλιοθηκών και την καλλιέργεια κουλτούρας πανεπιστημιούπολης, αναμφίβολα θα αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα των Κυπριακών πανεπιστημίων. Σε αυτά τα πλαίσια χρειάζεται να προωθηθούν οι συγχωνεύσεις ιδρυμάτων αλλά και η δημιουργία, κάτω από τους σωστούς όρους και προϋποθέσεις, ιατρικών σχολών. Τα πιο πάνω θα δώσουν ώθηση στη κατάταξη των Κυπριακών πανεπιστημίων στις διεθνείς αξιολογήσεις αντανakλώντας την υψηλή ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Η Κύπρος πρέπει να αντλήσει από τα διδάγματα άλλων χωρών πιο προηγμένων στα θέματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και να θέσει τους δικούς της στόχους. Η υψηλή ποιότητα των σπουδών θα επέλθει μόνο μέσα από μια στοχοθετημένη πολιτική και την αρμονική συνύπαρξη κρατικών και μη-κρατικών φορέων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό θα αποτελέσει συγκριτικό πλεονέκτημα της Κύπρου και θα την βοηθήσει στην υλοποίηση του στόχου να καταστεί περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο.

V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Διαπιστώσεις και συμπεράσματα

Ο στόχος για μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο που είχε εξαγγελθεί από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 δεν έχει ακόμα υλοποιηθεί κυρίως ως αποτέλεσμα ενός λανθασμένου μοντέλου που εμπεριέχει σοβαρές στρεβλώσεις και αντιφάσεις. Παρά ταύτα, ο στόχος θα πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτελεί στρατηγική επιλογή και μονόδρομο. Και τούτο για οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς και πολιτιστικούς λόγους. Πρέπει να υπάρξει μια σοβαρή αξιολόγηση για το τι απαιτείται για την υλοποίησή του. Μεταξύ άλλων, πρέπει να υπάρξει συνέπεια και συνέχεια στη φιλοσοφία, τη νοοτροπία και την πολιτική του κράτους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αποτελεί αντίφαση η ύπαρξη αφ' ενός του στόχου για μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο και αφ' ετέρου η απουσία ισότιμης αντιμετώπισης της ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από το κράτος.

Τονίζεται εξ αρχής ότι αποσπασματικά μέτρα δεν μπορούν να αποτελέσουν πολιτική. Η συνέχιση της υφιστάμενης πολιτικής θα έχει αρνητικά αποτελέσματα και ο στόχος για μετατροπή της Κύπρου σε ακαδημαϊκό κέντρο δεν θα υλοποιηθεί. Έτσι η χώρα θα στερηθεί ένα σημαντικό μοχλό οικονομικής ανάπτυξης. Με αυτά τα δεδομένα τα προβλήματα της ανεργίας και υποαπασχόλησης θα επιδεινώνονται. Πέραν τούτου η ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση θα συρρικνωθεί και, ταυτόχρονα, ο στόχος της αναβάθμισης ποιότητας δεν θα επιτευχθεί.

Αναμφίβολα η Κύπρος αντιμετωπίζει σήμερα σοβαρά κοινωνικοοικονομικά προβλήματα και προκλήσεις. Για την επιτυχή αντιμετώπισή τους απαιτούνται ριζικές αλλαγές και τομές. Ο τομέας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έρευνας μπορεί να συμβάλει ποικιλοτρόπως στην ανόρθωση της οικονομίας. Το υφιστάμενο μοντέλο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όμως είναι προβληματικό και πάνω απ' όλα μέρος των ευρύτερων αρνητικών καταστάσεων. Μεταξύ άλλων, δεν οδηγεί στην καλύτερη αξιοποίηση των

πόρων. Η ανάγκη για μια νέα πορεία ουσιαστικά αποτελεί στρατηγικό μονόδρομο.

Υπογραμμίζεται, μεταξύ άλλων, ότι η Κύπρος μετά τη συντριβή του χρηματοπιστωτικού της τομέα και της ευρύτερης προσπάθειας εξεύρεσης πόρων θα πρέπει να προωθήσει ένα νέο υπόδειγμα οικονομικής ανάπτυξης το οποίο να εμπεριέχει και τη διάσταση οικονομία και κοινωνία της γνώσης. Η προώθηση και αναβάθμιση του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της έρευνας αποτελεί αναγκαία αλλά όχι επαρκή προϋπόθεση για μια τέτοια εξέλιξη.

Το ερώτημα που τίθεται είναι το ποιά θα πρέπει να είναι η πολιτική που θα οδηγήσει στα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα. Πρέπει να κατανοηθεί ότι η Κύπρος για να καταστεί περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο πρέπει να πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις. Πρώτον, απαιτείται η ενεργός εμπλοκή του μη κρατικού τομέα. Δεύτερο, και πιο σημαντικό, είναι καθοριστικό να υφίστανται χαμηλότερα δίδακτρα και αναβαθμισμένη ποιότητα. Τα δεδομένα αυτά είναι δυνατό να υπάρξουν με την ισότιμη αντιμετώπιση της μη κρατικής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης από το κράτος. Τρίτο, η δημιουργία βιώσιμων, ανταγωνιστικών, με κρίσιμη μάζα ιδρυμάτων ανώτερης εκπαίδευσης μέσω παροχής οικονομικών κινήτρων από την πολιτεία. Αυτό μεταφράζεται σε αλλαγή του νομικού πλαισίου καθώς και της φιλοσοφίας του συναφούς κρατικού προϋπολογισμού. Στα πλαίσια αυτά απαιτείται ορθολογιστική διαχείριση των περιορισμένων πόρων και η ουσιαστική επέκταση και εμπάθυνση του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Εισηγήσεις Πολιτικής

Κατά καιρούς υπήρξαν διάφορες εισηγήσεις για την ενίσχυση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Όπως έχει ήδη υπογραμμισθεί απαιτείται αλλαγή φιλοσοφίας και νοοτροπίας. Η πολιτεία θα πρέπει να αντικρίσει την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση ως στρατηγικό εταίρο για την επίτευξη αυτού του στόχου. Η αλλαγή αυτή συνεπάγεται νέες προσεγγίσεις ως ακολούθως:

- (1) *Αυτονομία κρατικών και μη κρατικών πανεπιστημίων και ισοτιμία:* Η πολιτεία θα πρέπει να σέβεται την αυτονομία όλων των πανεπιστημίων, κρατικών και ιδιωτικών. Αυτό σημαίνει ότι, μεταξύ άλλων, όλα τα προγράμματα αλλά και τα πτυχία θα πρέπει να εξετάζονται από κοινά όργανα αξιολόγησης. Από τις αξιολογήσεις αυτές δεν μπορούν να εξαιρούνται τα κρατικά ιδρύματα και τα προγράμματά τους. Πρέπει επίσης να υπάρχει ισότιμη αντιμετώπιση φοιτητών, ακαδημαϊκών και ιδρυμάτων από το κράτος. Το κράτος μπορεί να ενισχύει απ' ευθείας τους ακαδημαϊκούς των ιδιωτικών πανεπιστημίων όπως πράττει με τους καθηγητές των κρατικών πανεπιστημίων στον τομέα της έρευνας. Το νομικό πλαίσιο πρέπει να αναβαθμίζεται συνεχώς. Ένας από τους στόχους είναι η απόλεια των διακρίσεων μεταξύ κρατικής και μη κρατικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- (2) *Οργάνωση και διοίκηση πανεπιστημίων:* Είναι σημαντικό να υπάρχει επιλογή του συστήματος διοίκησης (διοριστικό, εκλογικό ή συνδυασμός των δύο) στα ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης με στόχο την αναβάθμιση της αποτελεσματικότητας και την κατάργηση των οποιωνδήποτε πελατειακών σχέσεων. Τα πανεπιστήμια θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν τα θεσμικά τους όργανα με βάση τη δική τους φιλοσοφία. Ταυτόχρονα θα αποτελούσε θετικό βήμα εάν προωθείτο ένα καλύτερο ισοζύγιο στην κατανομή και διαχείριση των αρμοδιοτήτων μεταξύ διοικητικού και ακαδημαϊκού προσωπικού.
- (3) *Σχεδιασμός μίας νέας εκπαιδευτικής στρατηγικής:* Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις αλλαγές στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο Ηνωμένο Βασίλειο, ειδικότερα στο θέμα των διδασκτρων, η Κύπρος βρίσκεται μπροστά σε μία μοναδική ευκαιρία για στήριξη των ακαδημαϊκών της ιδρυμάτων ούτως ώστε οι Κύπριοι φοιτητές να έχουν περισσότερες επιλογές. Μια τέτοια εξέλιξη αποκτά ιδιαίτερη σημασία αν αναλογισθούμε ότι τα βρετανικά πανεπιστήμια αποτελούν

τη δεύτερη επιλογή ανάμεσα στους Κυπρίους φοιτητές που σπουδάζουν στο εξωτερικό. Επιπλέον, η συγκράτηση περισσότερων Κυπρίων και η αύξηση των ξένων φοιτητών στη χώρα θα έχει θετικές οικονομικές προεκτάσεις.

- (4) *Πρώθηση της έρευνας, τεχνολογίας και καινοτομίας:* Είναι σημαντικό να ενθαρρύνουμε από νωρίς την καλλιέργεια ανάλογων προσεγγίσεων στα σχολεία, να ενισχυθούν τα κέντρα ερευνών, οι δεξαμενές σκέψης, τα τριτοβάθμια ιδρύματα, ανάλογα με τη συμβολή τους στον τομέα αυτό, και να αυξηθούν τα κονδύλια για την έρευνα. Στα πλαίσια αυτά μπορεί να ενισχύονται απ' ευθείας τα κέντρα ερευνών από το κράτος. Επιπλέον, πρέπει να διαφοροποιηθεί ο τρόπος λειτουργίας του ΙΠΕ ώστε να μην αποτελεί τροχοπέδη στην ουσιαστική ανάπτυξη της έρευνας στον τόπο. Το Ίδρυμα πρέπει να παραμερίσει τη λογιστική θεώρηση αξιολόγησης προγραμμάτων και να δρα με περισσότερη ευελιξία για να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ερευνητικής κοινότητας. Είναι σημαντικό να προωθηθεί η Κύπρος ως ερευνητικό κέντρο και ως κέντρο αγωγής, τεχνολογίας με έμφαση στη δημιουργία μιας οικονομίας της γνώσης.
- (5) *Αλλαγή στη φιλοσοφία και διαδικασία αξιολόγησης πτυχίων:* Τα πτυχία των κυπριακών και ξένων πανεπιστημίων θα πρέπει να εξετάζονται σύμφωνα με ένα συγκεκριμένο πλαίσιο κριτηρίων και κοινά όργανα αξιολόγησης. Εάν δύο πτυχία είναι αναγνωρισμένα δεν σημαίνει ότι κατ' ανάγκη είναι τα ίδια, ισότιμα ή αντίστοιχα. Για παράδειγμα, είναι δυνατό να έχουμε τρία αναγνωρισμένα πτυχία του ίδιου κλάδου: π.χ. από το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, από το Πανεπιστήμιο Κύπρου και το *Harvard University*. Παρά το γεγονός ότι είναι αναγνωρισμένα και τα τρία η αγορά και η κοινωνία μπορούν να τα αντικρίζουν και να τα αξιολογούν ανάλογα.

- (6) *Ιδρυματική αξιολόγηση για τα ιδιωτικά και δημόσια πανεπιστήμια και τις σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης:* Μεγίστης σημασίας για τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση, της ποιότητας της εκπαίδευσης καθώς και για την ισότιμη αντιμετώπιση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι η θέσπιση μέσω της νομοθεσίας διεργασιών εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η διεξαγωγή μη κυβερνητικής αξιολόγησης από ομοτίμους των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τόσο δημοσίων όσο και ιδιωτικών, και των προγραμμάτων τους είναι μία ουσιαστική μορφή εξωτερικής αξιολόγησης που θα πρέπει να εφαρμοστεί και στην Κύπρο όπως γίνεται και σε άλλες χώρες όπως οι ΗΠΑ. Μέχρι σήμερα η φιλοσοφία του κράτους βασιζόταν σε ένα υπέρμετρο κρατισμό, στοιχείο το οποίο θα πρέπει να ξεπερασθεί.
- (7) *Αλλαγή στη φιλοσοφία του κρατικού προϋπολογισμού:* Θα πρέπει να διαφοροποιηθεί η φιλοσοφία του κρατικού προϋπολογισμού για θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καλύπτοντας καθολικά όλα τα ιδρύματα. Θα ήταν δυνατό να επιστρατευθούν διάφοροι τρόποι όπως για παράδειγμα, η επιβολή διδάκτρων στα δημόσια πανεπιστήμια ύψους 20% του λειτουργικού κόστους φοίτησης (περίπου €3.000). Αυτά αφ' ενός θα μειώσουν το δημόσιο κόστος λειτουργίας των δημόσιων πανεπιστημίων και αφ' ετέρου θα αποδεσμεύσουν το ισοδύναμο ποσό το οποίο μπορεί να δοθεί ανάλογα για ενδυνάμωση και αναβάθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και ως χορηγία σε φοιτητές βάσει κοινωνικοοικονομικών κριτηρίων. Πάνω απ' όλα ο κρατικός προϋπολογισμός για την τριτοβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να δημιουργεί κίνητρα για τους συγκεκριμένους στόχους. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να επανέλθουν φορολογικές ελαφρύνσεις σε οικογένειες με φοιτητές όπως ίσχυε παλαιότερα.
- (8) *Συγχώνευση ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης:* Η πολιτεία μπορεί να δώσει κίνητρα για ενθάρρυνση συγχωνεύσεων ιδρυμάτων

ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης. Ο μεγάλος αριθμός φοιτητών θα δημιουργήσει κρίσιμη μάζα φοιτητών και ακαδημαϊκών η οποία θα είναι ικανή να ανταγωνιστεί ευρωπαϊκά, και όχι μόνο, πανεπιστήμια δίνοντας ώθηση στις αξιολογήσεις των εν λόγω ιδρυμάτων. Θα μειώσει το κόστος λειτουργίας τους (οικονομίες κλίμακας) και θα καταστεί πόλος έλξης ξένων φοιτητών. Μεταξύ άλλων, είναι δυνατόν να δίδεται χορηγία €5 εκατομμυρίων για πανεπιστημιακά ιδρύματα που αριθμούν πάνω από 10.000 φοιτητές και €2 εκατομμυρίων σε κολλέγια που αριθμούν πάνω από 4.000.

- (9) *Μη κερδοσκοπικά μη κρατικά πανεπιστήμια:* Η πολιτική αυτή μπορεί να φέρει αποτέλεσμα ιδίως εάν συνοδεύεται από μια σειρά κινήτρων. Είναι προφανές ότι είναι σημαντικό να υπάρξουν οικονομικής φύσεως κίνητρα από το κράτος για να ενθαρρύνει τη μετεξέλιξη ιδιωτικών πανεπιστημίων σε μη-κερδοσκοπικά. Ούτως ή άλλως η αλλαγή αυτή μπορεί να γίνει στα πλαίσια ενός αμοιβαία αποδεκτού οδικού χάρτη. Μέσα από αυτά τα πλαίσια θα προωθηθεί περαιτέρω η αξιοπιστία των μη κρατικών πανεπιστημίων. Παράλληλα τα μη κρατικά πανεπιστήμια θα μπορούσαν να συνεχίσουν και να αναβαθμίσουν την ποιοτική παρέμβασή τους στο κοινωνικό και ευρύτερο γίγνεσθαι.
- (10) *Γενναιόδωρα σχέδια υποτροφιών αριστείας:* Είναι πολύ σημαντικό να υπάρξει ένα ολοκληρωμένο γενναιόδωρο σχέδιο υποτροφιών για Κύπριους φοιτητές που σπουδάζουν σε πανεπιστήμια στην Κύπρο. Εννοείται ότι ο στόχος θα είναι η αναβάθμιση της ποιότητας. Τα σχέδια αυτά δεν θα σχετίζονται με εισοδηματικά κριτήρια. Μοναδικό και αποκλειστικό κριτήριο θα είναι η αριστεία.
- (11) *Γενναιόδωρα σχέδια υποτροφιών με βάση τα κοινωνικοοικονομικά κριτήρια στα μη κρατικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης:* Στα πλαίσια της πολιτικής για ίσες ευκαιρίες η πολιτεία καλείται να συμβάλει στην προσπάθεια των νέων για μόρφωση. Νέες και νέοι από

χαμηλά και μικρομεσαία στρώματα θα τυγχάνουν στήριξη για να καταβάλουν τα δίδακτρα τους. Ας υποθέσουμε ότι στα πλαίσια της πολιτικής που εισηγούμεθα τα δίδακτρα στα ιδιωτικά πανεπιστήμια είναι €5.000 ετησίως και υποβληθεί αίτηση από ένα νέο φοιτητή για μείωση των διδάκτρων στη βάση κοινωνικοοικονομικών αναγκών και η αρμόδια επιτροπή του πανεπιστημίου μειώσει κατά 40% τα δίδακτρα (€2.000). Η πολιτεία μπορεί να συμβάλει €1.000 και το πανεπιστήμιο τα υπόλοιπα €1.000. Έτσι εάν ένα πανεπιστήμιο εγκρίνει €5 εκατομμύρια εκπτώσεις στη βάση κοινωνικοοικονομικών αναγκών, η πολιτεία θα καταβάλει το 50%, δηλαδή €2.5 εκατομμύρια.

- (12) *Στοχευμένα οικονομικά κίνητρα και σχέδια δανειοδοτήσεων:* Να δοθούν κίνητρα ώστε να ενθαρρύνονται οι επενδύσεις ψηλής τεχνολογίας από τα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα κέντρα ερευνών. Να δοθούν επίσης κίνητρα σε οργανισμούς και επιχειρήσεις που χρηματοδοτούν ακαδημαϊκές έδρες ή κέντρα ερευνών ή ακαδημαϊκά προγράμματα. Είναι επίσης σημαντικό όπως η πολιτεία προωθήσει γενναιόδωρα σχέδια δανειοδοτήσεων για τους φοιτητές (όπως για παράδειγμα στο Ηνωμένο Βασίλειο).
- (13) *Δημιουργία ευρύτερων υποδομών:* Χρειάζεται τα πανεπιστήμια να λειτουργούν σε πιο ψηλό επίπεδο ούτως ώστε η Κύπρος να καταστεί ελκυστική επιλογή ως χώρα σπουδών. Για να γίνει αυτό εφικτό χρειάζεται η ανάλογη υποδομή – δημόσιες βιβλιοθήκες, φοιτητικές εστίες, αθλητικές εγκαταστάσεις, ερευνητικά κέντρα και μονάδες κ.ά. Χρειάζεται ακόμα ένα κατάλληλο θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο που να εξυπηρετεί, να ρυθμίζει και να στηρίζει τις σχετικές δραστηριότητες.
- (14) *Κίνητρα σε ξένους φοιτητές και ακαδημαϊκούς:* Στις ΗΠΑ, Βρετανία και αλλού η τριτοβάθμια εκπαίδευση βρίσκεται σε ψηλή θέση ανάμεσα στις διάφορες βιομηχανίες. Σε κάθε περίπτωση προσφέρονται, βέβαια,

και τα ανάλογα κίνητρα όπως διευκολύνσεις στην εύρεση εργασίας μερικής απασχόλησης σε φοιτητές. Άλλα ωφελήματα συχνά περιλαμβάνουν μειωμένα κόστα φαρμακευτικής περίθαλψης κτλ. Επιπλέον, είναι σημαντικό να απλοποιηθούν οι διαδικασίες εισδοχής ξένων φοιτητών στην Κύπρο. Πέραν τούτου, είναι αδιανόητο, για παράδειγμα, να υπάρχουν σοβαρές δυσκολίες στην έκδοση άδειας εργοδότησης ακαδημαϊκών με ψηλές προδιαγραφές από τρίτες χώρες. Όλα αυτά τα δεδομένα θα πρέπει να αναστραφούν και να επικρατήσει ένα πιο ευνοϊκό περιβάλλον.

- (15) *Έμφαση στην επαγγελματική κατάρτιση:* Χρειάζεται επαναπροσδιορισμός της λειτουργίας των κολλεγίων. Οι σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι δυνατό να επαναξιολογήσουν την προσφορά τους στα πλαίσια της μεταλυκειακής εκπαίδευσης και να στραφούν περισσότερο στην επαγγελματική κατάρτιση ατόμων βοηθώντας τους να εισέλθουν στην αγορά εργασίας και να αναπτύξουν ή να αποκτήσουν νέες δεξιότητες. Είναι δυνατό να αυξήσουν την παροχή προγραμμάτων δια βίου μάθησης αναβαθμίζοντας παράλληλα και τον ρόλο τους στην κυπριακή κοινωνία.
- (16) *Επέκταση δικαιώματος δικαιόχρησης στα ιδιωτικά πανεπιστήμια:* θα πρέπει να επισπευτεί η ψήφιση από την βουλή του νομοσχεδίου το οποίο αφορά την προέκταση του δικαιώματος δικαιόχρησης προγραμμάτων σπουδών στα ιδιωτικά πανεπιστήμια το οποίο έχει εγκριθεί πρόσφατα από το Υπουργικό Συμβούλιο. Μέχρι σήμερα το δικαίωμα αυτό ισχύει μόνο για τις ΙΣΤΕ. Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν την ποιοτική παροχή των προγραμμάτων αυτών μέσω των εγκαταστάσεων και υποδομών. Ούτως ή άλλως για να παρέχεται το δικαίωμα αυτό θα πρέπει να τηρούνται κάποιες ουσιαστικές προδιαγραφές.

(17) *Συνεχής αξιολόγηση και μελέτη των συναφών ζητημάτων:* Λαμβάνοντας υπ' όψιν την πολυδιάστατη σημασία του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να υπάρχει συνεχής αξιολόγηση και μελέτη των συναφών ζητημάτων. Στα πλαίσια αυτά θα πρέπει να μελετούνται και να αξιολογούνται οι εξελίξεις σε εθνικό, ευρωπαϊκό αλλά και διεθνές επίπεδο. Επιπρόσθετα, είναι δυνατό να εξετασθούν ζητήματα όπως κατά πόσον ενδείκνυται όπως η πολιτεία ενθαρρύνει με οικονομικά κίνητρα φοιτητές να επιλέγουν κυπριακά αντί ξένα πανεπιστήμια.

Η Επόμενη Μέρα

Η πολιτική του κράτους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση καθίσταται καθοριστική λαμβάνοντας υπ' όψιν την ανάγκη για έξοδο από την οικονομική κρίση και την προώθηση ενός αποτελεσματικού κράτους και μιας ισχυρής οικονομίας ούτως ώστε να ανταποκριθεί επιτυχώς στις ποικιλόμορφες οικονομικές, ενεργειακές και άλλες προκλήσεις. Η δημοσιονομική πολιτική μιας χώρας δεν πρέπει να αξιολογείται μόνο με το κατά πόσον οδηγεί σε ελλείμματα ή πλεονάσματα. Υπάρχουν πολλοί άλλοι παράγοντες και συντελεστές που θα πρέπει να αξιολογούνται. Μεταξύ άλλων, σημειώνεται ότι είτε εκ προθέσεως, είτε εξ αγνοίας είτε εξ απρονοησίας είναι δυνατόν να δημιουργούνται κίνητρα, αντικίνητρα, στρεβλώσεις καθώς και παρενέργειες σε ένα ή περισσότερους τομείς και στην οικονομική δραστηριότητα γενικότερα. Η περίπτωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελεί ένα τέτοιο τομέα στρεβλώσεων και αρνητικών παρενεργειών.

Μέχρι στιγμής, προκύπτει το συμπέρασμα ότι το κράτος στην Κύπρο απέτυχε να δράσει αποτελεσματικά όσο αφορά την υλοποίηση του στόχου μετατροπής της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο μέσα από μία ολοκληρωμένη πολιτική. Θα πρέπει να κατανοηθεί ότι η οποιαδήποτε πολιτική ακολουθείται έχει συγκεκριμένες προεκτάσεις και αποτελέσματα. Είτε υπάρχει πρόθεση είτε όχι υπάρχουν επιπτώσεις σε θέματα ισοτιμίας, ισονομίας, αποτελεσματικότητας και ορθολογιστικής διαχείρισης πόρων.

Πάνω απ' όλα επηρεάζεται η οικονομική δραστηριότητα στο σύνολό της καθώς και η αγορά εργασίας. Αυτό συνεπάγεται απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας, και διαιώνιση των υφιστάμενων στρεβλώσεων. Σε μια περίοδο που η Κύπρος θα πρέπει να εισέλθει σε μια νέα πορεία καμία χρονοτριβή ή αδράνεια δεν δικαιολογείται.

Εάν η υφιστάμενη πολιτική συνεχισθεί θα απολεσθεί η στρατηγική ευκαιρία για μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο. Ταυτόχρονα θα υπάρξουν δυσμενείς επιπτώσεις στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό τομέα. Πέραν τούτου, το υφιστάμενο μοντέλο θα οδηγήσει ακόμα σε μεγαλύτερες δημόσιες δαπάνες και φορολογίες. Επιπρόσθετα, θα συνεχίζονται οι αντιπαραθέσεις που ουσιαστικά πηγάζουν από τη μη ισότιμη αντιμετώπιση των κρατικών και ιδιωτικών πανεπιστημίων, των ακαδημαϊκών και των φοιτητών τους.

Αναμφίβολα τα θέματα αυτά θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενα περαιτέρω διερεύνησης. Μεταξύ άλλων, ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στην αξιολόγηση της υφιστάμενης πολιτικής και των συναφών δεδομένων. Στα πλαίσια αυτά είναι δυνατό να γίνει μια ανάλυση κόστους και ωφελιμότητας. Ο τομέας αυτός ιδιαίτερα μετά την οικονομική κρίση και τις ευρύτερες αυξημένες επιπτώσεις αυτής καθίσταται ζωτικής σημασίας στην προσπάθεια αναστήλωσης της κυπριακής οικονομίας και δημιουργίας ενός νέου οικονομικού υποδείγματος. Ταυτόχρονα είναι σημαντικό να μελετήσουμε τη διασύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και την οικονομία γενικότερα. Εν κατακλείδι, θα πρέπει να επιστρατευθούν επιστημονικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση των σοβαρών αυτών ζητημάτων και να μην ασκείται πολιτική αποκλειστικά με βάση ιδεολογικοπολιτικές προσεγγίσεις.

Εξ ορισμού η μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο θα οδηγήσει στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, σε συγκράτηση Κύπριων φοιτητών που φεύγουν στο εξωτερικό και των χρημάτων που

φεύγουν σε ξένα πανεπιστήμια, καθώς και σε κέρδος γνώσης από ξένους φοιτητές/επιστήμονες που θα επιλέγουν την Κύπρο ως προορισμό σπουδών ή εργασίας. Επιπρόσθετα, ο τομέας αυτός είναι δυνατό να συμβάλει στη δημιουργία μιας οικονομίας και κοινωνίας γνώσης καθώς και στη δημιουργία δικτύων συνεργασίας, εντός και εκτός Κύπρου, σε διάφορα επίπεδα.

Μια τέτοια πολιτική θα ήταν κοινωνικά πιο δίκαιη και θα οδηγούσε στον εξορθολογισμό των δημοσίων δαπανών και παράλληλα σε καλύτερη λειτουργία των κρατικών και ιδιωτικών πανεπιστημίων. Η Κύπρος θα μπορούσε να συγκρατήσει στη χώρα πολλούς από τους νέους που διαπρέπουν στο εξωτερικό μειώνοντας δηλαδή τη μετανάστευση ειδικευμένων επαγγελματιών (brain drain). Εν ολίγοις, θα υλοποιείτο ο στόχος μετατροπής της Κύπρου σε ακαδημαϊκό κέντρο με πολλαπλά οφέλη. Δυναμικά θα υπήρχαν πολύ θετικές εξελίξεις, όπως η δημιουργία κρίσιμης μάζας, αναβάθμιση ποιότητας, επέκταση και εμπάθυνση διασυνδέσεων με την υπόλοιπη οικονομία και κοινωνία, πολιτιστικές και ούτω καθ' εξής. Πάνω απ' όλα θα μειωνόταν η ανεργία και θα ήταν δυνατό να δημιουργηθούν προϋποθέσεις για την ικανοποίηση των προσδοκιών των νέων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αρχή Ανάπτυξης Δυναμικού 2010, Προβλέψεις Αναγκών Απασχόλησης σε Ανώτερου Επιπέδου Επαγγέλματα στην Κύπρο, 2010.

Γιαννακός, Χ, 2012. Δίδακτρα: Απορρίφθηκαν προσφυγές ιδιωτικών Πανεπιστημίων. *Ο Φιλελεύθερος* 12 Δεκεμβρίου.

Δημητρίου, Α., 2010. Χαιρετισμός του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού κ. Ανδρέα Δημητρίου στην Ημερίδα με θέμα: Τι πρέπει να επιτύχει και τι να αποφύγει ο Νόμος Πλαίσιο για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην Κύπρο.

Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης. Χωρίς Ημερομηνία(α). Οι περί Σχολών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νόμοι του 1996 – 2010. Αριθμός 67(I) του 1996 έως 1(I) του 2010. (Ν.67(I)/96 – 10).

Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης. Χωρίς Ημερομηνία(β). Κυπριακός Φορέας Διασφάλισης και Πιστοποίησης Ποιότητας Εκπαίδευσης (ΚΥΦΔΠΠΕ). [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.highereducation.ac.cy/gr/foreas-pistopoiisis-ekpaidevsis.html> [Ημερομηνία πρόσβασης 01 Φεβρουαρίου 2013].

Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης. Χωρίς Ημερομηνία(γ). Διαδικασία της Μπολόνια. Δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτερης Εκπαίδευσης. [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.highereducation.ac.cy/gr/bologna-process.html> [Ημερομηνία πρόσβασης 08 Φεβρουαρίου 2013].

Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης. Χωρίς Ημερομηνία(ε). Η Στρατηγική της Λισσαβόνας. [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.highereducation.ac.cy/gr/lisbon-strategy.html> [Ημερομηνία πρόσβασης 07 Απριλίου 2013].

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2002. ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013. Στόχοι της στρατηγικής "Ευρώπη 2020" [Online]. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_el.htm [Ημερομηνία πρόσβασης 09 Φεβρουαρίου 2013].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012. Η στρατηγική "Ευρώπη 2020" συνοπτικά [Online]. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_el.htm [Ημερομηνία πρόσβασης 29 Απριλίου 2013].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011α. Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών. Στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης – ένα θεματολόγιο για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ευρώπης. (COM(2011) 567) [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0567:FIN:EL:PDF> [Ημερομηνία πρόσβασης 24 Μαρτίου 2013].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011β. Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ευρώπη Χρηματοδότηση και Κοινωνική Διάσταση. EACEA P9 Eurydice [Online]. Διαθέσιμο στο: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/131EL.pdf [Ημερομηνία πρόσβασης 11 Φεβρουαρίου 2013].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006. Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Επίτευξη της Ατζέντας Εκσυγχρονισμού για Πανεπιστήμια: Εκπαίδευση, Έρευνα και Καινοτομία. COM(2006) 208 τελικό [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0208:FIN:el:PDF> [Ημερομηνία πρόσβασης 09 Φεβρουαρίου 2013].

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2004. Η στρατηγική της Λισσαβόνας: μια πιο ανταγωνιστική Ευρώπη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.europarl.europa.eu/highlights/el/1001.html> [Ημερομηνία πρόσβασης 01 Μαρτίου 2013].

Θεοφάνους, Α, 2013. Εξορθολογισμός Δαπανών και Μισθών. *Ο Φιλελεύθερος* 06 Ιουλίου.

Θεοφάνους, Α., 2012. Η Πολιτική Οικονομία των Διδάκτρων, Προς μια Ορθολογιστική Επαναξιολόγηση, 01 Φεβρουαρίου 2012, Λευκωσία.

Θεοφάνους, Α, (2012α). Από Στρέβλωση σε Στρέβλωση. *Ο Φιλελεύθερος* 15 Νοεμβρίου.

Θεοφάνους, Α, 2012β. Εξισορροπώντας το Κοινοτικό Κεκτημένο με το Εθνικό Συμφέρον. *Αντίλογος* 09 Νοεμβρίου.

Θεοφάνους, Α, 2012γ. Το Τέλος της Χρυσής Εποχής *Η Σημερινή* 12 Ιουλίου.

Θεοφάνους, Α, 2012δ. Τελικά Πόσα Πανεπιστήμια Χρειάζεται η Κύπρος. *Ο Φιλελεύθερος* 20 Φεβρουαρίου.

Θεοφάνους, Α., 2011. *Η Πολιτική της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης: Δίδακτρα, Χορηγίες, Σπουδαστικά Δάνεια και οι Οικονομικές Προεκτάσεις*, Σειρά Κειμένων Πολιτικής, 1/2011.

Θεοφάνους, Α, 2011α. Κοινωνικές Παροχές και Εισοδηματικά Κριτήρια. Ο Φιλελεύθερος 27 Οκτωβρίου.

Θεοφάνους, Α, 2011β. Επίθεση κατά της Μεσαίας Τάξης. Η Σημερινή 20 Οκτωβρίου.

Θεοφάνους, Α., 2010. Η Μη Κρατική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ως Ισότιμος Στρατηγικός Εταίρος της Πολιτείας: Κοινωνικές, Οικονομικές και Πολιτικές Προεκτάσεις, Σειρά Κειμένων Πολιτικής, 1/2010.

Θεοφιλίδης Χ., 2006. Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Κύπρο από την εποχή της Ανεξαρτησίας (1960) μέχρι σήμερα: Χαρτογράφηση του τοπίου, 4^ο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο: «Ιστορία Εκπαίδευσης», Συνεδριακό Κέντρο Πανεπιστήμιο Πατρών.

Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, 2013. [Online]. Διαθέσιμο στο: http://www.centralbank.gov.cy/nqcontent.cfm?a_id=1 [Ημερομηνία πρόσβασης 11 Σεπτεμβρίου 2013].

Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, 2012, "Δελτίο για την Οικονομία Κύπρος Ιούνιος 2012".

Κλάδης, Δ., 2000. Η Διακήρυξη της Μπολόνιας και η Πορεία από την Μπολόνια στην Πράγα. Αθήνα, Δεκέμβριος, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Φιλοσοφική Σχολή [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.phl.uoc.gr/dialogue/B03.pdf> [Ημερομηνία πρόσβασης 05 Φεβρουαρίου 2013].

Κουμουλλής, Γ., 2013. Κοινωνική δικαιοσύνη η πληρωμή διδάκτρων. Ο Πολίτης 17 Οκτωβρίου, Σελ. 13.

Κυπριακό Συμβούλιο Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών (ΚΥ.Σ.Α.Τ.Σ). (Χωρίς Ημερομηνία). Κυπριακή Δημοκρατία, Κυπριακό Συμβούλιο Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών ΚΥ.Σ.Α.Τ.Σ. [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.kysats.ac.cy/?page=home&catid=93&lang=gr> [Ημερομηνία πρόσβασης 01 Μαρτίου 2013].

Λουκά, Π. και Νεοφύτου, Λ., 2012. Ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Κύπρο: διαδικασίες και προεκτάσεις. 12ο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου [Online]. Διαθέσιμο στο: http://www.pek.org.cy/Proceedings_2012/papers/tritovathmia/Louca&Neophytou.pdf [Ημερομηνία πρόσβασης 13 Φεβρουαρίου 2013].

Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος, Χωρίς Ημερομηνία. Ο Περί Αναγνώρισης των Επαγγελματικών Προσόντων Νόμο του 2008 (31 (I)/2008) [Online]. Διαθέσιμο στο: http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2008_1_31/full.html [Ημερομηνία πρόσβασης 13 Απριλίου 2013].

Παιδεία-news, 2013. ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ ΜΕ ΤΙΤΛΟ «Ο Περι Ιδιωτικών Πανεπιστημίων (Ίδρυση, Λειτουργία Και Έλεγχος) (Τροποποιητικός Νόμος) Του 2013», [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.paideia-news.com/content/files/68399647.pdf> [Ημερομηνία πρόσβασης 05 Απριλίου 2013].

Παναγή, Μ, 2012. Θέλω να φύγω από τον εφιάλτη της Κύπρου. Ο Φιλελεύθερος. Στην επικαιρότητα, 22 Δεκεμβρίου, Σελ. 3.

Παναγίδης, Φ. Μ, 2011. Ο Ρόλος Του Σύγχρονου Πανεπιστημίου Στην Κοινωνία, *Ο Φιλελεύθερος* 30 Μαρτίου 2011.

Παπαηλιού-Κεραυνού, Ε., 2007. Τίτλοι Σπουδών και Ειδικότητες σε σχέση με τα επίπεδα ακαδημαϊκής αναγνώρισης [Online]. Διαθέσιμο στο: http://www.cut.ac.cy/digitalAssets/108/108042_R6-RecognitionOfSpecializations.pdf [Ημερομηνία πρόσβασης 01 Φεβρουαρίου 2013].

Περισιάνης, Ν., 2013. Από μία «τρέλα» £6.000, Sigmalive, [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.sigmalive.com/inbusiness/news/business/26534> [Ημερομηνία πρόσβασης 01 Μαρτίου 2013].

Περισιάνης, Ν., 2010. Συνέντευξη Νίκου Περισιάνη: Το κράτος υποσκάπτει τα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Σύγχρονη Άποψη [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://magazine.apopsi.com.cy/2010/01/%CE%AD-%CE%AF-%CE%AC-%CE%ACt/> [Ημερομηνία πρόσβασης 01 Φεβρουαρίου 2013].

Πρακτικά Βουλής των Αντιπροσώπων, 2010. Θ΄ Βουλευτική Περίοδος – Σύνοδος Δ΄. Συνεδρίαση 14ης Ιανουαρίου 2010. Αρ. 15.

Σιαρλή, Β., 2012. Ομιλία στην Βουλή των Αντιπροσώπων με την Ευκαιρία της συζήτησης του προϋπολογισμού για το 2013, Υπουργείο Οικονομικών, 30 Νοεμβρίου 2012, σελ. 8.

Σιζοπούλου, Ε., 2013. Πράσινο φως γι' ανάπτυξη ιδιωτικών Πανεπιστημίων. Ο Φιλελεύθερος [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.philenews.com/AssetService/Image.ashx?t=2&pg=65635&> [Ημερομηνία πρόσβασης 13 Φεβρουαρίου 2013].

Στατιστική Υπηρεσία, 2012. Στατιστικές της Εκπαίδευσης 2010/11, Λευκωσία: Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στατιστική Υπηρεσία, 2012. Έρευνα Εργατικού Δυναμικού – Κυριότερα Αποτελέσματα, 3ο Τρίμηνο 2012.

Στατιστική Υπηρεσία, 2011. Στατιστικές της Εκπαίδευσης 2009/10, Λευκωσία: Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στρατηγική «Ευρώπη 2020».

[Online]. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_el.htm [Ημερομηνία πρόσβασης 13 Σεπτεμβρίου 2013].

Τορναρίτης, Ν., 2010. Χαιρετισμός του Προέδρου της Επιτροπής Παιδείας της Βουλής Νίκου Τορναρίτη στην Ημερίδα που διοργανώνει το Πανεπιστήμιο Κύπρου με τίτλο: Τι πρέπει να επιτύχει και τι να αποφύγει ο Νόμος Πλαίσιο για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην Κύπρο.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2013. Ετήσια Έκθεση 2012, Cassoulides Ma sterprinters Ltd.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2012. Ετήσια Έκθεση 2011, Cassoulides Masterprinters Ltd.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. 2009. Νόμος Πλαίσιο για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην Κύπρο (Εισήγηση Ad Hoc Επιτροπής).

Χατζηστυλιανού, Μ., 2013. Διασπάθιση εκατομμυρίων για τα κτήρια του ΤΕΠΑΚ. *Ο Φιλελεύθερος* [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.philenews.com/el-gr/koinonia-eidiseis/160/163099/diaspathisi-ekatommyrion-gia-ta-ktiria-tou-tepak> [Ημερομηνία πρόσβασης, 25 Σεπτεμβρίου 2013]

Αγγλική Βιβλιογραφία

BBC, News Wales, 2013. Three new bodies created as six colleges merge in Wales. [Online]. Available from: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-23534201> [Accessed 30 September 2013].

Bort, J., 2013. The 20 Hottest Startups From Israel. [Online]. Available from: <http://www.businessinsider.com/the-20-hottest-startups-in-israel-2013-5?op=1> [Accessed 24 September 2013].

College Board Advocacy & Policy Center, 2011. Trends in College Pricing. Trends in Higher Education Series.

Dienst Uitvoering Onderwijs (Dutch). [Online]. Available from: <http://www.ib-groep.nl/particulieren/international-student/default.asp> [Accessed 10 January 2013].

Federal Ministry of Education and Research. Available from: <http://www.bmbf.de/en/index.php> [Accessed 10 September 2013].

Georgiou, E. K., 2013. Research and Innovation as a Catalyst for Development: The case of Cyprus, Πληροφορική, 24, pp. 38-50.

GOV.UK, 2013.

Available from: [<https://www.gov.uk/browse/education>]. [Accessed 16 July 2013].

IBN Live, 2013. 500 bogus colleges closed in UK in 18 months. [Online]. Available from: <http://ibnlive.in.com/news/500-bogus-colleges-closed-in-uk-in-18-months/302071-2.html> [Accessed 15 September 2013].

Insideurope, 2013. Absorption rates - Structural and Cohesion Funds - EU-27. [Online]. Available from: <http://www.insideurope.eu/node/403> [Accessed 25 September 2013].

Kwiek, M. and Kurkiewicz, A., eds., 2012. The Modernisation of European Universities, Cross-National Academic Perspectives. *Higher Education Research and Policy*, 1

Mahadevan, R., 2007. *Sustainable growth and economic development: a case study of Malaysia*, Cornwall: Edward Elgar Publishing.

McIvor, J., 2013. Four merged 'super colleges' launch [online]. [Online]. Available from: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-23524047> [Accessed 30 September 2013].

Ministry of Education and Culture of Finland. Available from: <http://www.minedu.fi/OPM/?lang=en> [Accessed December 2012].

Morgan, J., 2013. Mergers boost efficiency, research suggests. [Online]. Available from: <http://www.timeshighereducation.co.uk/news/mergers-boost-efficiency-research-suggests/2007639.article> [Accessed 2 October 2013].

OECD, 2013. Education at a Glance 2013. OECD iLibrary [Online]. Available from: [http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance_19991487;jsessionid=hq5x6onjc8wd.x-oecd-live-02.] [Accessed 5 September 2013].

OECD, 2012. Education at a Glance :OECD Indicators 2012, United States.

Pamela M. Prah, 2013. 'Start-up nation' Israel draws U.S. governors. [Online]. Available from: <http://www.usatoday.com/story/news/nation/2013/08/13/stateline-israeli-technology/2647673/> [Accessed 27 August 2013].

Planning Bureau, 2012. Cyprus National Reform Programme 2012. Europe 2020 Strategy for: Smart, Sustainable and Inclusive Growth. Planning Bureau.

Saad, M., and Zawdie, G., 2011. *Theory and Practice of the Triple Helix Model in Developing Countries: Issues and Challenges*. New York: Routledge.

Studiengebühren, Tuition fees in Germany. [Online]. Available from: http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/tuition_fees.php [Accessed 10 September 2013].

Universities Australia, 2013. Staff Characteristics, Teaching & Graduate Outcomes [Online]. Available from: <http://www.universitiesaustralia.edu.au/page/australia-s-universities/key-facts---data/graduates---staffing/> [Accessed 29 March 2013]

U.S. Department of Education, 2013. Accreditation in the U.S. [Online]. Available from: http://www2.ed.gov/admins/finaid/accred/accreditation_pg2.html#U.S. [Accessed 13/02/13]

Vickers P., and Bekhradnia B., 2007. The Economic Costs and Benefits of International Students. Higher Education Policy Institute (HEPI), United Kingdom.

ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

20 ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ 1993–2013